

LSZ.430.5.2023

Nr ewid. 10/2024/P/23/082/LSZ

Informacja o wynikach kontroli

ORGANIZACJA I FUNKCJONOWANIE NADZORU
PEDAGOGICZNEGO W WOJEWÓDZTWIE
LUBUSKIM, WIELKOPOLSKIM
I ZACHODNIOPOMORSKIM

DELEGATURA W SZCZECINIE

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest niezależna, profesjonalna kontrola zadań publicznych w interesie obywateli i państwa

Informacja o wynikach kontroli

Organizacja i funkcjonowanie nadzoru pedagogicznego

w województwie lubuskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim

p.o. Dyrektor Delegatury NIK w Szczecinie

Marcin Stefaniak

/podpisano elektronicznie/

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Marian Banaś

/podpisano elektronicznie/

Warszawa, marzec 2024 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

Spis treści

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ.....	4
1. WPROWADZENIE.....	6
2. OCENA OGÓLNA.....	8
3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI	10
4. WNIOSKI	17
5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	18
5.1. Organizacja i funkcjonowanie nadzoru pedagogicznego w kuratoriach oświaty	18
5.2. Organizacja i funkcjonowanie nadzoru pedagogicznego w publicznych szkołach podstawowych	33
6. ZAŁĄCZNIKI	47
6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe	47
6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych	58
6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności	64
6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli.....	65

WYKAZ SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ

CKE	Centralna Komisja Egzaminacyjna
egzamin ósmoklasisty	egzamin przeprowadzany w ostatnim roku nauki w szkole podstawowej, a w szkole artystycznej realizującej kształcenie ogólne w zakresie szkoły podstawowej – w klasie, której zakres nauczania odpowiada klasie VIII szkoły podstawowej, sprawdzający wiadomości i umiejętności ucznia lub słuchacza określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego ¹
etap edukacyjny	kształcenie w szkole podstawowej trwa osiem lat i jest podzielone na dwa etapy edukacyjne: I etap edukacyjny obejmujący klasy I–III szkoły podstawowej – edukacja wczesnoszkolna; II etap edukacyjny obejmujący klasy IV–VIII szkoły podstawowej ²
formy nadzoru pedagogicznego	kontrola i wspomaganie ³
Karta Nauczyciela	ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2023 r. poz. 984, ze zm.)
kurator	kurator oświaty – kierownik kuratorium oświaty, jednostki organizacyjnej wchodzącej w skład zespolonej administracji rządowej w województwie ⁴
LKO	Lubuski Kurator Oświaty
Minister Edukacji	Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania
Ministerstwo Edukacji	Ministerstwo Edukacji i Nauki od 1 stycznia 2021 r., a od 5 maja 2006 r. do 31 grudnia 2020 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej
nadzór pedagogiczny	działania podejmowane przez organ nadzoru pedagogicznego lub dyrektora szkoły polegające na: obserwowaniu, analizowaniu i ocenianiu przebiegu procesów kształcenia i wychowania oraz efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół; ocenianiu stanu i warunków działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół; udzielaniu pomocy szkołom, a także nauczycielom w wykonywaniu ich zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych; inspirowaniu nauczycieli do poprawy istniejących lub wdrożenia nowych rozwiązań w procesie kształcenia, przy zastosowaniu innowacyjnych działań programowych, organizacyjnych lub metodycznych, których celem jest rozwijanie kompetencji uczniów ⁵
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
OKE	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu
PPP	poradnia psychologiczno-pedagogiczna
przedmioty obowiązkowe/egzaminacyjne	egzamin ósmoklasisty obejmuje następujące przedmioty obowiązkowe: język polski, matematykę i język obcy nowożytny
rok szkolny	rozpoczyna się 1 września każdego roku, a kończy 31 sierpnia następnego roku ⁶

¹ Art. 3 pkt 21d ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230, ze zm.).

² Załącznik nr 2 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. poz. 356 ze zm.).

³ § 5 rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2024 r. poz. 15).

⁴ Art. 4 pkt 17 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900, ze zm.).

⁵ Art. 55 ust. 1 ustawy Prawo oświatowe.

⁶ Art. 94 ustawy Prawo oświatowe.

rozporządzenie w sprawie dokumentacji	rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. z 2024 r. poz. 50)
rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego	rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2024 r. poz. 15)
SP, szkoła	publiczna szkoła podstawowa
staniny/skala staninowa	skala stosowana w pomiarze dydaktycznym, używana przez CKE i komisje okręgowe, przeprowadzające w oświacie zewnętrzne egzaminy, wskazująca jaką pozycję zajmuje wynik osiągnięty przez ucznia, szkołę na tle wyników osiągniętych przez całą badaną populację
obszary stanin	wyniki w staninach skatalogowano w obszarze: 1) wyników niskich – od pierwszego do trzeciego stanina, 2) wyników średnich – od czwartego do szóstego stanina, 3) wyników wysokich – od siódmego do dziewiątego stanina.
ustawa o NIK	ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz.U. z 2022 r. poz. 623)
ustawa o systemie oświaty	ustawa o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230, ze zm.)
ustawa Prawo oświatowe	ustawa – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900, ze zm.)
WKO	Wielkopolski Kurator Oświaty
zajęcia dodatkowe	wszelkie zajęcia wynikające z pomocy psychologiczno-pedagogicznej organizowane przez dyrektorów szkół podstawowych, w tym m.in. zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, korekcyjno-kompensacyjne, logopedyczne, rozwijające uzdolnienia, rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne, rozwijające umiejętności uczenia się i inne zajęcia o charakterze terapeutycznym
ZKO	Zachodniopomorski Kurator Oświaty

1. WPROWADZENIE

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Czy podejmowano właściwe i skuteczne działania w ramach nadzoru pedagogicznego w celu poprawy jakości nauczania i efektów kształcenia w publicznych szkołach podstawowych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego w województwie lubuskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy podejmowano właściwe działania organizacyjne w celu zapewnienia warunków do wykonywania zadań nadzoru pedagogicznego, z uwzględnieniem zagadnień związanych z oceną jakości nauczania i efektów kształcenia?
2. Czy nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo i rzetelnie, a podejmowane w jego ramach działania były właściwe i skutecznie wpływały na poprawę jakości nauczania i efektów kształcenia?

Jednostki kontrolowane

Trzy kuratoria oświaty w Gorzowie Wlkp., Poznaniu i Szczecinie

15 publicznych szkół podstawowych (po 5 w każdym województwie)

Jednostki objęte badaniem

kwestionariuszowym

687⁷ publicznych szkół podstawowych

Okres objęty kontrolą

Od 1 września 2021 r. do 31 sierpnia 2023 r.

Dla realizacji celów kontroli wykorzystano dowody sporządzone w okresach wcześniejszych, związane z przedmiotem kontroli, a także dane statystyczne dotyczące tych okresów.

Nadzór pedagogiczny jest jednym z najważniejszych narzędzi umożliwiających oddziaływanie na jakość i efekty kształcenia w szkołach oraz ocenę pracy dyrektorów szkół i nauczycieli. Biorąc pod uwagę relację nadzorującego do podlegającej nadzorowi szkoły mówimy o podziale nadzoru na wewnętrzny (wewnątrzszkolny) i zewnętrzny. Pierwszy z nich jest wykonywany przez osoby sprawujące funkcje kierownicze w szkole. Dyrektor szkoły, jako zarządzający i sprawujący wewnętrzny nadzór pedagogiczny, ponosi odpowiedzialność za wyniki edukacyjne szkoły, w tym w kontekście wyników egzaminu zewnętrznego. Zarządzanie szkołą powinno być zatem prowadzone w taki sposób, by zadbać zarówno o rozwój uczniów, jak i wzrost kompetencji kadry pedagogicznej. Dyrektor szkoły zobowiązany jest do podejmowania przemyślanych, zgodnych z prawem i efektywnych działań na rzecz podnoszenia jakości pracy szkoły i wyników egzaminu zewnętrznego. Nadzór zewnętrzny sprawują kuratorzy oświaty, którzy według art. 51 ust. 1 ustawy Prawo oświatowe, wykonują w imieniu wojewody zadania i kompetencje w zakresie oświaty wynikające z przepisów, w szczególności sprawują nadzór pedagogiczny nad publicznymi i niepublicznymi przedszkolami, innymi formami wychowania przedszkolnego, szkołami, placówkami, kolegiami pracowników służb społecznych, które znajdują się na terenie województwa.

Ustawa Prawo oświatowe nie definiuje precyzyjnie nadzoru pedagogicznego. Jest on określony w sposób operacyjny przez wskazanie obszarów podlegających badaniu. Nadzór pedagogiczny realizowany przez dyrektorów szkół, jak i właściwych terytorialnie kuratorów oświaty, sprowadza się, więc do stałego i systematycznego badania stanu, warunków i efektów prowadzonej przez szkoły działalności statutowej oraz do wywierania wpływu na nadzorowane jednostki w celu zapewnienia prawidłowej realizacji zadań ustawowych i statutowych. Formami nadzoru pedagogicznego są kontrola i wspomaganie.

Miernikiem stosowanym w pomiarze efektów kształcenia na poziomie egzaminu ósmoklasisty jest dziewięciostopniowa skala staninowa, przy czym wyniki w staninach od pierwszego do trzeciego to obszar wyników niskich, od czwartego do szóstego – średnich, a od siódmego do dziewiątego wysokich. Miernik ten mówi o wynikach szkoły na tle całej populacji piszącej egzamin z danego przedmiotu i umożliwia porównanie wyników uzyskanych w różnych latach.

Niniejszą informację opracowano na podstawie wyników kontroli przeprowadzonych w trzech kuratoriach oświaty oraz 15 publicznych szkołach podstawowych z obszaru województw: lubuskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego. Przy doborze szkół pod uwagę wzięto przede wszystkim tendencję spadkową w wynikach egzaminu ósmoklasisty w latach 2020–2022, a także położenie⁸ (szkoły zarówno z obszarów wiejskich, jak i miejskich) i liczebność (szkoły z niewielką, jak i znaczną liczbą uczniów). Dyrektorzy szkół do przyczyn istotnie wpływających na efekty nauczania w kontrolowanym okresie zaliczali m.in.: niską frekwencję uczniów na zajęciach dodatkowych, częsty brak

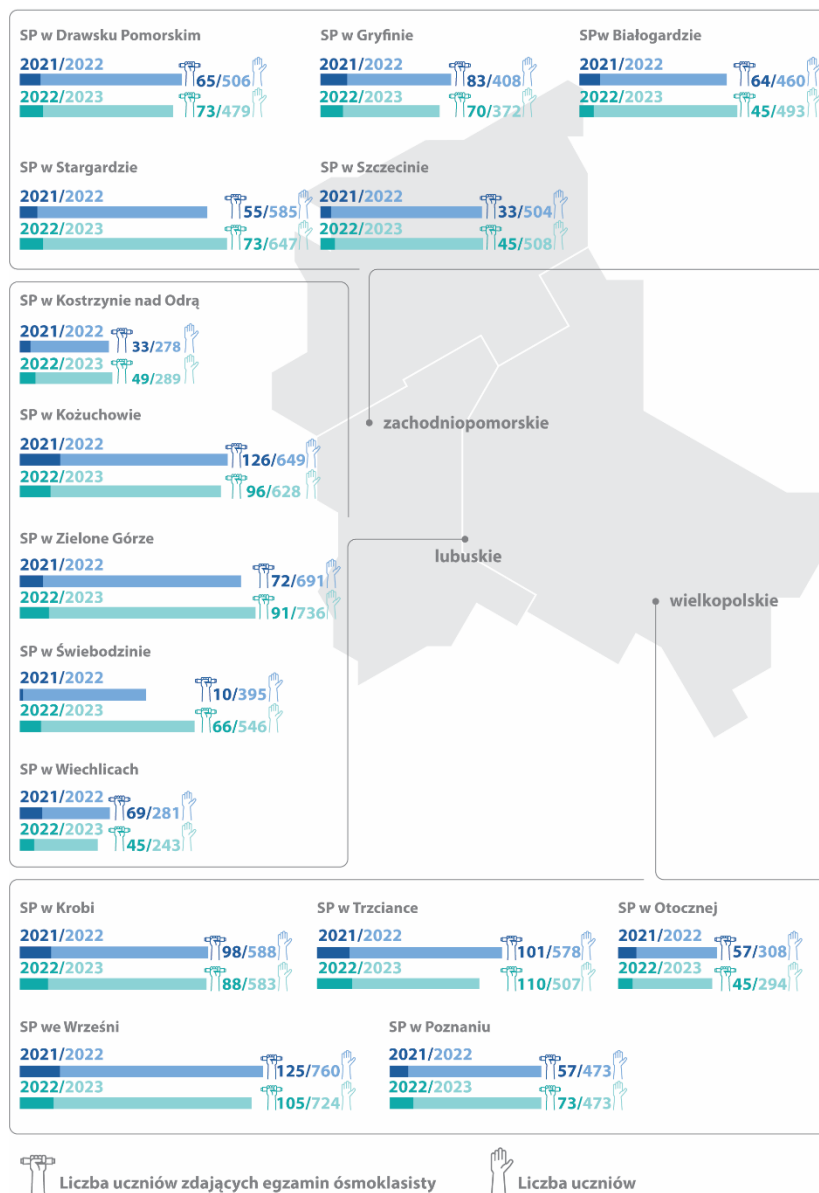
⁷ Dwa rodzaje kwestionariuszy (do dyrektorów szkół i nauczycieli przedmiotów egzaminacyjnych) wysłano do 1315 publicznych szkół podstawowych, w tym z województwa: lubuskiego – 210; wielkopolskiego – 805; zachodniopomorskiego – 300. Zwrotność wyniosła 52,2% (w tym z województwa lubuskiego – 51,4%, wielkopolskiego – 50,8%, zachodniopomorskiego – 56,7%). W badaniu ankietowym wzięło udział 687 dyrektorów szkół (w tym z województwa lubuskiego – 108 (15,7%), wielkopolskiego – 409 (59,5%), zachodniopomorskiego – 170 (24,7%)) oraz 3133 nauczycieli (w tym z województwa lubuskiego – 501 (16%), wielkopolskiego – 1826 (58,3%), zachodniopomorskiego – 806 (25,7%).

⁸ Spośród 15 szkół wybranych do kontroli: trzy położone były w miastach z największą liczbą mieszkańców w kontrolowanych województwach (Poznań, Szczecin, Zielona Góra); pięć – w miastach liczących powyżej 20 tysięcy mieszkańców (Białogard, Gryfino, Stargard, Świebodzin, Września); trzy – w miastach liczących od 10 do 20 tysięcy mieszkańców (Drawsko Pomorskie, Kostrzyn nad Odrą, Trzcianka); dwie – w miastach liczących poniżej 10 tysięcy mieszkańców (Kozuchowo, Krobia); dwie – na wsi nie przekraczającej 2 tysięcy mieszkańców (Otoczna, Wiechlice).

zgody rodziców na wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dzieci, a także konieczność pracy w szczególnych warunkach związanych z pandemią COVID-19.

Infografika nr 1

Liczebność szkół objętych kontrolą wraz z liczbą uczniów przystępujących do egzaminu ósmoklasisty w latach szkolnych objętych kontrolą

Źródło: opracowanie własne NIK.

2. OCENA OGÓLNA

Nieskuteczne działania podejmowane w celu poprawy jakości nauczania i efektów

Wszystkie trzy kontrolowane kuratoria oświaty zapewniły organizację wewnętrzną umożliwiającą sprawowanie nadzoru pedagogicznego w publicznych szkołach podstawowych. Jednak dwóch Kuratorów sprawowało nadzór pedagogiczny nie uwzględniając potrzeby przeprowadzenia działań zaradczych skoncentrowanych na poprawie efektów kształcenia mierzonych wynikami egzaminu ósmoklasisty, które od wielu lat istotnie odbiegały od średnich krajowych. Pomimo posiadania wiedzy, potwierdzającej utrzymywanie się niedostatecznych efektów kształcenia w wieloletniej perspektywie, tylko Lubuski Kurator Oświaty wdrożył kompleksowe programy adresowane do szkół podstawowych oraz zlecał ich dyrektorom opracowanie programów poprawy efektywności kształcenia. Sposób sprawowania nadzoru pedagogicznego przez dyrektorów 15 skontrolowanych szkół również nie był w pełni skuteczny. Znaczące polepszenie wyników egzaminu ósmoklasisty odnotowano tylko w pięciu szkołach.

Wszyscy skontrolowani kuratorzy nie przeprowadzali kontroli planowych mających na celu ocenę przebiegu procesów kształcenia oraz uzyskiwanych efektów działalności dydaktycznej, w tym osiągniętych wyników egzaminu ósmoklasisty. Zagadnienia tego rodzaju w ograniczonym zakresie podejmowane były jedynie w trybie kontroli doraźnych. W większości przypadków nie stanowiły one własnej inicjatywy Kuratorów i prowadzone były na skutek interwencji rodziców lub opiekunów uczniów.

Kuratorzy nie skorzystali ponadto z możliwości określonej w art. 60 ust. 9 ustawy Prawo oświatowe, tj. zlecenia wyspecjalizowanym instytucjom lub osobom przeprowadzenia badań i opracowania ekspertyz służących dokonaniu tego rodzaju oceny. Mogłyby one stanowić istotne narzędzie dla kuratorów oświaty do efektywniejszej realizacji jego zadań w kontrolowanym obszarze.

Zachodniopomorski, jak i Wielkopolski Kurator Oświaty nie stosowali także innych określonych prawem narzędzi, aby w sposób trwały, systemowy i kompleksowy poprawić efektywność kształcenia oraz wesprzeć dyrektorów, nauczycieli i uczniów w tym obszarze, mimo że średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty w objętych ich właściwością województwach utrzymywały się od lat na poziomie niższym od średniej krajowej. WKO nie zlecał w ogóle opracowania programów naprawczych, a ZKO – pomimo wiedzy o co najmniej 24 szkołach wymagających interwencji w aspekcie poprawy efektywności kształcenia – odpowiednie zlecenia skierował tylko do dyrektorów 15 szkół. Działania te okazały się jednak niewystarczające, bowiem tylko w sześciu przypadkach realizacja programów skutkowała istotnym wzrostem wyników staninowych. Pominięcie części szkół w działaniach mających na celu naprawę sytuacji i wyrównania szans edukacyjnych uczniów, ZKO tłumaczył m.in.: niewielką liczebnością szkół, ich położeniem na obszarach wiejskich i popegeerowskich a także niedostatkiem finansowymi i intelektualnymi rodziców oraz opiekunów. Izba stwierdza, że niedopuszczalnym jest takie różnicowanie udzielanego przez organ nadzoru pedagogicznego wsparcia, gdyż jego zadaniem jest wspomaganie wszystkich szkół, bez względu na trudne uwarunkowania środowiskowe.

Jedynie LKO dokonywał w trybie kontroli doraźnych oceny efektów kształcenia i diagnozował przyczyny niepowodzeń szkół województwa lubuskiego. W celu poprawy sytuacji opracował i wdrożył programy ukierunkowane na poprawę efektów kształcenia. Objęte działaniami Kuratora szkoły w większości poprawiały swoje wyniki, co dotyczyło także jednej szkoły

objętej kontrolą (druga kontrolowana szkoła realizująca tego rodzaju program kuratorski nie osiągnęła założonych efektów).

Wszystkie kontrolowane publiczne szkoły podstawowe (15) były organizacyjnie przygotowane i realizowały zadania nadzoru pedagogicznego mające bezpośredni wpływ na jakość kształcenia. Kadra pedagogiczna przygotowująca uczniów do egzaminu ósmoklasisty posiadała wymagane kwalifikacje. W większości rozpoznawano możliwości psychofizyczne i potrzeby rozwojowe uczniów oraz podejmowano działania w celu zapewnienia im odpowiedniego do potrzeb wsparcia psychologiczno-pedagogicznego (w tym właściwej liczby i rodzaju zajęć dodatkowych).

Dyrektorzy prowadzili kontrole oraz obserwacje procesów kształcenia i wychowania w szkole oraz efektów działalności dydaktycznej na podstawie planów nadzoru, uwzględniających wymagane prawnie elementy. NIK zauważyła jednak, że nie wskazywano w nich ilości zaplanowanych zadań a terminy realizacji były nieprecyzyjne. Żaden z Dyrektorów nie stosował też innych kryteriów i mierników jakościowych pomocnych w ocenie stopnia realizacji zaplanowanych w nich zadań.

Dyrektorzy skoncentrowani byli na stosowaniu powyższych narzędzi, rzadko wykorzystując inne możliwe instrumenty działania, służące realnemu rozwiązaniu problemu systematycznego osiągania przez uczniów wyników egzaminacyjnych poniżej średniej krajowej. Ustalenia kontroli wskazują, że bez dodatkowego zaangażowania dyrektorów szkół we wdrażaniu środków nadzwyczajnych, zjawisko nierównych szans oświatowych uczniów z kontrolowanych województw będzie trwale zachowane w kolejnych latach.

W latach 2020–2022 wszystkie kontrolowane szkoły odnotowały istotny spadek osiąganych średnich wyników egzaminu ósmoklasisty (co było związane z uwarunkowaniami pandemicznymi funkcjonowania szkół), a w 2023 r. tylko pięć z nich odnotowało wzrost wyników zarówno z języka polskiego, matematyki, jak i języka obcego nowożytnego. Jednak zaledwie czterech skontrolowanych dyrektorów w celu poprawy jakości i efektów nauczania wdrożyło z własnej inicjatywy programy naprawcze. W dwóch realizowano działania obejmujące doskonalenie całego procesu dydaktycznego przy zaangażowaniu ogółu społeczności szkolnej (dyrektora, nauczycieli wszystkich przedmiotów oraz wychowawców klas, rodziców, wychowawców świetlicy szkolnej oraz uczniów), co przełożyło się na znaczącą poprawę wyników egzaminu w 2023 r. W pozostałych dwóch przypadkach realizowane działania ukierunkowano na podniesienie jakości kształcenia jednego z przedmiotów egzaminacyjnych sprawiającego uczniom największą trudności, przy czym nie osiągnięto w pełni spodziewanego rezultatu.

Efekty wdrożenia programów naprawczych (zarówno kuratorskich, jak i dyrektorskich) wskazują, że jest to właściwy kierunek działania, choć dla swej skuteczności wymaga ciągłego monitorowania i udoskonalania przyjętych założeń w odniesieniu do zdiagnozowanych problemów oraz uwarunkowań danej placówki oświatowej.

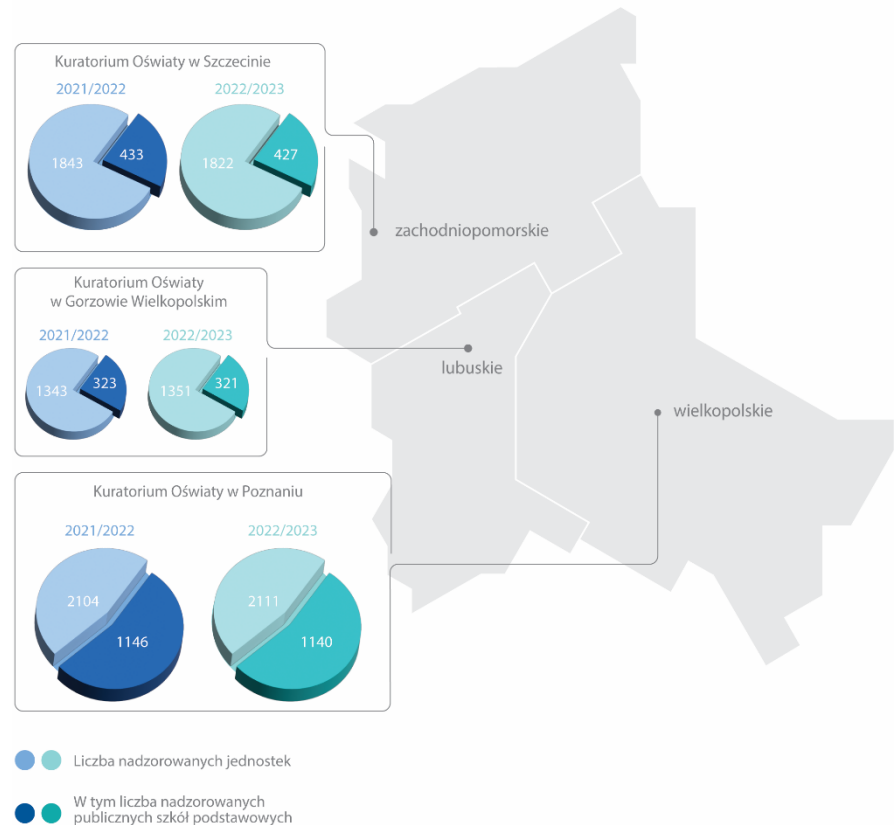
3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Kuratoria oświaty były organizacyjnie przygotowane do sprawowania nadzoru pedagogicznego w szkołach podstawowych

We wszystkich skontrolowanych kuratoriach oświaty zapewniono organizację wewnętrzną umożliwiającą pełnienie zadań związanych z nadzorem pedagogicznym, m.in. poprzez zatrudnienie odpowiednio wykwalifikowanej kadry oraz wyodrębnienie w strukturze kuratoriów komórek organizacyjnych odpowiedzialnych za realizację kontroli planowych i doraźnych, analizowanie i ocenianie przebiegu procesów kształcenia oraz efektów działalności dydaktycznej, a także wspomaganie podległych jednostek oświatowych.

Infografika nr 2

Liczba publicznych szkół podstawowych na tle wszystkich jednostek oświatowych nadzorowanych przez kontrolowane Kuratoria Oświaty w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023

Źródło: opracowanie własne NIK

Liczba nadzorowanych przez LKO publicznych szkół podstawowych stanowiła 24 % wszystkich podległych jednostek oświatowych, przez WKO – 54 %, a przez ZKO – 23 %. [str. 19–20]

ZKO nie uwzględnił w planach nadzoru pedagogicznego wniosków z roku poprzedniego

Wszyscy trzej Kuratorzy w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 sprawowali nadzór pedagogiczny na podstawie planów nadzoru pedagogicznego tworzonych w ramach wytycznych Ministra Edukacji, w tym podstawowych kierunków polityki oświatowej państwa. ZKO w planach tych nie uwzględnił jednak żadnego z wniosków z nadzoru sprawowanego w latach poprzednich, do czego obligował § 20 ust. 1 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego. [str. 20–21]

LKO i WKO z opóźnieniem dostosowywali plany nadzoru pedagogicznego do zmian wprowadzonych przez Ministra Edukacji

ZKO jako jedyny niezwłocznie dostosowywał ww. plany do zmian w podstawowych kierunkach realizacji polityki oświatowej państwa wprowadzanych przez Ministra Edukacji w trakcie roku szkolnego. Uchybienia pozostałych Kuratorów w tym zakresie polegały na opóźnieniach w dostosowaniu planów, w związku z wprowadzonymi w nich zmianami. LKO plan nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2021/2022 dostosował po 64 dniach i opublikował go w dniu następnym, a plan na rok szkolny

2022/2023 – po 82 dniach od ogłoszenia zmian; WKO terminowo dostosował plan nadzoru na rok szkolny 2021/2022, jednak z opóźnieniem opublikował jego aktualizację, zwłoka wynosiła 21 dni. Z kolei plan nadzoru na rok szkolny 2022/2023 został dostosowany jak i opublikowany z opóźnieniem wynoszącym odpowiednio 11 i 18 dni od ogłoszenia ww. zmian. [str. 21–23]

Wszyscy skontrolowani Kuratorzy zrealizowali ww. plany nadzoru pedagogicznego w pełnym zakresie. Jednakże żadna z kontroli planowych nie obejmowała swoim zakresem przebiegu procesów kształcenia oraz oceny uzyskiwanych w szkołach podstawowych efektów działalności dydaktycznej, w tym stosowanych metod oraz form nauczania, kwestii doskonalenia zawodowego nauczycieli, organizacji wewnątrzszkolnego nadzoru pedagogicznego. W przypadku konieczności podjęcia działań nieprzewidzianych w planie nadzoru pedagogicznego, Kuratorzy oświaty przeprowadzali w szkołach podstawowych kontrole doraźne głównie w zakresie posiadania przez nauczycieli wymaganych kwalifikacji, realizacji podstaw programowych i ramowych planów nauczania, przestrzegania zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów, a także przestrzegania statutu szkoły, zapewnienia uczniom bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki, organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Działania te najczęściej inicjowano w związku ze skargą rodziców/ opiekunów uczniów. [str. 23–25]

**Niezadowolające
wyniki egzaminu
ósmoklasisty**

W latach 2020–2023 wyniki egzaminu ósmoklasisty w objętych kontrolą województwach utrzymywały się na poziomie niższym od średniej krajowej, co plasowało je na końcowych pozycjach w Polsce.

Infografika nr 3

Średnie wyniki procentowe osiągnięte przez kontrolowane województwa w latach 2020–2023

2020 rok	język polski	matematyka	język angielski	język niemiecki
najlepsze wyniki w kraju	62,1%	50,9%	59,4%	56,9%
średnie wyniki w kraju	59,0%	46,0%	54,0%	45,0%
wyniki w województwie lubuskim	56,4%	41,9%	52,6%	42,9%
wyniki w województwie wielkopolskim	56,9%	44,1%	51,5%	39,6%
wyniki w województwie zachodniopomorskim	55,3%	42,5%	52,3%	42,3%

2021 rok	język polski	matematyka	język angielski	język niemiecki
najlepsze wyniki w kraju	64,0%	52,4%	70,9%	62,5%
średnie wyniki w kraju	60,0%	47,0%	66,0%	49,0%
wyniki w województwie lubuskim	57,4%	43,1%	64,1%	47,9%
wyniki w województwie wielkopolskim	57,8%	45,1%	63,3%	43,6%
wyniki w województwie zachodniopomorskim	55,6%	42,2%	63,6%	46,4%

2022 rok	język polski	matematyka	język angielski	język niemiecki
najlepsze wyniki w kraju	63,8%	63,2%	71,6%	63,1%
średnie wyniki w kraju	60,0%	57,0%	67,0%	50,0%
wyniki w województwie lubuskim	56,7%	52,6%	65,0%	49,5%
wyniki w województwie wielkopolskim	56,7%	55,0%	63,8%	43,9%
wyniki w województwie zachodniopomorskim	55,4%	53,2%	65,2%	47,7%

2023 rok	język polski	matematyka	język angielski	język niemiecki
najlepsze wyniki w kraju	69,5%	59,7%	71,0%	66,1%
średnie wyniki w kraju	66,0%	53,0%	66,0%	53,0%
wyniki w województwie lubuskim	63,0%	48,2%	63,7%	49,8%
wyniki w województwie wielkopolskim	63,2%	50,6%	62,6%	46,2%
wyniki w województwie zachodniopomorskim	63,1%	48,8%	63,9%	49,3%

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych publikowanych przez CKE.

Przedstawione powyżej średnie wyniki procentowe osiągnięte przez kontrolowane województwa z poszczególnych przedmiotów egzaminacyjnych względem wyników wszystkich 16 województw plasowały je w latach 2020–2023 na pozycjach od 10 do 16, w tym:

- województwo lubuskie – od 13 do 14 w przypadku wyników z języka polskiego, od 14 do 16 z matematyki, od 10 do 13 z języka angielskiego i od 11 do 13 z języka niemieckiego;
- województwo wielkopolskie – od 12 do 15 z języka polskiego, od 11 do 12 z matematyki, od 12 do 14 z języka angielskiego i od 15 do 16 z języka niemieckiego;
- województwo zachodniopomorskie – od 15 do 16 w przypadku wyników z języka polskiego, od 13 do 15 z matematyki, od 10 do 13 z języka angielskiego i od 12 do 14 z języka niemieckiego.

Analizy wyników egzaminu ósmoklasisty

Wszyscy trzej Kuratorzy Oświaty corocznie przeprowadzali analizy wyników egzaminu ósmoklasisty, na podstawie danych publikowanych⁹ przez CKE i OKE. Analizie poddawano podstawowe dane statystyczne, w tym dotyczące populacji uczniów, rozkładu średnich wyników szkół z przedmiotów egzaminacyjnych (w procentach w odniesieniu do kraju, województwa oraz poszczególnych szkół podstawowych), poziomu wykonania każdego zadania wraz z przykładami ich poprawnych rozwiązań oraz najczęściej popełnianych błędów. Jednak nie formułowano w nich wniosków oraz nie diagnozowano przyczyn osiągania w wybranych do kontroli województwach wyników egzaminu ósmoklasisty na poziomie niższym od średniej krajowej. [str. 25–27]

Na podstawie ww. analiz ustalono, że liczba publicznych szkół podstawowych¹⁰, które w latach: 2020–2023 uzyskały z języka polskiego i matematyki staniny w obszarze wyników niskich w województwie lubuskim pozostawała na podobnym poziomie i wynosiła od 18,7 % do 23,4 % (język polski) oraz od 22,4 % do 26,0 % (matematyka) wszystkich szkół podstawowych w tym województwie. Natomiast w pozostałych dwóch województwach liczba ta wzrastała i wynosiła odpowiednio w: województwie wielkopolskim – od 19,8 % do 26,9% (język polski) oraz 15,8 % do 22,4 % (matematyka) wszystkich szkół podstawowych; województwie zachodniopomorskim – od 26,2 % do 39,3 % (język polski) oraz od 23,7 % do 31,2 % wszystkich szkół podstawowych. [str. 20–21]

WKO i ZKO w ramach kontroli nie dokonywali oceny efektów działalności dydaktycznej

Pomimo wiedzy w tym zakresie, WKO i ZKO nie dokonywali w ramach działań kontrolnych oceny efektów działalności dydaktycznej w nadzorowanych szkołach podstawowych (w tym kontroli doraźnych na podstawie § 3 ust. 1, w związku z § 5 ust. 2 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego). Nie skorzystali także z możliwości zlecenia wyspecjalizowanym instytucjom lub osobom przeprowadzenia badań/ ekspertyz wspomagających dokonanie takiej oceny. Zdaniem NIK, badania takie mogłyby stanowić narzędzie pomocnicze dla kuratorów oświaty do efektywniejszej realizacji jego zadań wynikających z nadzoru pedagogicznego, w szczególności w odniesieniu do szkół uzyskujących wyniki procentowe plasujące je w niskich staninach. [str. 27]

LKO podejmował działania mające na celu poprawę wyników egzaminu ósmoklasisty

LKO dokonywał oceny efektów działalności dydaktycznej w nadzorowanych szkołach podstawowych, w tym diagnozował osiągnięte wyniki egzaminu ósmoklasisty. Działania te w trybie kontroli doraźnych realizowano w ramach autorskiego Programu LKO pn. *Wspomaganie szkół podstawowych w zakresie sprawowania nadzoru pedagogicznego nad procesem kształcenia w szkole podstawowej w latach szkolnych 2018–2022* (dalej jako: *Program LKO 2018–2022*) a następnie *Programu działań LKO w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego w obszarze doskonalenia zawodowego nauczycieli, ukierunkowanych na podnoszenie efektów kształcenia w szkołach województwa lubuskiego w roku szkolnym 2022/2023* (dalej jako: *Program LKO 2022/2023*). Programy LKO stawiały nacisk na wspomaganie dyrektorów szkół podstawowych w zakresie sprawowania wewnętrznego nadzoru

⁹ Źródło: www.cke.gov.pl oraz www.oke.poznan.pl.

¹⁰ Dotyczy szkół, w których do egzaminu z danego przedmiotu przystąpiło co najmniej 10 zdających. Nie uwzględniono wyników szkół specjalnych i szkół dla dorosłych.

pedagogicznego nad procesem kształcenia oraz doskonalenie zawodowe nauczycieli. Działania polegały m. in. na poleceniu dyrektorom szkół osiągających z poszczególnych przedmiotów obowiązkowych na egzaminie ósmoklasisty wyniki procentowe plasujące je w obszarze stanin niskich, opracowania i realizacji *Planu szkolnych działań naprawczych* na dany rok szkolny (62 szkoły) – do roku szkolnego 2021/2022, a od roku szkolnego 2022/2023 – *programu poprawy efektywności kształcenia* (45 szkół).

Większość szkół objętych Programami LKO osiągała lepsze wyniki egzaminu ósmoklasisty niż w roku sprzed jego wdrożenia, jednak w ich miejsce pojawiały się kolejne szkoły z niskimi wynikami, przez co średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty województwa lubuskiego (od roku 2020 do 2023) nie uległy znaczącej poprawie. Powyższe wskazuje na właściwy kierunek podejmowanych przez LKO działań oraz potrzebę kontynuowania działań związanych z diagnozowaniem przyczyn uzyskiwania niskich wyników kształcenia i dostosowania podejmowanych kroków do zindywidualizowanych potrzeb danej szkoły. [str. 28–30]

ZKO i WKO podejmowali niedostateczne działania mające na celu poprawę wyników egzaminu ósmoklasisty

ZKO zlecał opracowanie i wdrożenie programu poprawy efektywności kształcenia w ograniczonym zakresie. Mimo posiadania wiedzy o wystąpieniu w latach 2019–2022 niedostatecznych efektów kształcenia w 24 szkołach nie polecił dyrektorom dziewięciu z nich opracowania programów poprawy efektywności kształcenia, czym naruszył wymóg określony w przepisie art. 56 ust. 2 ustawy Prawo oświatowe. Brak powyższych działań tłumaczono m.in. liczebnością tych szkół, ich położeniem na obszarach wiejskich i terenach popegeerowskich, niedostatkami finansowymi i intelektualnymi rodziców/opiekunów uczniów oraz specyfiką środowiska lokalnego (np. występującymi patologiami). Wdrożone przez dyrektorów 15 pozostałych szkół działania, tylko w sześciu przypadkach w pierwszym okresie¹¹ skutkowały istotnym wzrostem wyników prezentowanych wg skali staninowej (tj. o co najmniej dwa punkty staninowe). [str. 30–32]

WKO żadnemu dyrektorowi szkoły podstawowej uzyskującej niedostateczne efekty kształcenia nie polecił opracowania programu poprawy efektywności kształcenia, tłumacząc to szczególnymi okolicznościami funkcjonowania szkół w okresie pandemii oraz napływem uchodźców z Ukrainy. Mimo utrzymujących się od lat niskich wyników egzaminu, WKO uznał za wystarczające prowadzenie w tym względzie „standardowych” działań w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego (m.in. wspomaganie dyrektorów szkół przez wizytatorów, zachęcanie do stosowania oceniania kształtującego, przeprowadzanie kontroli doraźnych dotyczących przestrzegania przepisów prawa). [str. 32]

Działania Kuratorów związane ze wspomaganie były nieskuteczne w kontekście wyników egzaminu ósmoklasisty

Wszystkie trzy kuratoria podejmowały działania związane ze wspomaganie jednostek oświatowych, polegające głównie na organizacji szkoleń, narad i konferencji z uwzględnieniem tematyki ulepszania stosowanych metod i form nauczania oraz potrzeb nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego. W ocenie NIK działania te były niewystarczające, gdyż nie wpłynęły na poprawę efektów kształcenia w szkołach podstawowych, mierzonych wynikami egzaminu ósmoklasisty. Zdaniem NIK należałoby zweryfikować metodykę, zakres i rodzaje prowadzonych działań związanych ze wspomaganie i podjąć próbę oceny ich skuteczności w odniesieniu do osiągniętych przez szkoły podstawowe efektów kształcenia, w tym osiągniętych wyników egzaminu ósmoklasisty.

Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wielkopolskim planowało i realizowało działania wspomagające przede wszystkim w ramach programów LKO, dotyczących poprawy efektywności kształcenia w szkołach. Ich zakres był rezultatem wniosków i rekomendacji wynikających z analizy realizacji tych programów. Wizytatorzy podczas spotkań z dyrektorami szkół, omawiali stopień ich realizacji. Organizowano również spotkania, z udziałem przedstawicieli organów prowadzących, na których omawiano przyczyny

¹¹ Realizację programów zaplanowano na 3 lata szkolne, tj. 2021/2022–2023/2024 (w 10 przypadkach) i 2022/2023–2024/2025 (w 5 przypadkach).

słabych wyników egzaminu oraz możliwe sposoby poprawy efektów kształcenia. Placówki doskonalenia nauczycieli otrzymały wykaz szkół realizujących ww. programy poprawy w celu uwzględnienia w swojej ofercie potrzeb szkoleniowych kadry pedagogicznej. [str. 23–24]

Kuratorium Oświaty w Poznaniu, w ramach planowania takich działań, corocznie opracowywało tematyki spotkań wizytatorów z dyrektorami jednostek oświatowych oraz plany zadań realizowanych przez WKO odnoszące się do zapewnienia uczniom wsparcia adekwatnego do ich potrzeb i możliwości z wykorzystaniem rozwiązań edukacyjnych określonych w przepisach prawa.

Kuratorium Oświaty w Szczecinie identyfikowało (i obejmowało działaniami wspomagającymi) problemy związane z prowadzoną w szkołach podstawowych działalnością dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą m.in. poprzez zespoły samokształceniowe i konsultacje z dyrektorami, w ramach których pracownicy Kuratorium oferowali swoje wsparcie. ZKO podejmował również działania wspomagające dotyczące doradztwa metodycznego w szczególności poprzez określanie i zabezpieczanie sieci doradztwa metodycznego w województwie zachodniopomorskim. Kuratorium prowadziło konsultacje w zakresie potrzeb nauczycieli, opiniowało plany pracy placówek doskonalenia zawodowego, a także organizowało spotkania kadry pedagogicznej z ich przedstawicielami. [str. 23–24]

**Odpowiednie
przygotowanie
organizacyjne szkół**

W objętych kontrolą 15 szkołach obowiązywały statuty, w których określono sposób realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej, w tym w sprawowaniu nadzoru pedagogicznego. W dokumentach tych, z wyjątkiem trzech szkół, uwzględniono wszystkie wymagane elementy określone w art. 98 ustawy Prawo oświatowe. Brakujące zapisy dotyczyły trybu składania skarg w przypadku naruszenia praw ucznia oraz organizacji współdziałania z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży. W sześciu z 15 skontrolowanych szkół (40 %) wprowadzono dodatkowe regulacje odnoszące się do wykonywania nadzoru pedagogicznego, w tym zasad przeprowadzania kontroli i obserwacji, prowadzenia i przechowywania dokumentacji z przebiegu nauczania. [str. 33–35]

Kadra pedagogiczna w tych szkołach liczyła od 31 do 83 osób. Objęci badaniem nauczyciele przedmiotów obowiązkowych oraz wychowawcy posiadali stosowne kwalifikacje oraz spełniali wymogi określone do zajmowania stanowiska nauczyciela. W trzech szkołach wystąpiły przypadki przydziału zajęć osobom nieposiadającym wymaganych kwalifikacji, jednak powierzenie ich prowadzenia nastąpiło za zgodą właściwego terytorialnie Kuratora. [str. 33]

**Szkoły
podejmowały działania
w celu rozpoznania
możliwości
psychofizycznych
i potrzeb rozwojowych
uczniów**

W kontrolowanych szkołach podejmowano działania w celu rozpoznania możliwości psychofizycznych i potrzeb rozwojowych uczniów. Liczba dzieci klas VI–VIII posiadających orzeczenia i/ lub opinie poradni psychologiczno-pedagogicznych była zróżnicowana i kształtowała w poszczególnych szkołach od 12 do 73. W przypadku uczniów nieposiadających ww. orzeczeń lub opinii, szkoły z własnej inicjatywy diagnozowały potrzebę objęcia ich zajęciami dodatkowymi. W związku z powyższym w 13 podmiotach, zgodnie z art. 44 ustawy Prawo oświatowe, podejmowano działania dostosowujące wymagania edukacyjne do uczniów, którzy mieli takie zalecenia w orzeczeniach lub opiniach PPP. W przypadku stwierdzenia trudności uczniom oferowano wsparcie, m.in. poprzez: udział w zajęciach rewalidacyjnych, pomoc psychologiczno-pedagogiczną, a także pomoc nauczycieli i pedagogów współorganizujących proces kształcenia, czy zapewnienie specjalistycznego sprzętu dostosowanego do potrzeb wynikających z niepełnosprawności. W roku szkolnym 2021/2022, w dwóch szkołach, mimo zdiagnozowanych potrzeb, nie zapewniono bądź zapewniono z niemalże półrocznym opóźnieniem, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne. Dyrektorzy tych szkół wyjaśniali, że brak ww. działań, bądź opóźnienie w ich realizacji, wynikał m.in. z dużego obciążenia uczniów zajęciami obowiązkowymi oraz braku środków w budżecie szkoły na organizację zajęć dodatkowych. [str. 35–37]

<p>Niepełne wykorzystanie przez uczniów opieki psychologiczno-pedagogicznej</p>	<p>W większości skontrolowanych szkół liczba dzieci uczęszczających na poszczególne rodzaje zajęć dodatkowych w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej była niższa od liczby uczniów, którzy powinni brać w nich udział. Dyrektorzy szkół wyjaśniali, iż przyczyną niższej frekwencji był brak zgody rodziców/ opiekunów uczniów, gdyż udział w zajęciach jest dobrowolny. W przypadku SP w Szczecinie Dyrektor wskazała natomiast, że powodem było nieprzekazanie przez organ prowadzący wystarczających środków finansowych na realizację odpowiedniej liczby godzin zajęć dodatkowych. [str. 35–37]</p>
<p>Brak mechanizmów dotyczących oceny rzetelności realizacji planów nadzoru pedagogicznego</p>	<p>W latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 wszyscy dyrektorzy sprawowali nadzór pedagogiczny na podstawie planów nadzoru, które były opracowywane z uwzględnieniem wniosków z nadzoru sprawowanego w poprzednim roku szkolnym (z wyjątkiem SP w Krobi w roku szkolnym 2021/2022) oraz podstawowych kierunków polityki oświatowej państwa. W planach nadzoru ujęto elementy wymagane § 23 ust. 3 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego, w tym tematykę i terminy przeprowadzania kontroli planowych, zakres wspomagania nauczycieli w realizacji ich zadań oraz plan obserwacji zajęć prowadzonych przez nauczycieli. Żaden z ww. dokumentów planistycznych nie zawierał kryteriów i mierników pomocnych w ocenie stopnia realizacji zaplanowanych w nich zadań. Ponadto w żadnym z planów nadzoru pedagogicznego nie określano zaplanowanej ilości poszczególnych form jego sprawowania a terminy wskazywano w sposób nieprecyzyjny. Dyrektorzy wyjaśniali, że przepisy prawa oświatowego nie nakładają na nich takiego obowiązku a dokonywana ocena nadzorowanych obszarów w formie opisowej ich zdaniem jest wystarczająca. [str. 37–39]</p>
<p>Dyrektorzy szkół nie aktualizowali planów nadzoru pedagogicznego w związku ze zmianami wprowadzonymi przez Ministra Edukacji</p>	<p>W związku z dodaniem dwóch nowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa tylko trzech dyrektorów (SP w Białogardzie, Krobi i Poznaniu) dokonało zmian w planie na rok szkolny 2021/2022, w pozostałych 12 szkołach wbrew obowiązkowi wynikającemu z § 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego stosowne zmiany nie zostały wprowadzone. Nieaktualizowanie planów dyrektorzy szkół tłumaczyli brakiem potrzeby w tym zakresie z uwagi na wprowadzenie zmian przez Ministra Edukacji pod koniec roku szkolnego, zaangażowaniem w organizację egzaminu ósmoklasisty, a także tym, że zadania ujęte w nowych kierunkach były już przez szkołę realizowane. [str. 38]</p>
<p>Dyrektorzy formułowali wyniki i wnioski ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego</p>	<p>Sprawozdania z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 zawierały wyniki i wnioski z tego nadzoru i były przez 13 dyrektorów (z 15) terminowo przedstawiane radom pedagogicznym. W dwóch przypadkach (SP w Zielonej Górze i w Świebodzinie) stwierdzono w realizacji ww. obowiązków opóźnienie, wynoszące od jednego do 14 dni (dotyczyło to sprawozdań za rok 2022/2023). Ponadto plany nadzoru pedagogicznego zostały zrealizowane zgodnie z założeniami przez dziesięciu dyrektorów szkół. W pięciu przypadkach (SP w Drawsku Pomorskim, Gryfinie, Kożuchowie, Otocznej, Świebodzinie) nie zrealizowano części zaplanowanych kontroli i/ lub obserwacji. Dyrektorzy ww. szkół wyjaśniali, że powodem była absencja dyrektora lub nauczyciela oraz, że przepisy nie obligują ich do wykonywania wszystkich zaplanowanych działań. [str. 39-40]</p>
<p>Nieskuteczne działania dyrektorów szkół podstawowych podejmowane w celu poprawy wyników egzaminu ósmoklasisty</p>	<p>We wszystkich 15 skontrolowanych szkołach wyniki egzaminu ósmoklasisty w latach 2020–2022 wykazywały tendencję spadkową. Dyrektorzy we współpracy z nauczycielami przedmiotów egzaminacyjnych analizowali wyniki egzaminu ósmoklasisty, uwzględniając wnioski z tych analiz przy organizacji procesów edukacyjnych. Skutkowało to m.in.: prowadzeniem diagnoz wstępnych i końcowych; organizacją dla uczniów klas VIII zajęć dodatkowych z przedmiotów egzaminacyjnych; kierowaniem uczniów do PPP i realizowaniem zaleceń wynikających z wydanych opinii i orzeczeń (z uwzględnieniem organizacji zajęć psychologiczno-pedagogicznych); włączaniem uczniów do zespołów wyrównawczych; włączaniem rodziców w zadania na rzecz dzieci i szkoły; doskonaleniem umiejętności nauczycieli w zakresie wspierania rozwoju ucznia.</p>

Część dyrektorów podkreślała także znaczenie prawidłowej współpracy z rodzicami/ opiekunami uczniów oraz organizowanej w szkole pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w tym wspierających działań psychologa, kształtowania właściwej samooceny ucznia, rozwijania kluczowych kompetencji dzieci. Mimo to wdrożone w 10 szkołach działania z uwagi na brak poprawy wyników ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych okazały się nieskuteczne. Znaczącą poprawę (progres) wyników staninowych odnotowało w 2023 r. jedynie pięć kontrolowanych szkół. [str. 40–43]

Tylko sześciu dyrektorów wdrożyło w szkołach programy naprawcze

Tylko sześciu dyrektorów (z 15) w celu poprawy wyników egzaminu ósmoklasisty wdrożyło programy naprawcze, w tym czterech z własnej inicjatywy oraz dwóch w związku z realizacją Programów LKO. Podjęte przez dyrektorów szkół działania, w ramach ww. programów naprawczych, okazały się wystarczające tylko w trzech z nich, gdyż skutecznie wpłynęły na poprawę wyników egzaminu ósmoklasisty.

W pozostałych dwóch przypadkach (z pięciu), w których odnotowano w 2023 r. znaczący wzrost wyników staninowych (progres), Dyrektorzy szkół nie podejmowali dodatkowych działań w celu poprawy efektów kształcenia mierzonej wynikami egzaminu ósmoklasisty, lecz skutecznie wykorzystali narzędzia dostępne w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego. [str. 44–48]

Zdaniem Izby kompleksowe działania, podejmowane przez Dyrektorów można uznać za bardziej skuteczną metodą oddziaływania na jakość i efekty edukacji, co potwierdza istotna poprawa średnich wyników ze wszystkich przedmiotów egzaminacyjnych w 2023 r. w pięciu ww. szkołach (w Gryfinie, Szczecinie, Świebodzinie, Wiechlicach oraz Poznaniu).

4. WNIOSKI

Nadzór pedagogiczny powinien być jednym z istotniejszych narzędzi umożliwiających oddziaływanie na jakość i efekty kształcenia oraz ocenę pracy dyrektorów szkół i nauczycieli. Mając na uwadze nieskuteczność funkcjonującego nadzoru oraz poprawę jego efektywności mierzonej wynikami egzaminu ósmoklasisty, NIK wskazuje na potrzebę:

Kuratorzy Oświaty	1) polecenia dyrektorom publicznych szkół podstawowych opracowywania programów i harmonogramów poprawy efektywności kształcenia, w każdym przypadku potwierdzającym utrzymywanie się niedostatecznych efektów kształcenia; 2) uwzględniania w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego wyników oceny efektywności dydaktycznej oraz diagnozy niepowodzeń; 3) zalecenia dyrektorom szkół sporządzania planów nadzoru pedagogicznego z uwzględnieniem kryteriów/ wskaźników umożliwiających dokonanie oceny stopnia realizacji zaplanowanych w nich działań;
Wielkopolski
i Zachodniopomorski
Kurator Oświaty	1) podjęcia systemowych działań mających na celu poprawę efektywności kształcenia w publicznych szkołach podstawowych, w tym wyników egzaminu ósmoklasisty;
Dyrektorzy publicznych
szkół podstawowych	1) uwzględniania w planach nadzoru pedagogicznego zmian podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa wprowadzonych w ciągu roku szkolnego; 2) rzetelnego planowania działań w zakresie nadzoru pedagogicznego uwzględniających możliwości jego wykonania; 3) bieżącego informowania kadry pedagogicznej o prowadzonych w szkole działaniach kuratora oświaty na rzecz poprawy jakości nauczania i efektywności kształcenia.

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

5.1. Organizacja i funkcjonowanie nadzoru pedagogicznego w kuratoriach oświaty

Skontrolowane Kuratoria zapewniły warunki organizacyjne umożliwiające realizację nadzoru pedagogicznego. Nadzór sprawowany był na podstawie planów nadzoru pedagogicznego, jednak żadna z planowych kontroli nie odnosiła się do przebiegu procesów kształcenia i uzyskiwanych efektów działalności dydaktycznej, działania w tym zakresie podejmowane były jedynie w trybie kontroli doraźnych. Mimo, że wyniki egzaminu ósmoklasisty w objętych kontrolą województwach, co najmniej od 2020 roku pozostawały na poziomie niższym od średniej krajowej, tylko LKO w ramach kontroli doraźnych dokonywał w szkołach oceny efektów działalności dydaktycznej, w tym diagnozował osiągnięte wyniki egzaminu ósmoklasisty. Brak poprawy efektów kształcenia wskazuje, że podejmowane przez Kuratorów działania były nieskuteczne. Wspomaganie jednostek oświatowych polegało głównie na organizacji szkoleń, narad i konferencji z uwzględnieniem tematyki ulepszania stosowanych metod i form nauczania oraz potrzeb nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego. Prowadzone przez wszystkich trzech Kuratorów Oświaty analizy wyników egzaminu ósmoklasisty wskazują, że posiadali oni wystarczającą wiedzę do stwierdzenia niedostatecznych efektów kształcenia w nadzorowanych szkołach podstawowych. Jednak tylko LKO wdrożył działania zaradcze, w tym realizował autorskie programy oraz polecał opracowanie i wdrożenie programów poprawy efektywności kształcenia. Choć podjęte przez LKO kompleksowe działania, oparte na rzetelnej, prawidłowo ukierunkowanej analizie wcześniejszych niepowodzeń, wpłynęły na poprawę wyników części szkół to w ich miejsce sukcesywnie pojawiały się jednak kolejne szkoły wymagające wsparcia. Z tego powodu średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty województwa lubuskiego także nie uległy znaczącej poprawie.

**Odpowiednio
wykwalifikowani
pracownicy realizujący
zadania nadzoru
pedagogicznego**

W latach szkolnych 2021/2022–2022/2023 badane kuratoria oświaty były przygotowane organizacyjnie do pełnienia nadzoru pedagogicznego nad szkołami. Do realizacji kontroli (planowych i doraźnych), obserwowania, analizowania i oceniania przebiegu procesów kształcenia i wychowania wyznaczono:

- w Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wielkopolskim – Wydział Nadzoru Pedagogicznego, w którego skład wchodziła delegatura w Zielonej Górze oraz terenowe zespoły wizytatorów w Międzyrzeczu, Sulęcinie i Żarach. Do ich zadań należało ponadto analizowanie i ocenianie efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej, a także wspomaganie podległych jednostek oświatowych;
- w Kuratorium Oświaty w Szczecinie – Wydział Kształcenia Ogólnego i Specjalnego, Oddział Wydziału Kształcenia w Nowogardzie oraz delegaturę w Koszalinie (z oddziałem zamiejscowym w Wałczu). Do zadań tej komórki należało ponadto wspomaganie podległych jednostek oświatowych. Natomiast obowiązki z zakresu bieżącego monitorowania i analizy wyników egzaminu zewnętrznego oraz efektów kształcenia zostały przypisane Wydziałowi Wspierania Edukacji, Analiz i Strategii;
- w Kuratorium Oświaty w Poznaniu – Wydział Nadzoru Pedagogicznego i cztery delegatury (w Kaliszu, Koninie, Lesznie oraz Pile). Do zadań tej komórki należało ponadto analizowanie i ocenianie efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; natomiast wspomaganie placówek oświatowych zostało powierzone Wydziałowi Rozwoju Edukacji.

Liczba pracowników kuratorium (wizytatorów) odpowiedzialnych za realizację zadań nadzoru pedagogicznego w publicznych szkołach podstawowych w latach 2021–2022 (według stanu na 1 września) wynosiła:

- w Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wielkopolskim po 24 osoby w każdym roku;
- w Kuratorium Oświaty w Poznaniu odpowiednio 75 i 76 osób;
- w Kuratorium Oświaty w Szczecinie odpowiednio 27 i 28 osób.

Badanie przygotowania i kwalifikacji wybranych 18 wizytatorów (po sześciu z każdego kuratorium) wykazało, że posiadali oni kwalifikacje do zajmowania stanowiska wizytatora określone w § 29 ust. 2 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego, tj.:

- byli nauczycielami posiadającymi wykształcenie wyższe z przygotowaniem pedagogicznym m.in. o następujących specjalnościach: filologia polska, informatyka, historia, pedagogika opiekuńczo-wychowawcza, wychowanie przedszkolne i nauczanie początkowe;
- spełniali warunki konieczne do uzyskania kolejnego stopnia awansu zawodowego, w tym tytułu: nauczyciela mianowanego (trzy osoby) lub dyplomowanego (15 osób);
- ukończyli formy doskonalenia w zakresie administracji lub zarządzania w jednostkach oświatowych.

W latach szkolnych 2021/2022–2022/2023 liczba podmiotów nadzorowanych przez kontrolowane kuratoria oświaty wynosiła w województwie:

- lubuskim – odpowiednio 1 343 jednostki, w tym 323 publiczne szkoły podstawowe oraz 1 351 jednostek, w tym 321 publicznych szkół podstawowych;
- wielkopolskim – odpowiednio 2 104 jednostki, w tym 1 146 publicznych szkół podstawowych oraz 2 111 jednostek, w tym 1 140 publicznych szkół podstawowych;
- zachodniopomorskim – odpowiednio 1 843 jednostki, w tym 433 publiczne szkoły podstawowe oraz 1 822 jednostki, w tym 427 publicznych szkół podstawowych.

Opracowywanie planów nadzoru pedagogicznego

Działalność każdego kontrolowanego Kuratorium w zakresie kontroli nadzorowanych jednostek systemu oświaty była prowadzona na podstawie planu nadzoru pedagogicznego.

Na lata 2021/2022 i 2022/2023 wszyscy kontrolowani kuratorzy podali plany do publicznej wiadomości¹² w terminie określonym w § 20 ust. 3 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego, tj. do dnia 31 sierpnia roku szkolnego poprzedzającego rok szkolny, którego dotyczył plan. Zgodnie z wymogiem określonym w § 20 ust. 1 tego rozporządzenia, Kuratorzy opracowując plany na ww. lata szkolne, uwzględniali podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa oraz wytyczne¹³ Ministra Edukacji, a tylko LKO i WKO – także wnioski z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w poprzednim roku szkolnym.

Przykład:

Zachodniopomorski Kurator Oświaty w planie nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2021/2022 nie uwzględnił żadnego z pięciu wniosków z nadzoru sprawowanego w roku 2020/2021, a w planie na rok szkolny 2022/2023 – żadnego z siedmiu wniosków z nadzoru sprawowanego w roku 2021/2022, wyjaśniając, iż wnioski te w szerszym stopniu, w postaci rekomendacji dla dyrektorów szkół oraz działań Kuratorium każdorazowo prezentowano podczas konferencji inauguracyjnych rozpoczęcie nowego roku szkolnego (organizowanych corocznie pod koniec sierpnia). Minister Edukacji ustalając podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa, w tym zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego, dysponuje wiedzą nt. wniosków sformułowanych w sprawozdaniach kuratorów oświaty i zgodnie ze swoimi kompetencjami, rokrocznie, przekazuje Założenia do opracowania planu nadzoru pedagogicznego kuratora oświaty w danym roku szkolnym.

¹² Poprzez zamieszczenie na stronie internetowej urzędu obsługującego organ sprawujący nadzór pedagogiczny.

¹³ O których mowa w art. 60 ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy Prawo oświatowe.

NIK zauważa, że obowiązek uwzględnienia ww. wniosków w planie nadzoru pedagogicznego został nałożony na kuratora oświaty. Tym samym wyjaśnienia wskazujące, iż to Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania uwzględnia je ustalając podstawowe kierunki polityki oświatowej, nie mogą stanowić podstawy do uznania, realizacji przez Kuratora oświaty ciążącego na nim obowiązku. Ponadto, Minister Edukacji analizuje wnioski przedstawione przez 16 kuratorów oświaty, więc jego rekomendacje odnoszą się ogólnie do całego kraju i mogą nie uwzględniać, zdiagnozowanych przez Kuratora potrzeb województwa zachodniopomorskiego. Należy podkreślić, że w kontrolowanym okresie Minister Edukacji określił podstawowe kierunki polityki oświatowej 8 lipca 2021 r. (na 2022 r.) oraz 8 lipca 2022 r. (na 2023 r.), natomiast wyniki i wnioski z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w poprzednim roku szkolnym przekazywane były przez kuratorów oświaty do Ministerstwa Edukacji w terminie do dnia 15 października danego roku szkolnego. W związku z tym wytyczne Ministra Edukacji uwzględniały jedynie wnioski kuratorów oświaty z nadzoru pedagogicznego sprawowanego dwa lata wcześniej (a nie w poprzednim roku szkolnym).

Plany nadzoru pedagogicznego na lata 2021/2022 i 2022/2023 zawierały liczbę i tematykę kontroli w poszczególnych typach szkół i rodzajach placówek (tj. elementy wymagane § 20 ust. 2 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego), jednak w pierwszym z badanych lat nie zaplanowano żadnej kontroli w publicznych szkołach podstawowych. W roku szkolnym 2022/2023 ujęto wprawdzie kontrole w publicznych szkołach podstawowych, jednak ich tematyki nie odnosiły się do przebiegu procesów kształcenia i uzyskiwanych przez nie efektów działalności dydaktycznej (w tym wyników egzaminu ósmoklasisty), lecz dotyczyły zgodności z przepisami prawa w zakresie: *zwiększania dostępności i jakości wsparcia udzielanego uczniom przez nauczycieli specjalistów, w tym pedagogów specjalnych; przyjmowania do szkół i wspomagania nauki osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi podlegającymi obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw*. Brak kontroli planowych w publicznych szkołach podstawowych w roku szkolnym 2021/2022 oraz zakres tematyczny kontroli tych szkół w roku szkolnym 2022/2023 kontrolowani Kuratorzy oświaty wyjaśniali brakiem takich wskazań w kierunkach realizacji polityki oświatowej państwa.

Niedostosowywanie planów nadzoru pedagogicznego do zmian wprowadzanych przez Ministra Edukacji

W latach szkolnych 2021/2022–2022/2023 Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania zmieniał podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa odpowiednio 28 marca 2022 r.¹⁴ oraz 30 listopada 2022 r.¹⁵ Zgodnie z § 20 ust. 4 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego, wprowadzenie zmian skutkowało obowiązkiem niezwłocznego dostosowania planu nadzoru pedagogicznego do tych zmian i podania ich do publicznej wiadomości poprzez zamieszczenie na stronie internetowej kuratorium oświaty. W okresie objętym kontrolą wymóg ten został spełniony jedynie przez ZKO (dostosowanie planu i jego opublikowanie miało miejsce w terminie dwóch dni od opublikowania ww. zmian).

Pozostali dwaj kuratorzy oświaty nie wywiązali się z tego obowiązku, tj.:

- LKO dostosował plan nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2021/2022 po 64 dniach i opublikował go dzień później (tj. po 65 dniach), a plan na rok szkolny 2022/2023 – dostosował i opublikował po 82 dniach od ogłoszenia ww. zmian;
- WKO terminowo dostosował (tj. w ciągu dwóch dni), lecz z opóźnieniem opublikował zaktualizowany plan nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2021/2022 (tj. po 21 dni od ogłoszenia ww. zmian); z kolei plan nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2022/2023 zarówno dostosował, jak i opublikował z opóźnieniem (odpowiednio po 11 i 18 dniach od ogłoszenia ww. zmian).

¹⁴ Pismo Nr DKO-WNP.4092.46.2021.DB opublikowano na stronie Ministerstwa Edukacji 29 marca 2021 r.

¹⁵ Pismo Nr DKOPP-WNP.4092.56.2022.DB opublikowano na stronie Ministerstwa Edukacji 1 grudnia 2021 r.

Infografika nr 4

Podstawowe kierunki polityki oświatowej państwa w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023

2021/2022	2022/2023
Podstawowe kierunki polityki oświatowej państwa	
 <p>1. Wspomaganie przez szkołę wychowawczej roli rodziny, m.in. przez właściwą organizację zajęć edukacyjnych wychowanie do życia w rodzinie oraz realizację zadań programu wychowawczo-profilaktycznego.</p>	 <p>1. Wychowanie zmierzające do osiągnięcia ludzkiej dojrzałości poprzez kształtowanie postaw ukierunkowanych na prawdę, dobro i piękno, uzdalniających do odpowiedzialnych decyzji.</p>
 <p>2. Wychowanie do wrażliwości na prawdę i dobro. Kształtowanie właściwych postaw szlachetności, zaangażowania społecznego i dbałości o zdrowie.</p>	 <p>2. Wspomaganie wychowawczej roli rodziny przez właściwą organizację i realizację zajęć edukacyjnych wychowanie do życia w rodzinie. Ochrona i wzmacnianie zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży.</p>
 <p>3. Działanie na rzecz szerszego udostępnienia kanonu edukacji klasycznej, wprowadzenia w dziedzictwo cywilizacyjne Europy, edukacji patriotycznej, nauczania historii oraz poznawania polskiej kultury, w tym osiągnięć duchowych i materialnych. Szersze i przemyślane wykorzystanie w tym względzie m.in. wycieczek edukacyjnych.</p>	 <p>3. Działanie na rzecz szerszego udostępnienia kanonu i założeń edukacji klasycznej oraz sięgania do dziedzictwa cywilizacyjnego Europy, m.in. przez umożliwienie uczenia się języka łacińskiego już od szkoły podstawowej.</p>
 <p>4. Podnoszenie jakości edukacji poprzez działania uwzględniające zróżnicowane potrzeby rozwojowe i edukacyjne wszystkich uczniów, zapewnienie wsparcia psychologiczno-pedagogicznego, szczególnie w sytuacji kryzysowej wywołanej pandemią COVID-19 w celu zapewnienia dodatkowej opieki i pomocy, wzmacniającej pozytywny klimat szkoły oraz poczucie bezpieczeństwa. Roztropne korzystanie w procesie kształcenia z narzędzi i zasobów cyfrowych oraz metod kształcenia wykorzystujących technologie informacyjno-komunikacyjne.</p>	 <p>4. Doskonalenie kompetencji nauczycieli do pracy z uczniami przybyłymi z zagranicy, w szczególności z Ukrainy, adekwatnie do zaistniałych potrzeb oraz kompetencji nauczycieli nowych przedmiotów wprowadzonych do podstawy programowej.</p>
 <p>5. Wdrażanie Zintegrowanej Strategii Umiejętności – rozwój umiejętności zawodowych w edukacji formalnej i pozaformalnej, w tym uczeniu się dorosłych.</p>	 <p>5. Wspomaganie kształcenia w szkołach ponadpodstawowych w związku z nową formułą egzaminu maturalnego od roku 2023.</p>
 <p>6. Wzmocnienie edukacji ekologicznej w szkołach. Rozwijanie postawy odpowiedzialności za środowisko naturalne.</p>	 <p>6. Doskonalenie systemu kształcenia zawodowego we współpracy z pracodawcami – wdrażanie Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030.</p>
<p>Zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego dla kuratorów oświaty w zakresie kontroli w publicznych szkołach podstawowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Przyjmowanie do szkół i wspomaganie nauki osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi podlegającymi obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw, 	 <p>7. Rozwijanie umiejętności metodycznych nauczycieli w zakresie prawidłowego i skutecznego wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesach edukacyjnych. Wsparcie edukacji informatycznej i medialnej, w szczególności kształtowanie krytycznego podejścia do treści publikowanych w Internecie i mediach społecznościowych.</p>
<p>Zmiana polegająca na wskazaniu dodatkowych kierunków, tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> 7. Rozwijanie umiejętności podstawowych i przekrojowych uczniów, w szczególności z wykorzystaniem pomocy dydaktycznych zakupionych w ramach programu „Laboratoria przyszłości”. 	 <p>8. Wsparcie nauczycieli i innych członków społeczności szkolnych w rozwijaniu umiejętności podstawowych i przekrojowych uczniów, w szczególności z wykorzystaniem pomocy dydaktycznych zakupionych w ramach programu „Laboratoria przyszłości”.</p>
 <p>8. Doskonalenie kompetencji nauczycieli w pracy z uczniem z doświadczeniem migracyjnym, w tym w zakresie nauczania języka polskiego jako języka obcego.</p>	 <p>9. Podnoszenie jakości kształcenia oraz dostępności i jakości wsparcia udzielanego dzieciom i uczniom w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych.</p>
<p>Skreślono ponadto zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego dla kuratorów oświaty w zakresie kontroli w publicznych szkołach podstawowych.</p>	<p>Zadania z zakresu nadzoru pedagogicznego dla kuratorów oświaty w zakresie kontroli w szkołach podstawowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zgodność z przepisami prawa zwiększenia dostępności i jakości wsparcia udzielanego uczniom przez nauczycieli specjalistów, w tym pedagogów specjalnych; - Zgodność z przepisami prawa przyjmowania do szkół i wspomagania nauki osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi podlegającymi obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw.
	<p>Zmiana polegająca na wskazaniu dodatkowych kierunków, tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> 10. Wspieranie rozwoju nauki języka polskiego i oświaty polskiej za granicą oraz tworzenie stabilnych warunków do nauczania języka polskiego za granicą przez Instytut Rozwoju Języka Polskiego im. świętego Maksymiliana Marii Kolbego, Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą oraz beneficjentów przedsięwzięć i programów ustanowionych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie informacji Ministerstwa Edukacji.

Zakres wspomagania publicznych szkół podstawowych

Kuratorzy wyjaśniali, że opóźnienie wynikało z innych pilnych zadań, wymagających również podejmowania niezwłocznych działań oraz z uwagi na to, że nowy kierunek realizacji polityki oświatowej nie miał wpływu na politykę oświatową prowadzoną przez kuratorów oświaty.

Działania związane ze wspomaganie jednostek oświatowych (jako drugiej z form sprawowania nadzoru pedagogicznego) nie zostały w przepisach prawa oświatowego objęte obowiązkiem planowania, np. w ramach sporządzania planów nadzoru pedagogicznego. Kuratorzy oświaty, z wyjątkiem ZKO, opracowywali własne dokumenty planistyczne odnoszące się do ww. obszaru ich działania, przy czym LKO jako jedyny uwzględniał w nich działania mające na celu poprawę efektów kształcenia mierzonych wynikiem egzaminu ósmoklasisty w związku z realizowanymi *Programami LKO 2018–2022 i 2022/2023*.

Lubuski Kurator Oświaty działania wspomagające dyrektorów i nauczycieli szkół podstawowych planował w oparciu o realizowane w kontrolowanym okresie Programy, których głównym celem było rozwijanie kompetencji dyrektorów szkół w zakresie efektywnego sprawowania wewnętrznego nadzoru pedagogicznego oraz udział nauczycieli w wewnętrznych i zewnętrznych formach doskonalenia zawodowego i inspirowanie do aktywności w realizacji zadań edukacyjnych sprzyjających efektywnemu uczeniu się. Wspomaganie, prowadzone z udziałem wojewódzkich placówek doskonalenia nauczycieli, planowało prowadzenie:

konferencji przedmiotowo-metodycznych i warsztatów metodycznych dla nauczycieli przedmiotów egzaminacyjnych;
szkoleń dla rad pedagogicznych dotyczących egzaminu ósmoklasisty i efektywności procesu edukacyjnego;
warsztatów i szkoleń oraz indywidualnych konsultacji dla dyrektorów szkół;
sieci współpracy i samokształcenia dla dyrektorów szkół i nauczycieli.

W Kuratorium Oświaty w Poznaniu, w ramach planowania działań związanych ze wspomaganie, corocznie opracowywano tematyki spotkań wizytatorów z dyrektorami jednostek oświatowych oraz plany zadań realizowanych przez WKO. Propozycje takich działań projektowano przy udziale wszystkich delegatur, Wydziału Nadzoru Pedagogicznego oraz Wydziału Rozwoju Edukacji. Wśród zatwierdzonych przez WKO tematów spotkań wizytatorów z dyrektorami szkół podstawowych znalazły się m.in. następujące tematy:

- w roku szkolnym 2021/2022: *Zapewnienie uczniom wsparcia adekwatnego do ich potrzeb i możliwości z wykorzystaniem rozwiązań edukacyjnych określonych w przepisach prawa, Wsparcie szkół i przedszkoli w rozwiązywaniu indywidualnych problemów dzieci w sytuacji braku efektów dotychczasowych,*
- w roku szkolnym 2022/2023: *Zapewnienie uczniom wsparcia adekwatnego do ich potrzeb i możliwości, Wspieranie nauczycieli, w tym specjalistów przedszkoli, szkół i placówek w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych, szczególnie gdy nie następuje poprawa funkcjonowania ucznia, Rodzice w poradni – wyzwania, przyjęcie rozwiązań warunkujących dobrą współpracę.*

Ponadto WKO corocznie przewidywał zorganizowanie i przeprowadzenie dla dyrektorów i nauczycieli (w tym szkół podstawowych) porad, szkoleń i konferencji dotyczących m.in.: prezentowania innowacji pedagogicznych, upowszechniania propozycji nowatorskich rozwiązań edukacyjnych, promowania osiągnięć organizacyjnych i metodycznych oraz wymianę doświadczeń w ramach przedsięwzięcia pn. Dobre praktyki w edukacji – dzielimy się doświadczeniami.

Zachodniopomorski Kurator Oświaty wyjaśnił, że nie sporządzał dokumentów planistycznych odnoszących się do wspomaganie, jednak identyfikował i uwzględniał w realizacji działań związanych ze wspomaganie, problemy związane z prowadzoną działalnością dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą publicznych szkół podstawowych. Działania podjęte przez Kuratorium Oświaty w Szczecinie w zakresie wspomaganie szkół obejmowały m.in.: organizowanie konferencji i porad oraz innych form spotkań dla dyrektorów szkół; kształcenie u uczniów kompetencji kluczowych; obejmowanie patronatem Kuratora wydarzeń organizowanych przez szkoły. Kurator wspierał także działania dotyczące doradztwa metodycznego w szczególności poprzez określanie i zabezpieczanie sieci doradztwa metodycznego w województwie. Kuratorium organizowało spotkania z placówkami doskonalenia zawodowego, prowadziło konsultacje potrzeb doskonalenia nauczycieli, opiniowało plany pracy publicznych placówek doskonalenia nauczycieli

Wsparcie nadzorowanych szkół podstawowych przez Kuratorów prowadzone było zgodnie z § 19 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego, tj. poprzez:

Realizacja zadań nadzoru pedagogicznego

- przygotowywanie i podawanie do publicznej wiadomości analiz wyników sprawowanego nadzoru pedagogicznego, w tym wniosków z kontroli;
- organizowanie konferencji i narad dla dyrektorów szkół;
- przekazywanie informacji o istotnych zagadnieniach dotyczących systemu oświaty i zmianach w przepisach prawa dotyczących funkcjonowania szkół.

W latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 Kuratorzy oświaty sprawowali nadzór pedagogiczny zgodnie z założeniami określonymi w planach nadzoru, w zakresie kontroli planowych, oraz w dokumentach planistycznych dotyczących działań wspomagających (z wyjątkiem ZKO). W przypadku konieczności podjęcia działań nieprzewidzianych w planie nadzoru pedagogicznego, Kuratorzy oświaty przeprowadzali kontrole doraźne w szkołach podstawowych:

- *LKO w roku szkolnym 2021/2022 przeprowadził 114 kontroli (tj. 77 % wszystkich kontroli doraźnych), a w roku szkolnym 2022/2023 – 142 (tj. 80 % wszystkich kontroli doraźnych);*
- *WKO w roku szkolnym 2021/2022 przeprowadził 170 kontroli tj. 59 % wszystkich kontroli doraźnych), a w roku szkolnym 2022/2023 – 183 (tj. 52 % wszystkich kontroli doraźnych);*
- *ZKO w roku szkolnym 2021/2022 przeprowadził 142 kontrole tj. 47 % wszystkich kontroli doraźnych), a w roku szkolnym 2022/2023 – 160 (tj. 54 % wszystkich kontroli doraźnych).*

Kontrole doraźne przeprowadzone w publicznych szkołach podstawowych dotyczyły m.in.: posiadania przez nauczycieli wymaganych kwalifikacji do prowadzenia przydzielonych im zajęć, realizacji podstaw programowych i ramowych planów nauczania, przestrzegania zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów, a także przestrzegania statutu szkoły, zapewnienia uczniom bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki, organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Działania te najczęściej inicjowano w związku ze skargami rodziców/ opiekunów uczniów a wyniki i wnioski Kuratorzy przedstawiali w sprawozdaniach z nadzoru pedagogicznego.

Zarówno kontrole planowe, jak i doraźne, zostały przeprowadzone zgodnie z przepisami ustawy Prawo oświatowe oraz rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego.

Sprawozdania zawierające wyniki i wnioski z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w latach 2021/2022 i 2022/2023 zostały opracowane i przedstawione Ministrowi Edukacji przez wszystkich trzech Kuratorów w terminie określonym w § 21 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego, tj. do dnia 15 października.

Przykłady:

WKO w sprawozdaniach z nadzoru pedagogicznego zamieścił m.in. następujące **wnioski z analizy wyników kontroli doraźnych** przeprowadzonych w kontrolowanym okresie:

- należy zaplanować kontrolę w zakresie efektywności działań realizowanych w szkołach na podstawie wyników sprawowanego przez dyrektora szkoły nadzoru pedagogicznego (w roku szkolnym 2021/2022);
- dyrektorzy nie zawsze skutecznie sprawują nadzór pedagogiczny nad nauczycielami, nie oceniają efektów działań podejmowanych przez nauczycieli oraz nie podejmują działań dotyczących wspierania nauczycieli zgodnie z ich potrzebami (2022/2023).

Według ww. sprawozdań, obszary funkcjonowania szkół podstawowych będące przedmiotem przeprowadzonych kontroli doraźnych nie uwzględniały uzyskiwanej przez szkoły niskiej efektywności dydaktycznej wyrażanej np. wynikami egzaminów zewnętrznych (w tym egzaminu ósmoklasisty).

W sprawozdaniach z nadzoru pedagogicznego **ZKO** wskazywał **wnioski wynikające ze wspomagania** realizowanego w danym roku. Kurator dopiero po roku szkolnym 2022/2023 wskazał w nich na konieczność zwiększenia zakresu wspomagania szkół

szczególnie w kwestii diagnozowania przyczyn niepowodzeń w obszarze efektywności kształcenia na terenie województwa.

Z przeprowadzonego przez NIK na potrzeby niniejszej kontroli badania ankietowego wynika, że blisko połowa ankietowanych nauczycieli nie wiedziała, czy szkoła, w której pracują została objęta działaniami kuratora w ramach sprawowanego przez ten organ nadzoru pedagogicznego.

**Niezadawalające
wyniki egzaminu
ósmoklasisty**

W latach 2020–2023 wyniki egzaminu ósmoklasisty w przewidzianych do kontroli województwach z języka polskiego, matematyki, języka angielskiego i niemieckiego były niższe od 0,5 do nawet 6,1 punktów procentowych w odniesieniu do średniego wyniku kraju i plasowały je na końcowych pozycjach w Polsce. Rozkład średnich wyników procentowych z języka polskiego i matematyki na tle wyników kraju i pozostałych województw przedstawia infografika nr 5.

**Kuratorzy
przeprowadzali
analizy wyników
egzaminu
ósmoklasisty**

Wszyscy trzej Kuratorzy Oświaty corocznie przeprowadzali analizy wyników egzaminu ósmoklasisty, na podstawie danych publikowanych przez CKE i OKE. Analizie poddawano dane statystyczne, w tym dotyczące populacji uczniów, rozkładu średnich wyników szkół z przedmiotów egzaminacyjnych (w procentach w odniesieniu do kraju, województwa oraz poszczególnych szkół podstawowych). Prezentowano także informacje o rodzajach zastosowanych arkuszy egzaminacyjnych, poziomu wykonania każdego zadania oraz metodyki ich rozwiązania (wraz z przykładami ich poprawnych rozwiązań oraz najczęściej popełnianych błędów). Powyższe analizy nie zawierały wniosków i nie służyły diagnozowaniu przyczyn osiągniętych wyników. Nie ulega natomiast wątpliwości, że ww. analizy dawały kontrolowanym Kuratorom wystarczającą wiedzę do stwierdzenia niedostatecznych efektów kształcenia w publicznych szkołach podstawowych i podjęcia stosownych działań zaradczych. Dane zawarte w analizach wyników egzaminu ósmoklasisty umożliwiały ustalenie liczby publicznych szkół podstawowych uzyskujących w latach 2020–2023 na egzaminie ósmoklasisty z poszczególnych przedmiotów obowiązkowych wyniki procentowe plasujące je w obszarze stanin niskich¹⁶. Liczba szkół w województwie lubuskim uzyskujących z języka polskiego i matematyki wyniki odpowiadające staninom niskim (od pierwszego do trzeciego) pozostawała w ww. latach na podobnym poziomie a w pozostałych dwóch województwach stale rosła. Stanowiły one od 18,7 % do 31,7 % wszystkich nadzorowanych publicznych szkół podstawowych (liczbę i procentowy rozkład tych szkół przedstawia infografika nr 6).

¹⁶ Tj. od pierwszego do trzeciego stanina (najniższe wartości w dziewięciostopniowej skali).

Infografika nr 5

Średnie wyniki procentowe osiągnięte w Polsce w latach 2020–2023 na egzaminie ósmoklasisty z języka polskiego i matematyki

Język polski

2020 rok

	kraj	60%
1	mazowieckie	62,1%
2	małopolskie	62,0%
3	podkarpackie	60,8%
4	lubelskie	60,1%
5	opolskie	60,0%
6	śląskie	59,3%
7	dolnośląskie	58,8%
8	świętokrzyskie	58,5%
9	łódzkie	58,0%
10	pomorskie	57,8%
11	podlaskie	57,6%
12	wielkopolskie	56,9%
13	lubuskie	56,4%
14	kujawsko-pomorskie	56,2%
15	zachodniopomorskie	55,3%
16	warmińsko-mazurskie	54,9%

2021 rok

	kraj	59%
1	małopolskie	64,0%
2	mazowieckie	63,7%
3	podkarpackie	61,6%
4	lubelskie	61,1%
5	śląskie	60,6%
6	świętokrzyskie	59,1%
7	opolskie	58,4%
8	pomorskie	58,3%
9	łódzkie	58,3%
10	podlaskie	58,0%
11	dolnośląskie	57,9%
12	wielkopolskie	57,8%
13	kujawsko-pomorskie	57,4%
14	lubuskie	57,4%
15	warmińsko-mazurskie	56,1%
16	zachodniopomorskie	55,6%

2022 rok

	kraj	60%
1	mazowieckie	63,8%
2	małopolskie	63,6%
3	podkarpackie	61,4%
4	lubelskie	61,2%
5	śląskie	60,8%
6	świętokrzyskie	59,4%
7	pomorskie	59,2%
8	łódzkie	58,5%
9	kujawsko-pomorskie	58,1%
10	opolskie	58,0%
11	dolnośląskie	57,8%
12	podlaskie	57,2%
13	warmińsko-mazurskie	56,8%
14	lubuskie	56,7%
15	wielkopolskie	56,7%
16	zachodniopomorskie	55,4%

2023 rok

	kraj	66%
1	małopolskie	69,5%
2	mazowieckie	69,0%
3	podkarpackie	68,0%
4	lubelskie	67,2%
5	pomorskie	66,7%
6	kujawsko-pomorskie	66,1%
7	śląskie	65,4%
8	świętokrzyskie	64,5%
9	łódzkie	64,3%
10	dolnośląskie	64,0%
11	opolskie	63,6%
12	wielkopolskie	63,2%
13	lubuskie	63,0%
14	podlaskie	62,8%
15	warmińsko-mazurskie	62,4%
16	zachodniopomorskie	61,3%

Matematyka

2020 rok

	kraj	46%
1	małopolskie	50,9%
2	mazowieckie	50,6%
3	podkarpackie	47,8%
4	łódzkie	46,9%
5	podlaskie	46,8%
6	lubelskie	46,2%
7	świętokrzyskie	45,8%
8	śląskie	45,7%
9	pomorskie	45,5%
10	opolskie	44,6%
11	dolnośląskie	44,5%
12	wielkopolskie	44,1%
13	kujawsko-pomorskie	42,6%
14	zachodniopomorskie	42,5%
15	lubuskie	41,9%
16	warmińsko-mazurskie	41,7%

2021 rok

	kraj	47%
1	małopolskie	52,4%
2	mazowieckie	52,4%
3	podkarpackie	49,2%
4	łódzkie	48,0%
5	podlaskie	47,4%
6	świętokrzyskie	47,0%
7	lubelskie	47,0%
8	śląskie	46,7%
9	pomorskie	46,1%
10	dolnośląskie	45,4%
11	opolskie	45,3%
12	wielkopolskie	45,1%
13	kujawsko-pomorskie	43,3%
14	lubuskie	43,1%
15	zachodniopomorskie	42,2%
16	warmińsko-mazurskie	42,0%

2022 rok

	kraj	57%
1	małopolskie	63,2%
2	mazowieckie	62,1%
3	podkarpackie	59,0%
4	podlaskie	58,7%
5	łódzkie	57,6%
6	świętokrzyskie	57,1%
7	śląskie	56,5%
8	lubelskie	56,4%
9	pomorskie	56,2%
10	dolnośląskie	55,4%
11	wielkopolskie	55,0%
12	opolskie	54,7%
13	warmińsko-mazurskie	53,4%
14	kujawsko-pomorskie	53,4%
15	zachodniopomorskie	53,2%
16	lubuskie	52,6%

2023 rok

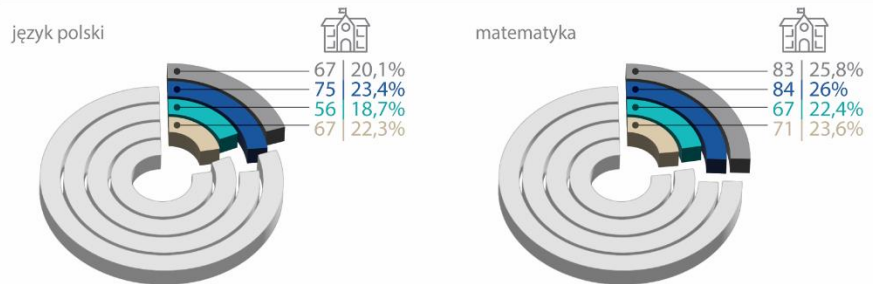
	kraj	53%
1	małopolskie	59,7%
2	mazowieckie	58,6%
3	podkarpackie	55,7%
4	podlaskie	53,8%
5	łódzkie	53,7%
6	świętokrzyskie	53,2%
7	lubelskie	52,8%
8	pomorskie	52,3%
9	śląskie	51,8%
10	dolnośląskie	51,5%
11	wielkopolskie	50,6%
12	opolskie	50,3%
13	zachodniopomorskie	48,8%
14	kujawsko-pomorskie	48,7%
15	warmińsko-mazurskie	48,5%
16	lubuskie	48,2%

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych CKE.

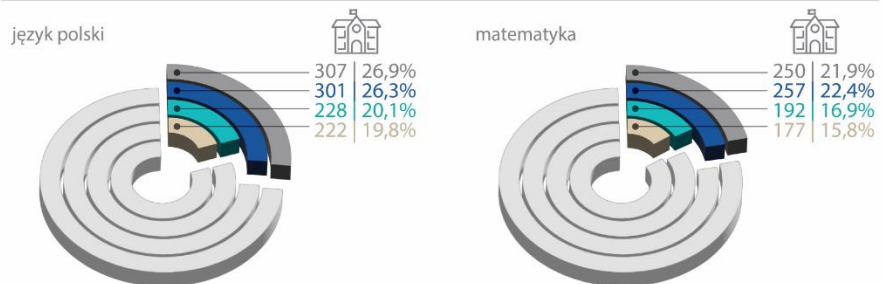
Infografika nr 6

Liczba publicznych szkół podstawowych uzyskujących w latach szkolnych 2019/2020–2022/2023 z języka polskiego i matematyki na egzaminie ósmoklasisty staniny w obszarze wyników niskich

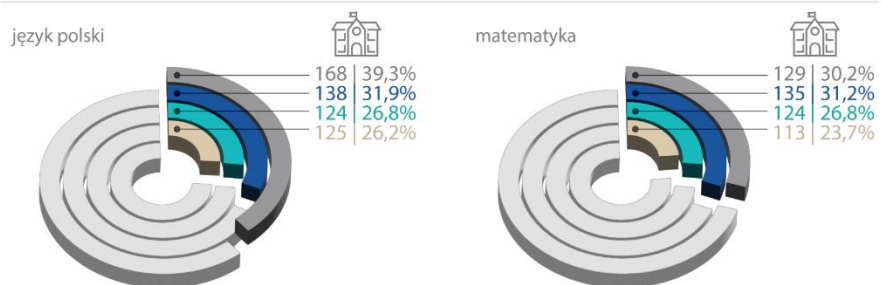
Województwo lubuskie:

Województwo wielkopolskie:

Województwo zachodniopomorskie:

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Liczba publicznych szkół podstawowych uzyskujących w latach szkolnych 2019/2020-2022/2023 z języka polskiego i matematyki na egzaminie ósmoklasisty staniny w obszarze wyników niskich (tj. od pierwszego do trzeciego stanina)

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie informacji OKE.

Niedokonywanie oceny efektywności dydaktycznej szkół przez WKO i ZKO

Mimo, że w latach szkolnych objętych kontrolą średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty województwa zachodniopomorskiego i wielkopolskiego utrzymywały się na poziomie niższym od średniej krajowej a liczba szkół uzyskujących niezadowolające wyniki stale wzrastała, WKO i ZKO nie dokonywali podczas kontroli (w tym kontroli doraźnych prowadzonych na podstawie § 3 ust. 1, w związku z § 5 ust. 2 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego) oceny efektywności działalności dydaktycznej nadzorowanych publicznych szkół podstawowych. Nie skorzystali ponadto z możliwości dokonania, na podstawie art. 60 ust. 9 ustawy Prawo oświatowe oraz § 30 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego, oceny efektywności

dydaktycznej szkół poprzez zlecenie wyspecjalizowanym instytucjom lub osobom przeprowadzenia badań i opracowania ekspertyz.

Kuratorzy wyjaśniali, że ich zdaniem, biorąc pod uwagę fakt, że CKE przygotowuje raporty z przeprowadzonych egzaminów zewnętrznych, nie zachodziła potrzeba zlecenia innych badań lub ekspertyz.

W ocenie Izby, skorzystanie z instrumentu polegającego na zleceniu wyspecjalizowanym instytucjom lub osobom przeprowadzenia badań i opracowania ekspertyz w celu dokonania oceny efektywności dydaktycznej mogłoby przyczynić się do lepszego zdiagnozowania powodów osiągania niezadowalających rezultatów kształcenia w szkołach podstawowych województwa wielkopolskiego i zachodniopomorskiego i – w konsekwencji – podjęcia właściwych działań w celu uzyskania poprawy efektów działalności dydaktycznej szkół podstawowych, mierzonych wynikami egzaminu ósmoklasisty. Celem przeprowadzania ww. badań i opracowywania ekspertyz jest ocena działalności szkoły na potrzeby procesu optymalizacji alokacji zasobów i podnoszenia jakości kształcenia. Ocena ta powinna mieć wpływ na odkrywanie poziomu jakości kształcenia, jako procesu nauczania, a szczególnie na zwiększenie wydajności i skuteczności działań instytucji, rozumianych jako poprawa potencjału wiedzy i umiejętności uczniów a w wymiarze globalnym poprawa dobrobytu społecznego¹⁷.

Ocenę efektywności działalności dydaktycznej nadzorowanych publicznych szkół podstawowych, w tym osiąganych wyników egzaminu ósmoklasisty przeprowadzał tylko LKO. W związku z realizowanymi Programami LKO w roku szkolnym 2021/2022 podjęto działania doraźne w 62 szkołach podstawowych realizujących *Plan szkolnych działań naprawczych*, a w roku szkolnym 2022/2023 – w 45 szkołach zobligowanych do opracowania i wdrożenia programów poprawy efektywności kształcenia. Celem tych kontroli było sprawdzenie, czy zaplanowane zadania realizowano właściwie, w terminach określonych w harmonogramie oraz jakie efekty udało się osiągnąć. W ich wyniku wydawano zalecenia dotyczące m.in.: organizacji pracy szkoły, realizacji podstawy programowej, oceniania uczniów oraz ukierunkowania w większym stopniu nadzoru wewnętrznego dyrektora nad sposobem realizacji procesu edukacyjnego sprzyjającego uczeniu się, prowadzonego z uwzględnieniem potrzeb uczniów określonych w programach poprawy efektywności kształcenia.

Działania LKO związane ze stwierdzeniem nieodstatecznych efektów kształcenia

Mimo wiedzy o liczbie szkół uzyskujących niezadowalające wyniki egzaminu ósmoklasisty, LKO jako jedyny opracował i wdrożył dwa programy mające na celu poprawę efektów kształcenia. Inicjatywa realizowania wojewódzkiego programu wspomagającego pracę dyrektorów szkół podstawowych pojawiła się w 2018 r. i wynikała ze *zrozumienia trudności organizacyjnych związanych z wprowadzeniem w szkołach reformy¹⁸ strukturalnej i programowej, a także troski o efekty kształcenia mierzone wynikami egzaminu ósmoklasisty. W ocenie LKO niskie wyniki wcześniejszych egzaminów w odniesieniu do wyników innych województw, obligowały szkoły podstawowe oraz całe środowisko oświatowe do podejmowania aktywnych działań na rzecz poprawy efektów kształcenia województwa lubuskiego.*

W przypadku pierwszego z programów w pierwszym i drugim roku swój udział potwierdziło w nim odpowiednio w: 2018/2019 – 313 szkół przygotowujących do egzaminu ósmoklasisty (tj. 97 %) a w 2019/2020 – 315 (tj. 96 %). W kolejnych latach udział wzięły: w 2020/2021 – 132 szkoły (tj. 50 %) a w 2021/2022 – 124 szkoły (tj. 32 %). Po egzaminie w 2021 r. z liczby 132 szkół biorących udział w Programie LKO 2018–2022, w grupie szkół z niskimi staninami pozostało 70 szkół, natomiast dołączyły 54 nowe szkoły, które rok wcześniej z żadnego przedmiotu egzaminacyjnego nie plasowały się w niskim staninie. Po egzaminie

¹⁷ Ocena działalności i efektywności kształcenia wrocławskich liceów, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 318, 2017 r.

¹⁸ Likwidacja gimnazjów i powrót do ośmioklasowej szkoły podstawowej.

w 2022 r. odpowiednio z liczby 124 szkół, w grupie z niskimi staninami pozostały 82 szkoły, ale dołączyło 46 nowych.

W odniesieniu do drugiego z wdrożonych programów LKO przeprowadziło bardziej szczegółową analizę efektów osiągniętych w wyniku jego realizacji. Wszystkie szkoły przedłożyły programy poprawy w wyznaczonym terminie a dokonana przez Kuratorium ocena rezultatów wdrażania 45 programów efektywności kształcenia wykazała, że w przypadku:

- 64 % szkół osiągnięto poprawę wyników staninowych ze wszystkich czterech lub przynajmniej z trzech przedmiotów;
- 13 % szkół wyniki staninowe nie odbiegały od wyników ubiegłorocznych;
- 11 % szkół wyniki staninowe z jednego lub więcej przedmiotów uległy pogorszeniu, a z innych pozostały na poziomie ubiegłorocznym;
- 7 % szkół wyniki staninowe z dwóch przedmiotów uległy pogorszeniu podczas gdy z jednego przedmiotu uległy poprawie, a z jednego przedmiotu pozostały na poziomie ubiegłorocznym;
- 5 % szkół wyniki staninowe uległy poprawie przynajmniej z jednego przedmiotu, podczas gdy w przypadku pozostałych wyniki pozostały na poziomie ubiegłorocznym albo z trzech przedmiotów uległy poprawie, a z jednego – pogorszeniu.

Szkoły w przypadku, których stwierdzono regres oraz częściowy regres, zostały wytypowane do udziału w kolejnej edycji Programu LKO realizowanej w roku szkolnym 2023/2024.

Dobra praktyka:

Realizację pierwszego Programu LKO na lata 2018–2022 rozpoczęto w roku szkolnym 2018/2019 a zakończono w 2021/2022. Struktura Programu określała cele, założenie, zadania uczestników programu oraz harmonogram działań na dany rok szkolny. Program podlegał ewaluacji i był modyfikowany, m.in. w zakresie celów szczegółowych oraz uczestników programu. Niezmiennym pozostał cel główny Programu, którym było rozwijanie kompetencji oraz wspomaganie dyrektorów szkół w sprawowaniu nadzoru pedagogicznego, ukierunkowanego na podnoszenie jakości pracy szkoły, w tym efektywności kształcenia. Uczestnikami Programu były: Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wielkopolskim, placówki doskonalenia nauczycieli oraz szkoły podstawowe (początkowo wszystkie, a od roku szkolnego 2020/2021 – szkoły osiągające niskie wyniki egzaminu ósmoklasisty¹⁹).

Według pierwotnych założeń szkoły uczestniczące w realizacji Programu LKO na lata 2018–2022 były zobowiązane do realizacji własnego *Planu działań szkoły na dany rok szkolny*, a od roku szkolnego 2020/2021 – *Planu szkolnych działań naprawczych na rok szkolny*. Ww. Plany opracowano w oparciu o wzór przedstawiony przez LKO. Wśród obowiązkowych zadań szkół było m.in.: realizowanie ustalonych działań, w tym określonych form wewnętrznego nadzoru pedagogicznego ukierunkowanego na efektywność kształcenia; monitorowanie przebiegu oraz efektywności prowadzonych działań; ewaluacja własnych działań podejmowanych w ramach Programu LKO na lata 2018–2022 z uwzględnieniem uzyskanych przez uczniów szkoły wyników egzaminu ósmoklasisty, opracowanie szkolnego sprawozdania zawierającego m.in. wnioski i rekomendacje do pracy w następnym roku szkolnym.

W Programie LKO na lata 2018–2022 wyodrębniono także zadania dyrektora szkoły uczestniczącej w Programie, w tym: ponoszenie odpowiedzialności za zaplanowanie szkolnych działań na dany rok szkolny; monitorowanie pracy nauczycieli, w tym wzmocnienie nadzoru pedagogicznego, szczególnie w szkołach z niskimi wynikami uczniów na egzaminie ósmoklasisty, opracowanie wniosków z nadzoru i rekomendacji uwzględniających potrzeby szkoły; podnoszenie własnych kompetencji w obszarze sprawowania nadzoru pedagogicznego oraz organizowania i planowania procesów edukacyjnych, a także motywowanie nauczycieli do doskonalenia zawodowego.

Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wielkopolskim aktywnie wspierało uczestników Programu i sprawowało bieżący monitoring prawidłowości realizacji przez szkoły ww. planów, jednak mimo to do roku 2022 średnie wyniki egzaminu ósmoklasisty województwa lubuskiego nie poprawiły się. Podsumowując realizację ww. Programu, LKO wskazał na konieczność **zaangażowania, determinacji i współpracy nauczycieli, dyrektora i rodziców oraz organu prowadzącego szkołę**

¹⁹ Tj. wyniki w obszarze stanin niskich (staniny 1-3).

w podejmowaniu działań na rzecz podniesienia efektów kształcenia mierzonych wynikami egzaminu ósmoklasisty w odniesieniu do każdej szkoły, a także wyjątkowe zaangażowanie doradców metodycznych i wojewódzkich ośrodków doskonalenia nauczycieli.

Realizacja drugiego z programów rozpoczęła się w roku szkolnym 2022/2023. Celem Programu LKO 2022/2023) była poprawa efektów kształcenia w szkołach podstawowych mierzonych wynikami egzaminu ósmoklasisty a uczestnikami – szkoły, które w latach szkolnych 2020/2021–2021/2022 na ww. egzaminie uzyskały z co najmniej dwóch przedmiotów egzaminacyjnego staniny w obszarze niskim. W związku z powyższym w roku szkolnym 2022/2023 LKO, na podstawie art. 56 ust. 2 ustawy Prawo oświatowe, wydał dyrektorom 45 publicznych szkół podstawowych (tj. 14 % nadzorowanych publicznych szkół podstawowych) polecenia opracowania i realizacji programów poprawy efektywności kształcenia. Dyrektorzy szkół opracowywali ww. programy poprawy w uzgodnieniu z organem prowadzącym. Ponadto w ramach Programu działań LKO 2022/2023 Kuratorium zorganizowało spotkania z dyrektorami szkół objętych programem, które odbyły się w obecności i z aktywnym udziałem przedstawicieli organów prowadzących. Tematem spotkań były przyczyny słabych wyników egzaminu oraz możliwe sposoby poprawy efektów kształcenia.

Przykładami najczęściej podejmowanych działań w ramach realizowanych programów poprawy były m.in: przeprowadzenie diagnozy w zakresie potrzeb i możliwości uczniów klas VII i VIII w kontekście przygotowania do egzaminu ósmoklasisty oraz uczniów na początku II etapu edukacyjnego; diagnoza i analiza potrzeb szkoły oraz planowanie w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli we współpracy z placówkami doskonalenia nauczycieli; wzmacnianie nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez dyrektora szkoły w zakresie nauczania przedmiotów egzaminacyjnych.

Ograniczone działania ZKO związane ze stwierdzeniem niedostatecznych efektów kształcenia

W kontrolowanych latach szkolnych ZKO nie realizował w nadzorowanych szkołach podstawowych autorskich programów mających na celu poprawę efektów kształcenia mierzonych wynikami egzaminu ósmoklasisty.

W związku ze stwierdzeniem niedostatecznych efektów kształcenia na podstawie prowadzonych analiz wyników egzaminu ósmoklasisty, ZKO polecił dyrektorom 15 publicznych szkół podstawowych opracowanie 17 programów poprawy efektywności kształcenia (w 14 szkołach z jednego z przedmiotów egzaminacyjnych a w jednej – z trzech: języka polskiego, matematyki i języka angielskiego).

Wszystkie programy przedłożono w wymaganych terminach. Zawierały one elementy wskazane w poleceniach ZKO, tj. cel programu, opis stanu wyjściowego (wskazanie obszarów kształcenia, w których wystąpiły niedostateczne efekty kształcenia oraz ich przyczyny, poparte wcześniejszą diagnozą), zakładane rezultaty, etapy wdrożenia działań naprawczych, podział i przydział zadań, planowany sposób oceny przebiegu programu i osiągniętych efektów. Monitoring realizacji ww. programów uwzględniono w *Planie nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2023/2024*.

Wszystkie polecenia opracowania programów oraz ich akceptacje ZKO przekazał do wiadomości organów prowadzących.

ZKO wyjaśnił, że na podstawie danych przekazywanych przez CKE identyfikował szkoły, w których uczniowie osiągnęli niezadowalające wyniki kształcenia. W przypadku, kiedy szkoła osiągnęła trzeci raz z rzędu stanin pierwszy z danej części egzaminu ósmoklasisty typowana była do nałożenia na dyrektora obowiązku, o którym mowa w art. 56 ust. 2 ustawy Prawo oświatowe.

Wbrew twierdzeniu Kuratora, zlecenie opracowania programu poprawy efektywności kształcenia nie dotyczyło wyłącznie szkół, które osiągnęły trzeci rok z rzędu stanin pierwszy z danej części egzaminu ósmoklasisty. Spośród 17 zleceń, jedynie bowiem w trzech przypadkach wystąpiły okoliczności wskazane przez Kuratora, tj. trzy lata z rzędu wynik na poziomie pierwszego stanina. W pozostałych 14 przypadkach wyniki z przedmiotu egzaminacyjnego objętego programem kształtowały się odmiennie, tj.: od pierwszego do czwartego stanina.

Przykład:

Kontrola NIK wykazała, że Kurator miał ponadto wiedzę, iż poza 15 ww. szkołami, których dyrektorom polecono opracowanie programów, niedostateczne efekty kształcenia wystąpiły także w dziewięciu innych szkołach. Wyniki tych szkół z jednego z przedmiotów egzaminacyjnych w latach 2019-2022 kształtowały się na poziomie stanina pierwszego i drugiego. Mimo to ZKO nie skorzystał z nadzorczych możliwości wynikających z art. 56 ust. 2 ustawy Prawo oświatowe i nie polecił dyrektorom tych szkół opracowania programów poprawy efektywności kształcenia.

ZKO wyjaśnił, że: *Każdy przypadek badany jest indywidualnie przed nałożeniem programu. Pojęcie indywidualnego rozpoznania oznacza zrozumienie potrzeb szkoły, uczniów, a program ma wspomagać szkoły i w taki sposób powinien być rozumiany/postrzegany, a nie jako forma sankcji. Poza corocznym osiąganiem wyniku na poziomie staninu pierwszego, podstawą polecenia opracowania programu i harmonogramu poprawy efektywności kształcenia było analizowanie liczby zdających w danej szkole oraz średni wynik szkoły.*

Niepolecanie opracowania programu poprawy ww. dziewięciu szkołom Kurator tłumaczył m. in tym, że:

- były to szkoły małoliczne i/lub wiejskie działające na terenach popegeerowskich, co do dzisiejszego dnia odciska piętno na poziomie motywacji i ambicjach życiowych uczniów, jak i ich rodziców;
- wielu rodziców wykazuje okazjonalne zainteresowanie postępami dziecka;
- uczniowie bardzo niechętnie podejmują samodzielnie pracę oraz wykazują małą znajomość technik uczenia się, unikają intelektualnego wysiłku;
- uczniowie i ich rodzice wykazują małe zainteresowanie rynkiem pracy, zawodów potrzebnych w rozwoju gospodarki kraju;
- wielodzietność, złe warunki mieszkaniowe, bezrobocie jednego lub dwojga rodziców, brak warunków do nauki, brak zainteresowania rodziców opieką i kontrolą przy nauce bieżącego materiału i nadrabianiu zaległości przez uczniów;
- brak nawyków czytelniczych rodziców oraz brak kontaktu z szeroko pojętą kulturą, skutkuje ignorowaniem przez nich potrzeb rozwojowych dziecka;
- niskie wykształcenie wielu rodziców, a co za tym idzie niemożność pomagania dziecku w nauce, negatywny stosunek rodziców do szkoły, skutkujący zakłóceniem w rozwoju motywacji i postaw względem obowiązku nauki;
- zdecydowana większość rodziców uważa egzamin ósmoklasisty za sprawę drugorzędną, z uwagi na to, że nie wpływa na ocenę końcową i ukończenie szkoły, a szkoły ponadpodstawowe i tak przyjmą dziecko. Mimo podejmowanych prób zmotywowania rodziców do wsparcia swoich dzieci, ich aspiracje nie zmieniają się zasadniczo – ważne jest zdanie egzaminu, a niekoniecznie osiągnięty wynik;
- w szkołach dochodziło do licznych zmian w kadrze pedagogicznej oraz zarządzającej;
- występowały utrudnienia teleinformatyczne.

Izba stwierdza, że niedopuszczalnym jest różnicowanie udzielanego przez Kuratora wsparcia (zakresu i ponoszonych nakładów) ze względu na liczebność szkół, położenie na obszarach wiejskich i popegeerowskich, niedostatki finansowe i intelektualne rodziców/ opiekunów, czy całego środowiska lokalnego. Opisane przez ZKO podejście polegające na „indywidualnym rozpoznaniu oznaczającym zrozumienie potrzeb szkoły, uczniów” winno wzmacniać działania diagnostyczne i wspomagające realizowane przez organ nadzoru pedagogicznego, który ma bezpośredni wpływ na podejmowane przez dyrektorów szkół działania służące podnoszeniu jakości i efektywności ich pracy. W przeciwnym razie, zaniechania Kuratora skutkować mogą wykluczeniem edukacyjnym dzieci z obszarów wiejskich, środowisk niezamożnych, czy obarczonych innymi trudnościami.

Ponadto wskazać należy, że niepodjęcie przez Kuratora działań w tym zakresie świadczy o brakach w realizacji przez niego formalnego nadzoru pedagogicznego, który nie spełnia w tym zakresie wymogu określonego w art. 55 ust. 1 pkt 4 ustawy Prawo oświatowe, zgodnie z którym *nadzór pedagogiczny polega na inspirowaniu nauczycieli do poprawy istniejących lub wdrożenia nowych rozwiązań w procesie kształcenia, przy zastosowaniu innowacyjnych działań programowych, organizacyjnych lub metodycznych, których celem jest rozwijanie kompetencji uczniów.*

Niewystarczające działania WKO związane ze stwierdzeniem niedostatecznych efektów kształcenia

Pomimo wzrostu liczby szkół, które odnotowały najniższe wyniki egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego i matematyki (stanin pierwszy), WKO w kontrolowanych latach nie realizował autorskich programów mających na celu poprawę efektów kształcenia w nadzorowanych szkołach podstawowych oraz nie korzystał z uprawnień wynikających z art. 56 ust. 2 ustawy Prawo oświatowe i nie polecał dyrektorom nadzorowanych szkół podstawowych opracowania programów poprawy efektywności kształcenia.

Kurator wyjaśnił, że w latach 2021–2023 nie wydawał poleceń opracowania przez dyrektorów publicznych szkół podstawowych programów poprawy efektywności kształcenia biorąc pod uwagę funkcjonowanie szkół w okresie pandemii. Podejmowano inne działania mające służyć wzmocnieniu jakości kształcenia rozwiązywaniu problemów organizacyjnych m.in. poprzez wspomaganie dyrektorów szkół przez wizytatorów, indywidualizację procesów kształcenia, zachęcanie do stosowania oceniania kształtującego oraz uwzględnianie wyników w skali staninowej przy ocenie pracy dyrektorów szkół. Kurator rozbudowywał ponadto na terenie województwa sieć szkół ćwiczeń, promował ich dokonania edukacyjne, upowszechniał stosowane rozwiązania metodyczne, wychowawcze i organizacyjne.

NIK wskazuje, że podejmowanie przez WKO wymienionych w wyjaśnieniu działań wspomagających szkoły w zakresie efektywności dydaktycznej, nie tłumaczy niewydania przez Kuratora w uzasadnionych przypadkach polecenia określonego w art. 56 ust. 2 ustawy Prawo oświatowe. Zdaniem NIK, przywołane przez Kuratora okoliczności nie stanowiły istotnej przeszkody w podjęciu przez niego działań w tym zakresie, a mogły jedynie wpływać na zakres i metody przyjęte w opracowywanych przez dyrektorów szkół programach poprawy efektywności kształcenia oraz na harmonogram działań w ramach tych programów.

Pozytywne oceny pracy dyrektorów szkół przez Kuratorów, mimo niskich wyników egzaminu ósmoklasisty

W okresie objętym kontrolą wszyscy Kuratorzy dokonywali oceny pracy dyrektorów szkół podstawowych, w tym:

- 74 dyrektorów publicznych szkół podstawowych działających w województwie lubuskim (tj. ponad 20 % wszystkich dyrektorów), z czego w 57 przypadkach wydano ocenę wyróżniającą, w 17 – bardzo dobrą;
- 292 dyrektorów działających w województwie wielkopolskim (tj. około 25% wszystkich dyrektorów), z czego w 155 przypadkach wydano ocenę wyróżniającą, w 136 – bardzo dobrą, a w jednym – dobrą;
- 98 dyrektorów działających w województwie zachodniopomorskim (tj. około 20% wszystkich dyrektorów), z czego w 75 przypadkach wydano ocenę wyróżniającą, a w 23 – bardzo dobrą.

Kuratorzy dokonywali częściowych ocen pracy dyrektora pod kątem jego odpowiedzialności, w tym za dydaktyczny poziom szkoły. Wysokie oceny otrzymywali także dyrektorzy szkół, którym, w związku z uzyskiwaniem na egzaminie ósmoklasisty wyników w obszarach niskich, polecono opracowanie i wdrożenie programu poprawy efektywności kształcenia.

Przykłady:

ZKO dokonał w kontrolowanym okresie oceny czterech dyrektorów szkół podstawowych, którym polecono opracowanie programów poprawy efektywności kształcenia, w związku z osiągnięciem w latach 2020–2021 niezadawalających wyników egzaminu ósmoklasisty. Mimo to uzyskali oni ocenę ogólną wyróżniającą (jeden przypadek) i bardzo dobrą (trzy przypadki).

WKO dokonał w 2022 r. oceny m.in. dwóch dyrektorów szkół podstawowych, które w latach 2021–2022 osiągały niezadawalające wyniki egzaminu ósmoklasisty. Uzyskali oni dobrą ocenę częściową stopnia realizacji obowiązku wynikającego z art. 7 ust. 2 pkt 1 Karty Nauczyciela oraz „bardzo dobrą” ocenę ogólną.

WKO wyjaśniał, że odpowiedzialność dyrektora szkoły za dydaktyczny i wychowawczy poziom szkoły nie sprowadza się jedynie do wyników egzaminu ósmoklasisty, ale w ocenach pracy uwzględniano ten aspekt, w związku z czym dyrektorzy szkół w tym obszarze zostali ocenieni na poziomie dobrym.

5.2. Organizacja i funkcjonowanie nadzoru pedagogicznego w publicznych szkołach podstawowych

Dyrektorzy skontrolowanych szkół zapewniili warunki organizacyjne umożliwiające realizację nadzoru pedagogicznego. W 80% szkół w należyty sposób opracowano statut szkoły, w tym określono sposób realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej. Dyrektorzy szkół podejmowali działania w celu rozpoznania możliwości psychofizycznych i potrzeb rozwojowych uczniów, jednak w dwóch szkołach (z 15) nie zapewniono, bądź zapewniono z opóźnieniem, odpowiedniej liczby zajęć dodatkowych.

W większości przypadków analizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty a wnioski z tych analiz uwzględniano przy organizacji procesów edukacyjnych, a także w ramach działań ujętych w planach nadzoru pedagogicznego. Żaden z ww. dokumentów planistycznych 15 kontrolowanych szkół nie zawierał kryteriów i mierników pomocnych w ocenie stopnia realizacji zaplanowanych w nich zadań. Ponadto w żadnym z planów nadzoru pedagogicznego nie określano zaplanowanej ilości poszczególnych form sprawowanego nadzoru pedagogicznego a terminy wskazywano w sposób nieprecyzyjny.

Sprawozdania z nadzoru pedagogicznego w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 zawierały wyniki i wnioski z tego nadzoru i były przez 13 dyrektorów (z 15) terminowo przedstawiane radom pedagogicznym. W sześciu przypadkach (40%) nie zrealizowano wszystkich zaplanowanych kontroli i/ lub obserwacji, co zdaniem NIK uznać należy za działanie nierzetelne. Mimo, że wyniki egzaminu ósmoklasisty wykazywały w latach 2020–2022 tendencję spadkową we wszystkich 15 kontrolowanych szkołach, tylko sześciu dyrektorów zdecydowało o podjęciu dodatkowych kroków mających na celu poprawę wyników egzaminu ósmoklasisty i wdrożyło programy naprawcze²⁰, w tym czterech z własnej inicjatywy oraz dwóch w związku z realizacją Programów LKO.

W 2023 r. znaczącą poprawę wyników z co najmniej trzech przedmiotów egzaminacyjnych odnotowało tylko pięć kontrolowanych szkół. W pozostałych 10 przypadkach wyniki szkół nie poprawiły się w sposób znaczący lub pozostały na poziomie lat poprzednich, co wskazuje, że działania tych dyrektorów były niewystarczające.

**Odpowiednie
kwalifikacje kadry
pedagogicznej**

W latach szkolnych 2021/2022–2022/2023 kadra pedagogiczna w badanych szkołach liczyła: od 31 do 39 osób (w dwóch szkołach), od 40 do 59 osób (w ośmiu) oraz od 60 do 83 osób (w pięciu). W trzech szkołach wystąpiły przypadki przydziału zajęć osobom nieposiadającym kwalifikacji wymaganych do ich prowadzenia²¹, z czego w jednej dotyczyło to realizacji zajęć z języka angielskiego. W każdym z ww. przypadków powierzenie zajęć zostało poprzedzone uzyskaniem zgody kuratora oświaty, czym spełniono wymóg określony w art. 10 ust. 9 Karty Nauczyciela.

Badanie przygotowania i kwalifikacji wybranych nauczycieli przedmiotów obowiązkowych (języka polskiego, matematyki, języka obcego nowożytnego) uczących w roku szkolnym 2021/2022 w klasach VI–VIII oraz wychowawców oddziałów (klas VIII), których uczniowie w 2022 r. zdawali egzamin ósmoklasisty wykazało, iż w każdym przypadku (126) posiadali oni kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela określone w art. 9 Karty Nauczyciela oraz w § 4 (nauczyciele języka polskiego i matematyki) lub § 12 (nauczyciele

²⁰ Z tego w trzech przypadkach wpłynęły one na poprawę w 2023 r. wyników egzaminu ósmoklasisty.

²¹ W SP w Wiechlicach – zajęć specjalistycznych z zakresu zadań wykonywanych przez pedagoga specjalnego w roku szkolnym 2021/2022; w SP w Zielonej Górze – zajęć z języka angielskiego w roku szkolnym 2022/2023; w SP w Białogardzie - zajęć specjalistycznych z zakresu zadań wykonywanych przez psychologa szkolnego w roku szkolnym 2022/2023.

języków obcych) rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli²².

Liczba uczniów w objętych kontrolą szkołach była zróżnicowana i wynosiła odpowiednio:

- w województwie lubuskim od 278 do 691 w roku szkolnym 2021/2022 oraz od 243 do 736 w roku szkolnym 2022/2023;
- w województwie wielkopolskim od 308 do 760 w roku szkolnym 2021/2022 oraz od 294 do 724 w roku szkolnym 2022/2023;
- w województwie zachodniopomorskim od 408 do 585 w roku szkolnym 2021/2022 oraz od 372 do 647 w roku szkolnym 2022/2023.

Uwzględnianie postanowień odnoszących się do nadzoru pedagogicznego w statutach szkół

W obowiązujących w szkołach statutach określono sposób realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej, w tym w kontekście sprawowanego nadzoru pedagogicznego oraz uwzględniono elementy wymagane art. 98 ustawy Prawo oświatowe, tj. w szczególności:

- cele i zadania szkoły, z uwzględnieniem zakresu udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej (ust. 1 pkt 4);
- organy szkoły oraz ich szczegółowe kompetencje, a także szczegółowe warunki współdziałania organów szkoły oraz sposób rozwiązywania sporów między nimi (ust. 1 pkt 5);
- organizację zajęć rewalidacyjno-wychowawczych, jeśli szkoła prowadziła takie zajęcia (ust. 1 pkt 6);
- zakres zadań nauczycieli, w tym nauczyciela wychowawcy, a także sposób i formy wykonywania tych zadań dostosowane do wieku i potrzeb uczniów oraz warunków środowiskowych szkoły (ust. 1 pkt 7);
- formy opieki i pomocy uczniom, którym z przyczyn rozwojowych, rodzinnych lub losowych jest potrzebna pomoc i wsparcie (ust. 1 pkt 22);
- organizację i formy współdziałania szkoły z rodzicami w zakresie nauczania, wychowania, opieki i profilaktyki (ust. 2 pkt 2);
- organizację współdziałania ze stowarzyszeniami lub innymi organizacjami (ust. 2 pkt 3).

W statutach szkół określono także tryb składania skarg w przypadku naruszenia praw ucznia (art. 98 ust. 1 pkt 17 ustawy Prawo oświatowe) – z wyjątkiem jednej szkoły w województwie zachodniopomorskim²³, a także organizację współdziałania z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży (art. 98 ust. 2 pkt 1) z wyjątkiem dwóch szkół (po jednej w województwach: lubuskim²⁴ i wielkopolskim²⁵).

Ponadto w sześciu skontrolowanych szkołach²⁶ (z 15, 40 %) wprowadzono dodatkowe regulacje odnoszące się do wykonywania nadzoru pedagogicznego. Dotyczyły one przykładowo: zasad przeprowadzania kontroli i obserwacji przez dyrektora szkoły (SP w Wiechlicach, SP w Białogardzie), prowadzenia i przechowywania dokumentacji z przebiegu nauczania (SP w Stargardzie).

Prawidłowa organizacja i udzielanie uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Liczba uczniów klas VI-VIII posiadających w skontrolowanych szkołach²⁷ orzeczenia i/ lub opinie poradni psychologiczno-pedagogicznych kształtowała się następująco:

- województwo lubuskie – w roku szkolnym 2021/2022 łącznie 24 uczniów posiadało orzeczenia oraz 190 opinie, z czego trzem uczniom zalecono zindywidualizowaną ścieżkę kształcenia, a 202 – dostosowanie wymagań edukacyjnych; w roku szkolnym 2022/2023 25 uczniów posiadało

²² Dz. U. z 2020 r. poz. 1289, ze zm. (przywołane rozporządzenie obowiązywało do 2 października 2023 r. Obecnie obowiązuje rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 14 września 2023 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli, Dz. U. poz. 2102).

²³ SP w Gryfinie.

²⁴ SP w Koźuchowie.

²⁵ SP w Poznaniu.

²⁶ Z tego w czterech w województwie zachodniopomorskim i w dwóch w województwie lubuskim.

²⁷ Liczba dzieci klas VI-VIII posiadających orzeczenia i/ lub opinie poradni psychologiczno-pedagogicznych była zróżnicowana i kształtowała w poszczególnych szkołach od 12 do 73.

- orzeczenia oraz 167 opinie, z czego dwóm uczniom zalecono zindywidualizowaną ścieżkę kształcenia, a 181 – dostosowanie wymagań edukacyjnych;
- województwo wielkopolskie – w roku szkolnym 2021/2022 łącznie 36 uczniów posiadało orzeczenia oraz 215 opinie, z czego siedmiu uczniom zalecono zindywidualizowaną ścieżkę kształcenia, a 181 – dostosowanie wymagań edukacyjnych; w roku szkolnym 2022/2023 45 uczniów posiadało orzeczenia oraz 169 opinie, z czego trzem uczniom zalecono zindywidualizowaną ścieżkę kształcenia, a 148 – dostosowanie wymagań edukacyjnych;
 - województwo zachodniopomorskie – w roku szkolnym 2021/2022 łącznie 48 uczniów posiadało orzeczenia; oraz 175 opinie, z czego 1 uczniowi zalecono zindywidualizowaną ścieżkę kształcenia, a 210 – dostosowanie wymagań edukacyjnych; w roku szkolnym 2022/2023 49 uczniów posiadało orzeczenia oraz 160 opinie, z czego dwóm uczniom zalecono zindywidualizowaną ścieżkę kształcenia, a 187 – dostosowanie wymagań edukacyjnych.

W badanych szkołach wystąpiły przypadki, gdzie liczba dzieci klas VI–VIII uczęszczających na zajęcia dodatkowe była niższa od liczby uczniów, którzy powinni brać w nich udział. Dyrektorzy większości szkół wyjaśniali, iż przyczyną niższej frekwencji na zajęciach pozalekcyjnych był brak zgody rodziców lub opiekunów uczniów. Zgodnie bowiem z § 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach²⁸, korzystanie z pomocy psychologiczno-pedagogicznej jest dobrowolne.

Przykład:

Liczba uczniów klas VI–VIII, biorących udział w różnych formach zajęć pozalekcyjnych, w odniesieniu do liczby uczniów, którzy powinni brać w nich udział kształtowała się następująco:

- zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze w roku szkolnym:
 - 2021/2022 m.in. w: SP w Poznaniu – 58,5 %, SP w Szczecinie – 80 %;
 - 2022/2023 m.in. w: SP w Krobi – 64,5 %, SP w Koźuchowie 67,6 %;
- zajęcia korekcyjno-kompensacyjne w roku szkolnym:
 - 2021/2022 m.in. w: SP w Otocznej – 14,8 %, SP w Krobi – 40%;
 - 2022/2023 m.in. w: SP w Krobi – 39,1 %, SP w Białogardzie – 41,7 %, SP w Szczecinie – 72,2 %;
- zajęcia logopedyczne w roku szkolnym:
 - 2021/2022 m.in. w: SP w Szczecinie – 11,8 %, SP w Otocznej – 27,3 %;
 - 2022/2023 m.in. w: SP w Poznaniu – 14,3 %, SP we Wrześni – 57,1 %;
- zajęcia rozwijające uzdolnienia w roku szkolnym:
 - 2021/2022 m.in. w: SP w Zielonej Górze – 38,4 %, SP w Krobi – 42,9 %;
 - 2022/2023 m.in. w: SP w Zielonej Górze – 30,7 %, SP w Krobi – 72,4 %;
- zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne w roku szkolnym:
 - 2021/2022 m.in. w: SP w Szczecinie – 2,7 %, SP w Zielonej Górze – 33,3 %;
 - 2022/2023 m.in. w: SP w Szczecinie – 31,3 %, SP w Koźuchowie – 50 %;
- zajęcia rozwijające umiejętności uczenia się w roku szkolnym:
 - 2021/2022 m.in. w: SP w Krobi – 44,6 %, SP w Otocznej – 60 %,
 - 2022/2023 m.in. w: SP w Krobi – 56,6 %, SP w Zielonej Górze – 66,7 %;
- inne zajęcia o charakterze terapeutycznym w roku szkolnym:
 - 2021/2022 m.in. w: SP w Białogardzie – 50 %, SP w Otocznej – 57,1 %;
 - 2022/2023 m.in. w: SP w Otocznej – 60 %, SP w Wiechlicach – 76 %.

Dyrektor SP w Szczecinie, mniejszą liczbę uczniów uczestniczących w zajęciach dodatkowych, wobec liczby, która powinna brać w nich udział wyjaśniała m.in. brakiem zgody organu prowadzącego na finansowanie dodatkowych godzin.

²⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 1798, dalej: rozporządzenie w sprawie pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Prezydent Miasta Szczecin, w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, poinformował, że: *Gmina Miasto Szczecin finansuje działalność prowadzonych przez siebie jednostek oświaty na podstawie zatwierdzonej na dany rok szkolny organizacji pracy szkoły/placówki. (...) Dyrektor kontrolowanej Szkoły wnioskował o przyznanie finansowania zajęć wynikających z zaleceń orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego nie został pozbawiony wsparcia, jednak należy wziąć pod uwagę fakt pozostawienia przez Ministerstwo Edukacji i Nauki wag określających wysokość subwencji na tym samym poziomie przy jednoczesnym postępującym wzroście kosztów prowadzenia szkół i placówek oświatowych. (...) Szkoły prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego są utrzymywane (finansowane) z budżetów tych jednostek zasilanych środkami z budżetu państwa w postaci subwencji oświatowej. W przypadku Gminy Miasta Szczecin środki pochodzące z subwencji oświatowej, w tym także kwoty uzyskane na realizację zadań związanych z organizacją kształcenia specjalnego, są niewystarczające na pokrycie kosztów działalności szkół.*

W przeprowadzonym przez NIK na potrzeby niniejszej kontroli badaniu ankietowym zdecydowana większość²⁹ respondentów wskazywała na występujące ze strony organów prowadzących braki środków finansowych na realizację zadań statutowych szkoły.

Jednocześnie 50% respondentów odpowiedziało, że nauczyciele w związku z działaniami organów sprawujących nadzór pedagogiczny są obciążeni dodatkowymi obowiązkami.

Rozpoznawanie potrzeb uczniów w zakresie udzielenia pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Badanie³⁰ podejmowanych przez szkoły niezbędnych działań w celu zapewnienia optymalnych warunków kształcenia uczniom, którzy w roku szkolnym 2021/2022 na koniec klasy VIII w 14 szkołach oraz klasy VII w jednej szkole³¹ uzyskali najniższe średnie ocen wykazało, że:

- wsparcia udzielono 144 ze 150 dzieci (tj. 96%); podstawę do udzielenia pomocy stanowiły w 81 przypadkach opinie PPP, w ośmiu – orzeczenia PPP, w 55 – diagnozy własne szkół;
- w pozostałych sześciu przypadkach wsparcia nie udzielano z powodu: w jednym przypadku z diagnozy przeprowadzonej przez szkołę nie wynikała potrzeba udzielenia uczniowi pomocy psychologiczno-pedagogicznej³², w drugim – rodzice objęli dziecko pomocą poza szkołą i zgłosili dyrektorowi szkoły³³ brak zapotrzebowania na wsparcie ze strony szkoły; w pozostałych czterech przypadkach działania związane z rozpoznaniem potrzeb edukacyjnych uczniów i zapewnieniem im odpowiedniego wsparcia były niewystarczające i podejmowane z opóźnieniem³⁴. W SP w Koźuchowie, mimo osiągnięcia przez dzieci stałych, niskich wyników w nauce, wbrew wymaganiu nr 5 określone w załączniku do rozporządzenia w sprawie wymagań, nie rozpoznano ich możliwości i potrzeb w zakresie sposobów uczenia się. Uczniom tym w VIII klasie zaproponowano jedynie udział w dodatkowych lekcjach z języka polskiego, matematyki i języka angielskiego przygotowujących do egzaminu ósmoklasisty, jednak frekwencja na tych zajęciach była niska, tj. jedno dziecko nie uczestniczyło w nich w ogóle, częstotliwość udziału dwojga nie przekroczyła 1%, a jednego – 30%.

²⁹ Tak odpowiedziało 59 % respondentów w Lubuskim, 71 % - Wielkopolskim i 73 % - Zachodniopomorskim.

³⁰ Przeprowadzone na wybranej próbie uczniów (po 10 w każdej kontrolowanej szkole).

³¹ W województwie lubuskim w SP w Świebodzinie w roku szkolnym 2021/2022 w klasie VIII był jedynie oddział OHP, tj. uczniowie, którzy po rocznym uczęszczaniu do szkoły podstawowej i ukończeniu 15 roku życia nie rokowali ukończenia szkoły w normalnym trybie, mogli podjąć naukę w oddziałach przysposabiających do pracy organizowanych we współpracy z Lubuską Komendą Ochotniczego Hufca Pracy – na podstawie § 28 statutu szkoły.

³² Uczeń SP w Zielonej Górze odnotował pogorszenie wyników w nauce dopiero w VII klasie (spadek ze średniej 4,12 do 3,00), czego przyczyną była bardzo niska frekwencja na zajęciach lekcyjnych. Interwencje podejmowane przez szkołę u rodziców dziecka nie przyniosły efektów. Uczeń miał możliwość brania udziału w VIII klasie w dodatkowych zajęciach z polskiego (nie przyszedł na żadne) oraz z matematyki (uczestniczył w 4 z 30 lekcji).

³³ SP w Zielonej Górze.

³⁴ SP w Koźuchowie.

- 88 dzieciom, stosownie do zaleceń sformułowanych w ww. opiniach i orzeczeniach PPP, zapewniono dostosowania edukacyjne, a w 33 przypadkach – dodatkowo dostosowania na egzaminie ósmoklasisty³⁵;
- dla uczniów wymagających wsparcia lub pomocy psychologiczno-pedagogicznej, stosownie do wymogu określonego w § 4 ust. 1 ust. 1 rozporządzenia w sprawie pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w 14 szkołach (z 15) zorganizowano zajęcia dodatkowe.

W roku szkolnym 2021/2022 **Dyrektor SP w Krobi**, mimo rozpoznanych potrzeb, nie zorganizował dla pięciu uczniów zajęć korekcyjno-kompensacyjnych, z uwagi na duży wymiar godzin zajęć edukacyjnych tych uczniów w klasie siódmej i ósmej. Zapewniono im jednak dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, które pomogły w uzupełnianiu braków oraz przygotowaniu ich do egzaminu ósmoklasisty. Dyrektor Szkoły wyjaśnił, że zalecenia PPP o zajęciach korekcyjno-kompensacyjnych dotyczyły drugiego etapu edukacyjnego, jednak nie określały czasu trwania tych zajęć.

Liczba uczniów przystępujących do egzaminu ósmoklasisty w skontrolowanych szkołach wynosiła odpowiednio:

- w województwie lubuskim od 33 do 126 w roku szkolnym 2021/2022 oraz od 45 do 96 w roku szkolnym 2022/2023;
- w województwie wielkopolskim od 57 do 125 w roku szkolnym 2021/2022 oraz od 45 do 110 w roku szkolnym 2022/2023;
- w województwie zachodniopomorskim od 33 do 83 w roku szkolnym 2021/2022 oraz od 45 do 73 w roku szkolnym 2022/2023.

Opracowywanie planów nadzoru pedagogicznego

Plany nadzoru pedagogicznego na lata 2021/2022 i 2022/2023 zostały sporządzone przez dyrektorów we współpracy z kadrami pedagogicznymi z uwzględnieniem wniosków z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w szkole w poprzednim roku szkolnym. Wyjątek stanowiła SP w Krobi, gdzie plan nadzoru pedagogicznego szkoły na rok szkolny 2021/2022 nie określał działań odnoszących się do wniosku z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w szkole w poprzednim roku szkolnym, tj. 2020/2021, dotyczącego nieudzielania przez wszystkich nauczycieli informacji zwrotnej uczniom o tym, co zrobili dobrze i jak powinni się dalej uczyć, przy bardzo częstym braku odniesienia do znanych uczniom kryteriów oceniania oraz konkretnych wskazówek jak poprawić pracę. Adresowana w tym zakresie do nauczycieli (na okres całego roku) rekomendacja wskazywała na podjęcie doskonalenia umiejętności stosowania informacji zwrotnej, która poprawnie skonstruowana miała pojawić się na każdych zajęciach. Wskutek tego nie zrealizowano w pełni dyspozycji § 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego nakazującego uwzględnianie w planie nadzoru pedagogicznego wyników nadzoru sprawowanego w roku poprzednim.

Dyrektor wyjaśnił, że rekomendacji tej nie ujęto w planie nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2021/2022, ponieważ została ona umieszczona w sposobach wykorzystania wyników nadzoru pedagogicznego w celu doskonalenia pracy szkoły w roku szkolnym 2021/2022.

Nieaktualizowanie planów nadzoru pedagogicznego w związku ze zmianami wprowadzonymi przez Ministra Edukacji

Przy opracowywaniu planów nadzoru pedagogicznego, dyrektorzy szkół uwzględniali podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa publikowane przez Ministra Edukacji. Jednak w 12 szkołach³⁶ (z 15 skontrolowanych) stwierdzono nieprawidłowość polegającą na niezaktualizowaniu planów nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2021/2022 w związku z dodaniem dwóch nowych podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa (wskazanych pismem nr DKO-WNP.4092.46.2021.DB Ministra Edukacji z 28 marca 2022 r.) dotyczących:

³⁵ Katalog dostosowań określał Komunikat Dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej z 19 sierpnia 2022 r.

³⁶ Tj. szkoły w Kostrzynie nad Odrą, Kożuchowie, Zielonej Górze, Świebodzinie, Wiechlicach, Trzciance, Otocznej, Wrześni, Drawsku Pomorskim, Gryfinie, Stargardzie, Szczecinie.

- rozwijania umiejętności podstawowych i przekrojowych uczniów, w szczególności z wykorzystaniem pomocy dydaktycznych zakupionych w ramach programu „Laboratoria przyszłości”;
- doskonalenia kompetencji nauczycieli w pracy z uczniem z doświadczeniem migracyjnym, w tym w zakresie nauczania języka polskiego jako języka obcego.

Obowiązek uwzględnienia ww. kierunków w sporządzanych planach nadzoru pedagogicznego i w konsekwencji wprowadzenia zmian w tych planach wynika z § 23 ust. 2 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego.

Dyrektorzy szkół brak aktualizacji planów tłumaczyli m.in. wprowadzeniem zmian pod koniec roku szkolnego, zaangażowaniem w organizację egzaminu ósmoklasisty oraz tym, że zadania ujęte w nowych kierunkach były już przez szkoły realizowane.

Nieprecyzyjne zapisy w planach nadzoru pedagogicznego

Treść planów nadzoru pedagogicznego kontrolowanych szkół na lata szkolne objęte kontrolą odpowiadała wymogom wskazanym w § 23 ust. 3 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego, tj. zawierały one m.in.:

- tematykę i terminy przeprowadzania kontroli przestrzegania przez nauczycieli przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz kontroli przebiegu procesów kształcenia i wychowania w szkole, a także efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej (§ 22 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia);
- zakres wspomaganie nauczycieli w realizacji ich zadań, w szczególności przez diagnozę pracy szkoły, a także planowanie i prowadzenie działań rozwojowych (§ 22 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia);
- plan obserwacji prowadzonych przez nauczycieli zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych (§ 22 ust. 3 pkt 2 rozporządzenia).

We wszystkich skontrolowanych szkołach przedmiotowe plany wskazywały zakresy/tematyki kontroli i wspomaganie, przy czym nie określały danych liczbowych odnoszących się do zaplanowanych form sprawowanego nadzoru. Plany zawierały również harmonogramy obserwacji prowadzonych przez nauczycieli zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. Wśród nauczycieli zaplanowanych do obserwacji, byli również nauczyciele przedmiotów kończących się egzaminami ósmoklasisty. Przyjęte w planach terminy określano nieprecyzyjnie – np. „na bieżąco”, „raz w miesiącu”, „raz na kwartał”, „na zakończenie zajęć dydaktycznych”, „styczeń, marzec”, „cały rok”, „w trakcie doraźnych obserwacji”, itp.

W żadnym przypadku dyrektorzy szkół nie wskazywali w planach nadzoru pedagogicznego kryteriów i mierników pomocnych do oceny stopnia realizacji założonych w nich zadań.

Dyrektorzy szkół wyjaśniali m.in., że przepisy prawa nie nakładają obowiązku formułowania mierników oceny stopnia realizowanych zadań w planach nadzoru pedagogicznego, jednak w niektórych przypadkach widzą potrzebę ustandaryzowania i wskazania mierników, gdyż ewaluacja różnego typu działań wymaga precyzyjnych kryteriów i narzędzi.

Dyrektorzy skontrolowanych szkół w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 sprawowali nadzór pedagogiczny zgodnie z założeniami planów nadzoru, tj. we wszystkich zaplanowanych formach i obszarach. Sprawozdania z nadzoru zawierały wyniki i wnioski ze sprawowanego nadzoru, jednak nie wskazywały precyzyjnych danych odnoszących się do liczby zrealizowanych działań planowych i doraźnych oraz terminów. Izba wskazuje, że takie powszechnie przyjęte zasady sporządzania sprawozdań z nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez dyrektorów szkół, mimo, że zgodne z obowiązującymi przepisami, uniemożliwiają ustalenie dokładnej liczby przeprowadzonych zadań oraz ocenę rzetelności realizacji planów nadzoru pedagogicznego.

Przykład:

Sprawozdania ze sprawowanego przez Dyrektora **SP we Wrześni** nadzoru pedagogicznego w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 nie odnosiły się wprost do realizacji zadań kontrolnych w zakresie ich liczby, tematów oraz terminów, jednak w sprawozdaniach tych stwierdzono, że oba plany zostały zrealizowane.

Dyrektor szkoły wyjaśniła, że *obowiązujące przepisy prawa nie zawierają zapisu dotyczącego określonej formy sprawozdania z nadzoru pedagogicznego. W latach 2021/2022 i 2022/2023 wszystkie zaplanowane kontrole zostały zrealizowane. Wyniki tych kontroli zostały przedstawione nauczycielom w czerwcu na posiedzeniach Rady Pedagogicznej dotyczących podsumowania pracy dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkoły. Po przeprowadzonej każdej kontroli nauczyciele, których obejmowała bezpośrednio dana kontrola, zostali zapoznani z jej wynikami.*

Dyrektorzy 13 szkół (z 15 skontrolowanych) terminowo przedstawiali radom pedagogicznym plany nadzoru pedagogicznego na lata szkolne 2021/2022 i 2022/2023 oraz wyniki i wnioski ze sprawowanego w tych latach nadzoru pedagogicznego.

Przykłady:

Dyrektor **SP w Zielonej Górze** przedstawił radzie pedagogicznej plan nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2022/2023 w dniu 20 września 2022 r. (tj. pięć dni po terminie określonym w § 23 ust. 1 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego) a sprawozdanie z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w tym roku szkolnym – 1 września 2023 r. (tj. 1 dzień po terminie określonym w § 24 rozporządzenia).

Dyrektor **SP w Świebodzinie** przedstawił radzie pedagogicznej wyniki i wnioski ze sprawowanego nadzoru w roku szkolnym 2022/2023 w dniu 14 września 2023 r., tj. z 14-dniowym opóźnieniem.

Dyrektorzy szkół wyjaśniali, że przyczyną powyższych opóźnień był natłok spraw związanych z rozpoczęciem roku szkolnego.

**Dokumentowanie
działań kontrolnych
realizowanych
w ramach nadzoru
pedagogicznego**

Badanie dokumentacji ze zrealizowanych przez dyrektorów szkół 75 kontroli planowych i doraźnych (po pięć kontroli w każdej kontrolowanej szkole) wykazało, że 71 z nich udokumentowano oraz przeprowadzono, m.in. przy pomocy arkuszy kontroli i arkuszy obserwacji, sprawozdań nauczycieli, analizy zapisów dzienników zajęć edukacyjnych, kontroli dokumentacji psychologiczno-pedagogicznej oraz analizy wytworów pracy ucznia (sprawdzianów). W przypadku czterech kontroli zrealizowanych w roku szkolnym 2021/2022 przez Dyrektora **SP w Otocznej**, działania kontrolne dokonywane w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego oraz sporządzania arkuszy oceny lekcji lub arkuszy obserwacji przebiegu lekcji nie zostały udokumentowane, co było działaniem nierzetelnym. Powyższe kontrole nie zostały ponadto wykazane w sprawozdaniu z nadzoru za 2021/2022. Wicedyrektor Szkoły wyjaśniła, że przyczyną niesporządzenia arkuszy oceny lekcji było nieokreślenie przez Dyrektora Szkoły sposobu dokumentowania takich działań. Powodem niestosowania arkuszy przy prowadzeniu obserwacji było natężenie obowiązków kierowniczych Wicedyrektor Szkoły.

Kontrole przestrzegania przez nauczycieli przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej Dyrektorzy szkół prowadzili m.in. w formie obserwacji zajęć. Efekty działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej kontrolowane były m.in. na podstawie dzienników lekcyjnych w aspekcie uzyskanych przez uczniów ocen i częstotliwości ich wystawiania oraz w ramach obserwacji zajęć. Wspomaganie nauczycieli miało charakter rozwojowy i polegało m.in. na uczestniczeniu w szkoleniowych radach pedagogicznych, umożliwieniu podnoszenia kwalifikacji w ramach różnorodnych studiów podyplomowych, organizacji szkoleń wynikających ze zdiagnozowanych potrzeb kadry pedagogicznej. Zrealizowane w badanych latach szkolnych działania związane ze wspomaganie nauczycieli w realizacji

ich zadań, obejmowały również diagnozę pracy szkoły oraz analizę zarówno próbnych, jak i właściwych wyników z egzaminów ósmoklasisty. Motywowaniem nauczycieli do doskonalenia zawodowego prowadzone było z uwzględnieniem diagnozy potrzeb nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego oraz analizy sytuacji kadrowej.

Realizacja zadań wynikających ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego

W pięciu szkołach (z 15) stwierdzono niepełną realizację zadań wynikających z planów nadzoru pedagogicznego, w tym w:

- SP w Drawsku Pomorskim – w roku szkolnym: 2021/2022 nie zrealizowano jednej kontroli oraz sześciu obserwacji zajęć; 2022/2023 – czterech kontroli, 10 obserwacji i czterech działań związanych ze wspomaganie nauczycieli w realizacji ich zadań;
- SP w Gryfinie – w roku szkolnym: 2021/2022 nie zrealizowano 10 kontroli oraz 21 obserwacji zajęć lekcyjnych; 2022/2023 – 15 obserwacji zajęć;
- SP w Koźuchowie – w roku szkolnym 2021/2022 nie zrealizowano 16 obserwacji zajęć;
- SP w Świebodzinie – w roku szkolnym: 2021/2022 nie zrealizowano 15 obserwacji zajęć i 25 działań związanych ze wspomaganie nauczycieli w realizacji ich zadań; 2022/2023 – 28 obserwacji zajęć i siedem działań związanych ze wspomaganie nauczycieli w realizacji ich zadań;
- SP w Otocznej – w roku szkolnym 2022/2023 nie zrealizowano 14 kontroli oraz 15 obserwacji zajęć.

Wśród głównych przyczyn niezrealizowania części zadań ujętych w planach nadzoru Dyrektorzy szkół wskazali m.in. zwiększony zakres obowiązków w okresie nauczania zdalnego, absencje nauczycieli i uczniów oraz przyjęcie uczniów z Ukrainy, organizacji dla nich nauki, zajęć, pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz wsparcia materialnego. Niewykonanie przyjętych planów nadzoru pedagogicznego przez nw. dyrektorów szkół, w ocenie NIK mogło wpłynąć na efekty działalności dydaktycznej.

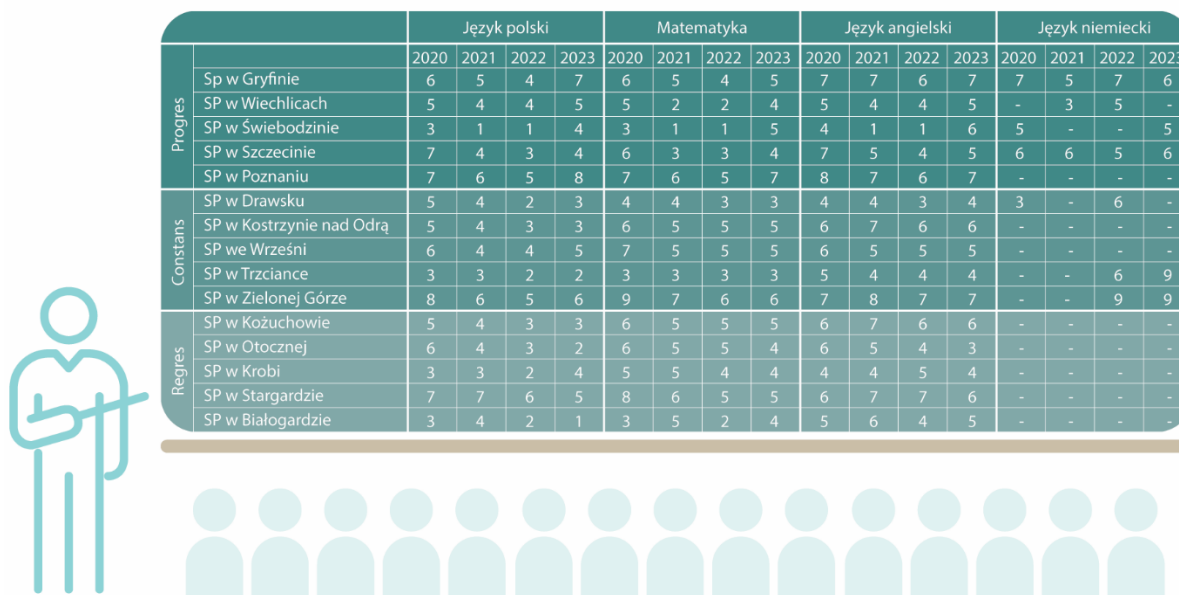
Dynamika osiągniętych wyników egzaminu ósmoklasisty w latach 2020–2023

We wszystkich kontrolowanych szkołach po 2020 roku nastąpił największy spadek wyników staninowych³⁷. Dotyczyło to wszystkich przedmiotów egzaminacyjnych.

³⁷ Do analizy uzyskanych przez szkoły wyników procentowych egzaminu ósmoklasisty służy dziewięciostopniowa skala staninowa (im wyższy stanin, tym lepszy wynik szkoła uzyskała). Miernik ten mówi o wynikach szkoły na tle całej populacji piszącej egzamin z danego przedmiotu i umożliwia porównanie wyników uzyskanych w różnych latach.

Infografika nr 7

Wyniki egzaminu ósmoklasisty 15 kontrolowanych szkół, według skali staninowej, uzyskiwanych w latach 2020–2023

Źródło: opracowanie własne NIK na podstawie danych publikowanych przez OKE.

Działania dyrektorów szkół podejmowane w celu poprawy wyników egzaminu ósmoklasisty

Dyrektorzy Szkół diagnozowali w kontrolowanym okresie przyczyny osiągniętych wyników egzaminu ósmoklasisty, a także planowali i organizowali (również w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego) działania służące poprawie jakości procesów edukacyjnych i efektów nauczania na podstawie wniosków z tych analiz (poza SP w Krobi).

Dyrektor SP w Krobi nie zapewnił w 2021 r. realizacji obowiązku związanego ze sformułowaniem wniosków oraz rekomendacji odpowiadających potrzebom szkoły i mających wpłynąć na poprawę wyników egzaminu ósmoklasisty z matematyki i języka angielskiego w kolejnych latach. Zespoły samokształceniowe nauczycieli przedmiotów matematyczno-przyrodniczych oraz nauczycieli języków obcych w analizie egzaminu ósmoklasisty, który odbył się w 2021 r. przedstawiły tylko opis egzaminu oraz opisały współczynniki łatwości i wyniki egzaminu. Niewywiązanie się z tego obowiązku Dyrektor tłumaczył omówieniem wniosków i rekomendacji wynikających z analizy wyników egzaminu ósmoklasisty przez przewodniczących zespołów przedmiotowych podczas Rady Pedagogicznej.

Weryfikacja sporządzonych przez wszystkich 15 dyrektorów analiz wyników egzaminu ósmoklasisty, który odbył się w 2022 r. wykazało, że:

- dyrektorzy analizowali wyniki, przy udziale kadry pedagogicznej, na podstawie przekazanych przez OKE informacji dotyczących poszczególnych szkół;
- sformułowane wnioski i rekomendacje wynikające z ww. analiz przedstawiano Radom Pedagogicznym;
- zdiagnozowane przyczyny osiągniętych wyników odnosiły się głównie do trwającej w tym czasie pandemii COVID-19, konieczności nauki zdalnej i powstałych w związku z tym zaległości a także lekceważącego stosunku uczniów do obowiązków szkolnych, niższej frekwencji, możliwości psychofizycznych uczniów, występujących w środowisku rodzinnym i lokalnym niedostatków i ograniczeń.

Wnioski i rekomendacje w większości skontrolowanych szkół związane były z prowadzonymi działaniami edukacyjnymi, tj. identyfikowano zagadnienia, które okazały się dla uczniów trudne (np. w przypadku języka polskiego najczęściej trudności sprawiała gramatyka, ortografia i interpunkcja a w przypadku matematyki – czytanie ze zrozumieniem treści zadań matematycznych

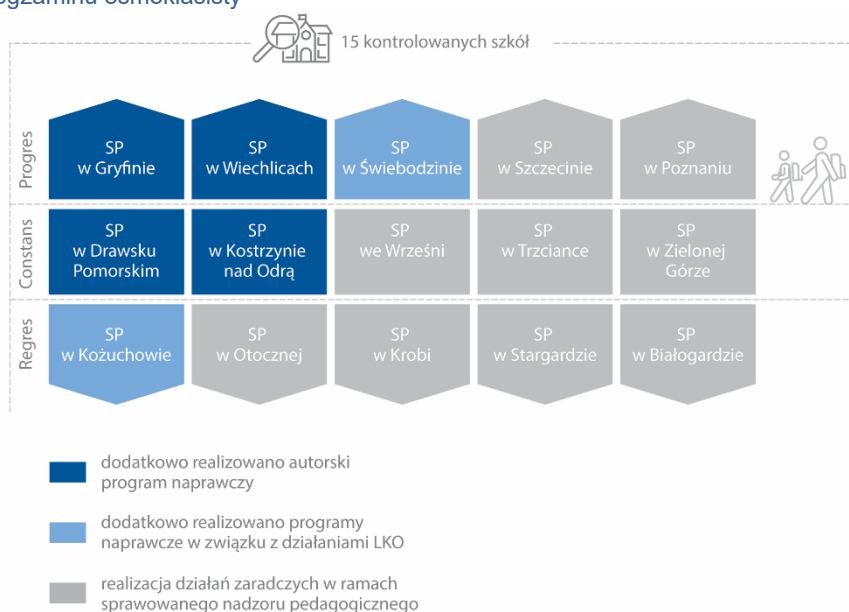
i odniesienie ich do sytuacji praktycznych). W związku z powyższym rekomendowano wprowadzenie np. kształtowania umiejętności argumentowania, doskonalenie umiejętność czytania ze zrozumieniem, doskonalenie znajomości reguł ortograficznych, diagramów oraz dokonywanie ich analizy i interpretacji.

Rekomendacje wdrażano m.in. poprzez: prowadzenie diagnoz wstępnych i końcowych; organizację dla uczniów klas VIII zajęć dodatkowych z przedmiotów egzaminacyjnych; kierowanie uczniów do PPP i realizowanie zaleceń wynikających z wydanych opinii i orzeczeń (z uwzględnieniem organizacji zajęć psychologiczno-pedagogicznych); włączanie uczniów do zespołów wyrównawczych; włączanie rodziców w zadania na rzecz dzieci i szkoły; doskonalenie umiejętności nauczycieli w zakresie wspierania rozwoju ucznia.

W 2023 r. znaczącą poprawę (progres) wyników z co najmniej trzech przedmiotów egzaminacyjnych odnotowało pięć kontrolowanych szkół (SP w Świebodzinie, Wiechlicach, Poznaniu, Gryfinie i Szczecinie). Kolejne pięć szkół (w Drawsku Pomorskim, Wrześni, Kostrzynie nad Odrą, Zielonej Górze oraz Trzciance) poprawiło wyniki nieznacznie lub pozostało na poziomie ubiegłorocznym (constans). W przypadku pozostałych pięciu szkół (w Otocznej, Kożuchowie, Białogardzie, Stargardzie i Krobi) wyniki staninowe z jednego lub więcej przedmiotów egzaminacyjnych uległy dalszemu pogorszeniu (regres).

Infografika nr 8

Skuteczność działań dyrektorów 15 kontrolowanych szkół, mierzonych wynikami egzaminu ósmoklasisty

Źródło: opracowanie własne NIK.

Zdaniem NIK, na uzyskanie poprawy wyników ww. pięciu szkół wpływ mogły mieć dodatkowe działania podejmowane przez dyrektorów poprzedzone prawidłowo ukierunkowaną, rzetelną diagnozą wcześniejszych niepowodzeń przeprowadzaną indywidualnie w bieżącej pracy z uczniem z uwzględnieniem specyfiki jego potrzeb.

Sześciu dyrektorów szkół (z 15 kontrolowanych) wdrożyło w okresie objętym kontrolą programy naprawcze, których głównym celem była poprawa jakości nauczania i efektów kształcenia. Poprawę sytuacji odnotowano w 2023 r. w trzech z nich (SP Gryfinie, Wiechlicach, Świebodzinie).

Programy naprawcze z własnej inicjatywy wdrożyło czterech dyrektorów

W przypadku czterech szkół dyrektorzy z własnej inicjatywy wdrożyli kompleksowe programy naprawcze (w Drawsku Pomorskim, Gryfinie, Wiechlicach i Kostrzynie nad Odrą). Podjęte w ich ramach działania okazały się skuteczne w dwóch z nich (SP w Gryfinie i Wiechlicach), gdyż przyniosły

w 2023 r. poprawę wyników wszystkich przedmiotów obowiązkowych na egzaminie ósmoklasisty.

Dyrektor **SP w Gryfinie** przystąpiła w roku szkolnym 2022/2023 do realizacji autorskiego programu "Systemowe przygotowanie uczniów do egzaminu ósmoklasisty", który zakładał wdrożenie zintegrowanych działań odnoszących się nie tylko do poprawy działalności edukacyjnej, ale także do podejmowania kompleksowych działań przygotowujących uczniów do egzaminu ósmoklasisty. Zaplanowano i wdrożono zadania angażujące całą społeczność szkolną. Dyrektor zapewniał m.in. przydział godzin dyrektorskich na zajęcia dodatkowe wyrównawcze, umożliwiał doskonalenie umiejętności nauczycieli w zakresie wspierania rozwoju ucznia i badania jego osiągnięć, dofinansowywał nauczycielom studia podyplomowe, prowadził nadzór nad metodami uzupełniania braków w wiadomościach i umiejętnościach uczniów, monitorował działania nauczycieli w zakresie ćwiczenia otwartych form wypowiedzi na poszczególnych przedmiotach, monitorował prowadzenie diagnoz przez nauczycieli. Jednocześnie nauczyciele doskonalili swoje umiejętności w zespołach samokształceniowych, dokonywali badania umiejętności uczniów na każdym poziomie edukacyjnym, przeprowadzali testy próbne i omawiali ich wyniki z uczniami, prowadzili zajęcia dodatkowe w klasach VII z języka polskiego, matematyki i języka obcego, oceniali prace pisemne według kryteriów egzaminacyjnych CKE, włączali uczniów do zespołów wyrównawczych. Wychowawcy świetlicy szkolnej m.in. odrabiali z uczniami zadania domowe. Rodziców uczniów angażowano m.in. w pomoc w odrabianiu lekcji oraz systematyczną kontrolę prac domowych. Szkoła w 2023 r. odnotowała wzrost średnich wyników egzaminu ze wszystkich przedmiotów egzaminacyjnych: z języka polskiego osiągnięto piąty stanin (wzrost z poziomu czwartego stanina); z matematyki – czwarty stanin (wzrost z drugiego), z języka angielskiego – piąty stanin (wzrost z poziomu czwartego stanina).

W roku szkolnym 2021/2022 Dyrektor **SP w Wiechlicach** dobrowolnie (m.in. w wyniku analizy wyników egzaminu ósmoklasisty) wdrożył działania naprawcze obejmujące m.in.: 1) diagnozę potrzeb szkoły w zakresie nauczania przedmiotów objętych egzaminem ósmoklasisty oraz diagnozę możliwości i potrzeb edukacyjnych, sposobów uczenia się i sytuacji społecznej uczniów w kontekście właściwego przygotowania ich do egzaminu; 2) doskonalenie procesu edukacyjnego w zakresie przedmiotów egzaminacyjnych, z uwzględnieniem potrzeb i możliwości uczniów oraz z zastosowaniem metod i form pracy motywujących do uczenia się oraz rozwoju i uzyskiwania jak najlepszych wyników na egzaminie zewnętrznym; 3) indywidualizację procesu edukacyjnego obejmującą analizę i doskonalenie form i metod pracy z uczniem zdolnym i słabym, udzielanie w szkole pomocy uczniom potrzebującym wsparcia w przezwyciężaniu trudności wynikających z ich sytuacji społecznej, dostosowanie wymagań edukacyjnych do możliwości i potrzeb uczniów z opiniami i orzeczeniami ppp; 4) doskonalenie zawodowe nauczycieli ukierunkowane na tematykę dotyczącą: realizacji podstawy programowej z zastosowaniem form i metod pracy sprzyjających uczeniu się; kształtowania u uczniów umiejętności uczenia się; efektywnego planowania i realizowania procesu edukacyjnego; oceniania pomagającego uczniom uczyć się i planować indywidualny rozwój, w tym udzielania informacji zwrotnej o postępach oraz mocnych i słabych stronach ucznia; 5) współpracę zespołową nauczycieli, promującą dzielenie się wiedzą i doświadczeniem w szczególności w obszarze planowania, organizacji, realizacji i ewaluacji procesów edukacyjnych, z uwzględnieniem lekcji otwartych ukierunkowanych między innymi na umożliwianie uczniom powiązania różnych dziedzin wiedzy i jej wykorzystanie; 6) współpracę z rodzicami na rzecz rozwoju ich dzieci. Ze względu na brak w 2022 r. poprawy wyników egzaminu ósmoklasisty, Dyrektor Szkoły kontynuował ww. działania oraz dodatkowo zdecydował o wzmocnieniu nadzoru wewnętrznego dyrektora szkoły nad przebiegiem procesu edukacyjnego oraz rozwijaniu kompetencji kierownictwa szkoły w obszarze sprawowania nadzoru pedagogicznego. Szkoła w 2023 r.

odnotowała wzrost średnich wyników egzaminu ze wszystkich przedmiotów egzaminacyjnych: z języka polskiego osiągnięto piąty stanin (wzrost z poziomu czwartego stanina); z matematyki – czwarty stanin (wzrost z drugiego), z języka angielskiego – piąty stanin (wzrost z poziomu czwartego stanina).

W **SP w Drawsku Pomorskim** w roku szkolnym 2021/2022 realizowano autorski program „Szkoła na plus”, którego celem była poprawa efektywności kształcenia w obszarze czytania tekstu ze zrozumieniem. Dyrektor w tym samym roku szkolnym zapewniła uczniom również dodatkowe zajęcia rozwijające uzdolnienia, umiejętności uczenia oraz dydaktyczno-wyrównawcze. Działania te okazały się jednak nieskuteczne, ponieważ średnie wyniki Szkoły w 2022 r., w odniesieniu do 2021 r., ze wszystkich przedmiotów egzaminacyjnych spadły z obszaru wyników średnich do niskich³⁸. Dyrektor Szkoły jako przyczynę niepowodzenia wskazała nadmierne korzystanie przez uczniów z multimediów oraz czynniki tkwiące w samych uczniach. W kolejnym roku szkolnym 2022/2023 Dyrektor szkoły w swoich działaniach uwzględniła także inne aspekty funkcjonowania szkoły, m.in.: za nieobecnych nauczycieli w miarę możliwości w pierwszej kolejności zastępstwa otrzymywali nauczyciele uczący przedmiotów objętych egzaminem ósmoklasisty, zorganizowała we własnym zakresie zajęcia wyrównawcze z przedmiotów egzaminacyjnych oraz przystąpiła do programu edukacyjnego z matematyki „Lepsza szkoła”. Mimo to Szkoła w 2023 r. odnotowała nieznaczny wzrost wyników egzaminu z języka polskiego i angielskiego (wzrost o jeden stanin, odpowiednio z drugiego do trzeciego stanina oraz z trzeciego do czwartego). Wyniki matematyki pozostały na poziomie wyników ubiegłorocznych (stanin trzeci).

Podstawą sformułowania i przyjęcia przez **SP w Kostrzynie nad Odrą** programu naprawczego była krytyczna analiza wyników egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego w 2022 r., który od 2020 r. obniżył się z poziomu stanina szóstego do trzeciego. Przyczynami słabego wyniku egzaminu, według twórców programu, miały być: „niefrasobliwy” stosunek uczniów do obowiązków szkolnych, niska motywacja do nauki, słaba frekwencja uczniów na zajęciach dodatkowych; brak systematyczności w przyswajaniu i zapamiętywaniu wiedzy, nadrabianie braków dydaktycznych wynikających z absencji, częste nieodrabianie zadań domowych. W ramach ww. programu zaplanowano działania m.in. dla: 1) nauczycieli języka polskiego – przeprowadzanie testów diagnostycznych, zapewnienie możliwości udziału w zajęciach dodatkowych, przeprowadzanie sprawdzianów ze znajomości lektur obowiązkowych i dyktand, sprawdzanie umiejętności czytania ze zrozumieniem, redagowanie dłuższych form wypowiedzi, informowanie rodziców o problemach uczniów w nauce; 2) uczniów – automotywacja i kształtowanie właściwej samooceny, nadrabianie zaległości związanych z absencją, sygnalizowanie problemów w nauce, praca zespołowa i praca z tablicą interaktywną; 3) rodziców/opiekunów – wzmocnienie nadzoru nad dzieckiem, dbałość o właściwą organizację czasu pozalekcyjnego, systematyczna kontrola osiągnięć dziecka, motywowanie i mobilizowanie, bieżący kontakt ze szkołą i wychowawcą. Jak wynika ze sprawozdania Szkoły z podjętych w roku szkolnym 2022/2023 działań w procesie dydaktycznym obejmującym zajęcia z języka polskiego wdrożono wszystkie przewidziane w programie zalecenia. Mimo to Szkoła w 2023 r. odnotowała nieznaczny wzrost wyników egzaminu z języka polskiego (wzrost o jeden stanin, z trzeciego do czwartego stanina). Pozostałe przedmioty pozostały na poziomie wyników ubiegłorocznych.

Programy naprawcze, w związku z działaniami LKO, realizowało dwóch dyrektorów

W związku z Programami realizowanymi przez LKO w latach 2018–2022 oraz w roku szkolnym 2022/2023, dwóch dyrektorów szkół (SP w Kożuchowie i Świebodzinie) podjęło działania mające na celu poprawę efektywności kształcenia, jednak tylko w jednej ze szkół (SP w Świebodzinie) przełożyło się to na poprawę wyników egzaminu ósmoklasisty w 2023 r.

³⁸ Z języka polskiego osiągnięto drugi stanin (spadek z poziomu czwartego stanina); z matematyki – trzeci stanin (spadek z czwartego), z języka angielskiego - trzeci stanin (spadek z czwartego).

Program działań naprawczych **SP w Świebodzinie** na rok szkolny 2021/2022 miał na celu poprawę efektów nauczania dwóch głównych przedmiotów egzaminacyjnych (tj. języka polskiego i matematyki). Zdiagnozowaną przez Dyrektora szkoły przyczyną osiągniętych niskich wyników egzaminu ósmoklasisty w 2021 r. było w szczególności przyjęcie uczniów z innych szkół podstawowych z niską średnią ocen celem uzupełnienia roczników klas w szkole oraz dzieci przyjeżdżających z Ukrainy. W programie rekomendowano wprowadzenie działań polegających m.in. na: zwiększeniu diagnozowania uczniów klas VII i VIII w celu precyzyjnego przygotowania działań wspierających uczniów, doskonalenie procesu edukacyjnego, doskonalenie zawodowe nauczycieli. Mimo zrealizowania ww. planu, szkoła nie poprawiła w 2022 r. wyników egzaminu ósmoklasisty³⁹. W związku z powyższym LKO, na podstawie art. 56 ust. 2 ustawy Prawo oświatowe, polecił Dyrektorowi opracowanie na rok szkolny 2022/2023 programu poprawy efektywności kształcenia. Program zawierał wszystkie przekazane przez LKO uwagi i wnioski dotyczące m.in.: współpracy nauczycieli, dyrektora, rodziców i uczniów oraz organu prowadzącego szkołę w podejmowaniu działań na rzecz doskonalenia pracy szkoły; powołania zespołu nauczycieli do współpracy z dyrektorem szkoły w realizowaniu i monitorowaniu działań naprawczych; przeprowadzenia analizy osiągnięć uczniów szkoły (wiedzy i umiejętności) na podstawie szczegółowej analizy wyników egzaminu w dwóch ostatnich latach; przeprowadzenia analizy sytuacji edukacyjno-wychowawczej oraz diagnozy potrzeb szkoły. Mimo, że kontrola SP w Świebodzinie wykazała, że nie zrealizowano wszystkich zadań ujętych w planie nadzoru pedagogicznego na lata 2021/2022 i 2022/2023 to konsekwentne działania na rzecz poprawy sytuacji szkoły podejmowane w ramach ww. planu i programu przyniosły w 2023 r. oczekiwaną poprawę sytuacji szkoły.

Plan działań naprawczych **SP w Koźuchowie** na rok szkolny 2021/2022 dotyczył poprawy efektów nauczania jednego z przedmiotów egzaminacyjnych (tj. matematyki)⁴⁰. W planie przedstawiono diagnozę zawierającą m.in. słabe strony szkoły, wśród których wymieniono: małą liczbę innowacji pedagogicznych, przewagę w stosowaniu na lekcjach matematyki metod podawczych i opartych na ćwiczeniach nad aktywizującymi, słabą motywację uczniów do nauki przedmiotów ścisłych, obniżoną sprawność intelektualną dużej liczby dzieci, brak minimalnych chęci części uczniów do osiągnięcia dobrych wyników w nauce i brak wsparcia ze strony rodziców tych dzieci oraz zwiększającą się liczbę rodzin z dysfunkcjami oraz rodzin niepełnych. Wdrożono wszystkie zaplanowane działania, w tym obejmujące m.in.: diagnozowanie potrzeb szkoły i uczniów, doskonalenie procesu edukacyjnego, rozwijanie u uczniów kompetencji kluczowych, indywidualizację procesu edukacyjnego, doskonalenie zawodowe nauczycieli, współpracę zespołową nauczycieli. Mimo zrealizowania ww. planu, szkoła nie poprawiła w 2022 r. wyniku z matematyki, a w 2023 r. nastąpił spadek o jeden stanin (do poziomu stanina drugiego). Jako przyczynę niepowodzeń Dyrektor Szkoły wskazywał na: różny potencjał uczniów przystępujących do egzaminu w poszczególnych latach, brak zainteresowania rodziców postępami w nauce swoich dzieci oraz niekorzystne warunki środowiskowe, z których wywodzi się część uczniów. Jego zdaniem sukcesem jest choćby minimalna poprawa wyników uczniów, którzy mają szczególne trudności w nauce i być może gdyby nie działania naprawcze wyniki w danym roku szkolnym uległyby jeszcze większemu obniżeniu. W ocenie NIK, wpływ na nieefektywność ww. działań mogły mieć także nieprawidłowości stwierdzone w trakcie kontroli, a dotyczące nierozpoznawania u uczniów Szkoły potrzeb w zakresie rozwijania umiejętności uczenia się oraz niezapewnienie im takich zajęć.

³⁹ Z wszystkich przedmiotów egzaminacyjnych w latach 2021-2022 Szkoła osiągnęła najniższy, pierwszy stanin.

⁴⁰ Wyniki szkoły z poszczególnych przedmiotów z egzaminu ósmoklasisty, który odbył się w 2021 r.: matematyka – trzeci stanin, język polski i angielski – czwarty stanin.

Dwóch dyrektorów efektywnie wykorzystywało dostępne narzędzia

Spośród pięciu szkół, w których odnotowano w 2023 r. znaczący wzrost wyników staninowych (progres), w dwóch przypadkach – SP w Szczecinie i Poznaniu – nie podejmowano dodatkowych działań w celu poprawy efektów kształcenia mierzonej wynikami egzaminu ósmoklasisty, lecz korzystano z dostępnych narzędzi w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego.

Przykład:

Podjęte przez **Dyrektor SP w Szczecinie** w roku szkolnym 2022/2023 działania uwzględniały zidentyfikowane potrzeby uczniów wykraczające poza aspekt edukacyjny:

- organizując pomoc psychologiczno-pedagogiczną, dokonywano oceny efektywności udzielonej pomocy i formułowano wnioski dotyczące dalszych działań mających na celu poprawę funkcjonowania ucznia;
- wnioski uwzględniano w programie pracy z uczniem, by organizowana pomoc psychologiczno-pedagogiczna była skuteczna;
- uwzględniano w działaniach kontrolnych weryfikację czy zaburzenia w realizacji podstawy programowej z języka niemieckiego ze względu na nieobecności nauczycieli były na bieżąco korygowane;
- zadbano o pozytywny klimat wychowawczy w szkole, m.in. poprzez budowanie pozytywnych relacji w grupie, stosownie przyjaznego stylu kierowania grupą;
- kontynuowano współpracę z rodzicami, ukierunkowaną na świadomość zagrożeń w zakresie problemów zdrowia psychicznego dzieci, powstałych wskutek izolacji społecznej oraz na wypracowywanie strategii zapobiegania problemom i ich rozwiązywanie;
- dokonywano oceny efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i innej w zakresie rozwijania kluczowych kompetencji dzieci (umiejętności komunikacyjnych, podejmowania uzasadnionych i odpowiedzialnych decyzji, myślenia innowacyjnego);
- utrzymano obserwacje pracy nauczycieli w zakresie działań związanych z diagnozowaniem potrzeb dzieci, w wyniku których zapewnia się każdemu dziecku wsparcie psychologiczno-pedagogiczne.

Zdaniem Izby przedstawione powyżej kompleksowe działania podejmowane przez Dyrektorów, zarówno w ramach dostępnych narzędzi wynikających z nadzoru pedagogicznego, jak i dodatkowych programów naprawczych, można uznać za bardziej skuteczną metodą oddziaływania na jakość i efekty edukacji, co potwierdza istotna poprawa średnich wyników ze wszystkich przedmiotów egzaminacyjnych w 2023 r. w pięciu ww. szkołach (w Gryfinie, Szczecinie, Świebodzinie, Wiechlicach oraz Poznaniu). W pozostałych 10 przypadkach realizowane działania ukierunkowano bowiem wąsko, tj. na podniesienie jakości kształcenia jedynie w obszarach sprawiających uczniom największą trudność.

6. ZAŁĄCZNIKI

6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe

Cel główny kontroli	Czy podejmowano właściwe i skuteczne działania w ramach nadzoru pedagogicznego w celu poprawy jakości nauczania i efektów kształcenia w publicznych szkołach podstawowych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego w województwie lubuskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim?
Cele szczegółowe	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy podejmowano właściwe działania organizacyjne w celu zapewnienia warunków do wykonywania zadań nadzoru pedagogicznego, z uwzględnieniem zagadnień związanych z oceną jakości nauczania i efektów kształcenia? 2. Czy nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo i rzetelnie a podejmowane w jego ramach działania były właściwe i skutecznie wpływały na poprawę jakości nauczania i efektów kształcenia?
Zakres podmiotowy	Trzy kuratoria oświaty, 15 publicznych szkół podstawowych.
Kryteria kontroli	<p>Art. 2 ust. 1 ustawy o NIK – z uwzględnieniem kryterium legalności, gospodarności, celowości i rzetelności w przypadku kuratoriów oświaty.</p> <p>Art. 2 ust. 2 ustawy o NIK – z uwzględnieniem kryterium legalności, gospodarności i rzetelności w przypadku publicznych szkół podstawowych.</p>
Okres objęty kontrolą	<p>Od 1 września 2021 r. do 31 sierpnia 2023 r. Dla realizacji celów kontroli mogą być wykorzystane dowody sporządzone w latach wcześniejszych, związane z przedmiotem kontroli, a także dane statystyczne.</p> <p>Rozpoczęcie czynności kontrolnych nastąpiło 21 sierpnia 2023 r., a zakończenie kontroli (rozumiane jako data podpisania ostatniego wystąpienia pokontrolnego) miało miejsce 7 listopada 2023 r.</p>
Działania na podstawie art. 29 ustawy o NIK	W ramach postępowania kontrolnego w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK uzyskano informacje od Prezydenta Miasta Szczecin dotyczące organizacji i finansowania zajęć rewalidacyjnych oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej w kontrolowanej jednostce (tj. SP w Szczecinie) jak również uwarunkowań realizacji i finansowania kształcenia specjalnego w szkołach prowadzonych przez organ.
Stan realizacji wniosków pokontrolnych	W 18 wystąpieniach pokontrolnych sformułowano łącznie 35 wnioski pokontrolne. Z informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych wynikało, że zrealizowano 29 wniosków. W odniesieniu do pięciu wniosków Kuratorium oświaty w Poznaniu i Szczecinie, kierownicy jednostek zobowiązali się, że wnioski będą realizowane w kolejnych latach szkolnych.
Wniesione zastrzeżenia i sposób ich rozpatrzenia	Zastrzeżenia zostały złożone do wystąpień pokontrolnych skierowanych do kierowników dwóch skontrolowanych jednostek. Liczba zastrzeżeń wyniosła 15, w tym: Kuratorium Oświaty w Szczecinie – dziewięć, Kuratorium Oświaty w Poznaniu – sześć. W wyniku ich rozpatrzenia, Zespoły Orzekające Komisji Rozstrzygających Najwyższej Izby Kontroli uwzględniły w całości – dwa zastrzeżenia; w części uwzględniono – trzy; oddalono – 10 ⁴¹ .
Pozostałe informacje	W ramach postępowania kontrolnego, na podstawie art. 53 ust. 6 ustawy o NIK, skierowano wystąpienia pokontrolne do kierowników wszystkich

⁴¹ W tym w: Kuratorium Oświaty w Szczecinie – uwzględniono w całości – jedno zastrzeżenie, w części uwzględniono – dwa i oddalono – sześć; Kuratorium Oświaty w Poznaniu – uwzględniono w całości – jedno zastrzeżenie, w części uwzględniono – jedno i oddalono – cztery.

Wykaz jednostek kontrolowanych

18 skontrolowanych jednostek. W ocenach kontrolowanej działalności przyjęto trzystopniową skalę ocen: pozytywna, negatywna lub w formie opisowej.

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
1.	Delegatura w Zielonej Górze	Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wielkopolskim ul. Kazimierza Jagiellończyka 10 66-400 Gorzów Wielkopolski	Ewa Rawa
2.		Szkoła Podstawowa nr 3 im. Integracji Europejskiej w Kostrzynie nad Odrą ul. Mikołaja Reja 32A 66-470 Kostrzyn nad Odrą	Grażyna Kłysz
3.		Szkoła Podstawowa nr 1 w Koźuchowie ul. Fryderyka Chopina 11 67-120 Koźuchów	Arkadiusz Sidor
4.		Szkoła Podstawowa nr 2 w Zielonej Górze Ul. Stefana Wyszyńskiego 101 65-536 Zielona Góra	Roman Łuczkiwicz
5.		Szkoła Podstawowa nr 1 w Świebodzinie Ul. Gen. Władysława Sikorskiego 11 66-200 Świebodzin	Sylwester Wierzbicki
6.		Szkoła Podstawowa w Wiechlicach Ul. Brzozowa 17 67-300 Wiechlice	Cecylia Brodzińska
7.	Delegatura w Poznaniu	Kuratorium Oświaty w Poznaniu Ul. Tadeusza Kościuszki 93 61-716 Poznań	Robert Gaweł
8.		Szkoła Podstawowa im. Prof. Józefa Zwierzyckiego w Krobi ul. Prof. Józefa Zwierzyckiego 1 63-840 Krobia	Michał Ratajczyk
9.		Szkoła Podstawowa nr 3 im. Mikołaja Kopernika w Trzciance Ul. Władysława Broniewskiego 2 64-980 Trzcianka	Maria Wyrzykowska
10.		Samorządowa Szkoła Podstawowa im. Gen. Tadeusza Kutrzeby w Otocznej Otoczna 12 62-302 Węgierki	Dariusz Szykowny
11.		Samorządowa Szkoła Podstawowa im. Dzieci Wrzesińskich we Wrześni Ul. Tadeusza Kościuszko 23 62-300 Września	Violetta Koszarek

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
12.		Szkoła Podstawowa nr 89 im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w Poznaniu Ul. Sochaczewska 3 60-645 Poznań	Anna Szymczak
13.	Delegatura w Szczecinie	Kuratorium Oświaty w Szczecinie Ul. Wały Chrobrego 4 70-502 Szczecin	Katarzyna Koszewska
14.		Szkoła Podstawowa nr 2 im. A. Mickiewicza w Drawsku Pomorskim ul. Dworcowa 2A 78-500 Drawsko Pomorskie	Małgorzata Zawiała
15.		Szkoła Podstawowa nr 2 w Gryfinie im. kpt. ż.w. Mamerta Stankiewicza ul. 9 Maja 4 74-100 Gryfino	Jowita Niewiarowska
16.		Szkoła Podstawowa nr 1 im. Marii Skłodowskiej-Curie Ul. Świdwińska 7 78-200 Białogard	Dorota Drewnowska
17.		Szkoła Podstawowa nr 11 z Oddziałami Sportowymi im. Noblistów Polskich Oś. Zachód B15 73-110 Stargard	Jolanta Faryńska
18.		Szkoła Podstawowa nr 63 z Oddziałami Integracyjnymi im. Związku Zawodowego Marynarzy i Portowców w Szczecinie Ul. Grodzka 23 70-543 Szczecin	Joanna Połec-Trusiuk

Wykaz ocen kontrolowanych jednostek

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności*	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	nieprawidłowe
1.	Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wielkopolskim	pozytywna	<ul style="list-style-type: none"> – podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania nadzoru pedagogicznego w publicznych szkołach podstawowych; – prawidłowo opracowano oraz terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; – nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo i rzetelnie a podejmowane w jego ramach działania były właściwe; – opracowano i wdrożono z własnej inicjatywy dwa programy adresowane do szkół podstawowych województwa lubuskiego, mających na celu poprawę efektów kształcenia mierzonego wynikami egzaminu ósmoklasisty; – zlecano szkołom osiągnięciem niedostateczne efekty kształcenia opracowanie i wdrożenie programów naprawczych, w tym programów poprawy efektywności kształcenia; 	<ul style="list-style-type: none"> – z opóźnieniem dokonywano aktualizacji planów nadzoru pedagogicznego, w związku z wprowadzonymi przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zmian w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa;
2.	Szkoła Podstawowa nr 3 im. Integracji Europejskiej w Kostrzynie nad Odrą	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania w szkole nadzoru pedagogicznego; – w należyty sposób opracowano statut szkoły, w tym sposób realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; – podejmowano działania w celu rozpoznania możliwości psychofizycznych i potrzeb rozwojowych uczniów, a także zapewniono odpowiednią liczbę zajęć dostosowanych do potrzeb uczniów; – analizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty a wnioski z tych analiz uwzględniano przy organizacji procesów edukacyjnych, a także podejmowano działania mające na celu podniesienie efektów kształcenia i poprawę wyników egzaminu zewnętrznego; – prawidłowo oraz terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; – nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo, a podejmowane w jego ramach działania były, w większości przypadków, właściwe; – wdrożono z własnej inicjatywy program poprawy efektywności kształcenia; 	<ul style="list-style-type: none"> – nie dokonano aktualizacji planu nadzoru pedagogicznego na rok 2021/2022, w związku z wprowadzonymi przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zmian w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa;

3.	Szkoła Podstawowa nr 1 w Kozuchowie	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania w szkole nadzoru pedagogicznego; - analizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty a wnioski z tych analiz uwzględniano przy organizacji procesów edukacyjnych, a także podejmowano działania mające na celu podniesienie efektów kształcenia i poprawę wyników egzaminu zewnętrznego; - prawidłowo oraz terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; - nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo, a podejmowane w jego ramach działania, w większości przypadków, były właściwe; - wdrożono program poprawy efektywności, w związku ze zleceniem LKO; 	<ul style="list-style-type: none"> - w niektórych przypadkach działania związane z rozpoznaniem potrzeb edukacyjnych uczniów i zapewnieniem im w następstwie odpowiedniego wsparcia było niewystarczające i podejmowane z opóźnieniem; - nie określono w statucie szkoły organizacji współdziałania z poradnią psychologiczno-pedagogiczną; - nie dokonano aktualizacji planu nadzoru pedagogicznego na rok 2021/2022, w związku z wprowadzonymi przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zmian w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa; - mimo, że kierunek podejmowanych przez szkołę działań był właściwy, to wdrożone działania okazały się nieskuteczne z uwagi na brak poprawy do 2023 r. wyników ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych;
4.	Szkoła Podstawowa nr 2 w Zielone Górze	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania w szkole nadzoru pedagogicznego; - w należyty sposób opracowano statut szkoły, w tym sposób realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; - podejmowano działania w celu rozpoznania możliwości psychofizycznych i potrzeb rozwojowych uczniów, a także zapewniono odpowiednią liczbę zajęć dostosowanych do potrzeb uczniów; - analizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty a wnioski z tych analiz uwzględniano przy organizacji procesów edukacyjnych, a także podejmowano działania mające na celu podniesienie efektów kształcenia i poprawę wyników egzaminu zewnętrznego; - prawidłowo oraz terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; - nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo, a podejmowane w jego ramach działania były, w większości przypadków, właściwe; 	<ul style="list-style-type: none"> - nie dokonano aktualizacji planu nadzoru pedagogicznego na rok 2021/2022, w związku z wprowadzonymi przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zmian w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa; - z opóźnieniem przedstawiono radzie pedagogicznej plan nadzoru pedagogicznego i sprawozdanie z realizacji tego planu w roku 2022/2023; mimo, że kierunek podejmowanych przez szkołę działań był właściwy, to wdrożone działania okazały się nieskuteczne z uwagi na brak poprawy do 2023 r. wyników ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych;
5.	Szkoła Podstawowa nr 1 w Świebodzinie	pozytywna	<ul style="list-style-type: none"> - podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania w szkole nadzoru pedagogicznego; - w należyty sposób opracowano statut szkoły, w tym sposób realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; - podejmowano działania w celu rozpoznania możliwości psychofizycznych i potrzeb rozwojowych uczniów, a także zapewniono odpowiednią liczbę zajęć dostosowanych do potrzeb uczniów; 	<ul style="list-style-type: none"> - nie dokonano aktualizacji planu nadzoru pedagogicznego na rok 2021/2022, w związku z wprowadzonymi przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zmian w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa; - z opóźnieniem przedstawiono radzie pedagogicznej sprawozdanie z realizacji planu nadzoru pedagogicznego w roku 2022/2023;

			<ul style="list-style-type: none"> - analizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty a wnioski z tych analiz uwzględniano przy organizacji procesów edukacyjnych, a także podejmowano działania mające na celu podniesienie efektów kształcenia i poprawę wyników egzaminu zewnętrznego; - prawidłowo oraz terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; - nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo i rzetelnie a podejmowane w jego ramach działania były właściwe; - wdrożono program poprawy efektywności kształcenia, w związku ze zleceniem LKO; - dzięki właściwym i wystarczającym działaniom, szkoła uzyskała w 2023 r. poprawę wyników ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych na egzaminie ósmoklasisty; 		
6.	Szkoła Podstawowa w Wiechlicach	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania w szkole nadzoru pedagogicznego; - w należyty sposób opracowano statut szkoły, w tym sposób realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; - podejmowano działania w celu rozpoznania możliwości psychofizycznych i potrzeb rozwojowych uczniów; - analizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty a wnioski z tych analiz uwzględniano przy organizacji procesów edukacyjnych, a także podejmowano działania mające na celu podniesienie efektów kształcenia i poprawę wyników egzaminu zewnętrznego; - prawidłowo oraz terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; - nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo i rzetelnie a podejmowane w jego ramach działania były właściwe; - wdrożono z własnej inicjatywy program poprawy efektywności kształcenia; - dzięki właściwym i wystarczającym działaniom, szkoła uzyskała w 2023 r. poprawę wyników ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych na egzaminie ósmoklasisty; 	<ul style="list-style-type: none"> - dwa rodzaje wymaganych zajęć pozalekcyjnych zostały zorganizowane z półrocznym opóźnieniem; - nie dokonano aktualizacji planu nadzoru pedagogicznego na rok 2021/2022, w związku z wprowadzonymi przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zmian w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa; 	
7.	Kuratorium Oświaty w Poznaniu	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania nadzoru pedagogicznego w publicznych szkołach podstawowych; - terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; - nadzór pedagogiczny sprawowano zgodnie z założeniami określonymi w planie nadzoru; 	<ul style="list-style-type: none"> - nie polecano dyrektorom szkół podstawowych z niedostatecznymi efektami kształcenia opracowania programu i harmonogramu efektywności kształcenia; - nie dokonano oceny efektywności dydaktycznej szkół, w trybie kontroli doraźnych i nie zlecano wyspecjalizowanym instytucjom lub osobom przeprowadzenia takich badań i opracowania ekspertyz; - z opóźnieniem dokonano aktualizacji planów nadzoru pedagogicznego, w związku z wprowadzonymi przez ministra 	

8.	Szkoła Podstawowa im. Prof. Józefa Zwierzyckiego w Króbi	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania w szkole nadzoru pedagogicznego; - w należyty sposób opracowano statut szkoły, w tym sposób realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; - podejmowano działania w celu rozpoznania możliwości psychofizycznych i potrzeb rozwojowych uczniów; - analizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty a wnioski z tych analiz w jednym roku szkolnym uwzględniono przy organizacji procesów edukacyjnych; - podejmowano działania mające na celu podniesienie efektów kształcenia i poprawę wyników egzaminu zewnętrznego; - przewidziano terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; - nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo i rzetelnie a podejmowane w jego ramach działania były, w większości przypadków, właściwe; 	<p>właściwego do spraw oświaty i wychowania zmian w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa;</p> <ul style="list-style-type: none"> - nie podejmowano wobec nadzorowanych szkół podstawowych wystarczających działań w celu poprawy średnich wyników egzaminu ósmoklasisty, które od roku 2020 do 2023 nie uległy znaczącej poprawie - w niektórych przypadkach nie zapewniono odpowiedniej liczby zajęć dostosowanych do potrzeb uczniów; - w planie nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2021/2022 nie ujęto działań odnoszących się do wniosku wynikającego z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w poprzednim roku szkolnym; - nie przeprowadzono całościowej analizy wyników egzaminu ósmoklasisty, który odbył się w roku 2021 i nie sformułowano wniosków oraz nie wydano na tej podstawie rekomendacji; - mimo podejmowanych przez szkołę działań, okazały się one niewystarczające i w związku z tym nieskuteczne (z uwagi na brak poprawy do 2023 r. wyników ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych);
9.	Szkoła Podstawowa nr 3 im. Mikołaja Kopernika w Trzciance	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania w szkole nadzoru pedagogicznego; - w należyty sposób opracowano statut szkoły, w tym sposób realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; - podejmowano działania w celu rozpoznania możliwości psychofizycznych i potrzeb rozwojowych uczniów, a także zapewniono odpowiednią liczbę zajęć dostosowanych do potrzeb uczniów; - analizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty a wnioski z tych analiz uwzględniano przy organizacji procesów edukacyjnych, a także podejmowano działania mające na celu podniesienie efektów kształcenia i poprawę wyników egzaminu zewnętrznego; - przewidziano terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; - nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo, a podejmowane w jego ramach działania były, w większości przypadków, właściwe; 	<ul style="list-style-type: none"> - nie dokonano aktualizacji planu nadzoru pedagogicznego na rok 2021/2022, w związku z wprowadzonymi przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zmian w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa; - mimo, że kierunek podejmowanych przez szkołę działań był właściwy, to wdrożone działania okazały się nieskuteczne z uwagi na brak poprawy do 2023 r. wyników ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych;

10.	Samorządowa Szkoła Podstawowa im. Gen. Tadeusza Kutrzeby w Otocznej	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania w szkole nadzoru pedagogicznego; – analizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty a wnioski z tych analiz uwzględniano przy organizacji procesów edukacyjnych, a także podejmowano działania mające na celu podniesienie efektów kształcenia i poprawę wyników egzaminu zewnętrznego; – prawidłowo oraz terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; – nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo, a podejmowane w jego ramach działania, w większości przypadków, były właściwe; – z własnej inicjatywy od roku szkolnego 2023/2024 wdrożono program naprawczy w celu poprawy efektywności kształcenia i uzyskania przez uczniów wyższych wyników egzaminu ósmoklasisty; 	<ul style="list-style-type: none"> – nie udokumentowano działań kontrolnych (nie sporządzano arkuszy oceny lekcji lub arkuszy obserwacji przebiegu lekcji); – nie dokonano aktualizacji planu nadzoru pedagogicznego na rok 2021/2022, w związku z wprowadzonymi przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zmian w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa; – nieterminowo przedstawiano Radzie pedagogicznej szkoły wyniki i wnioski ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego w roku szkolnym 2022/2023 – mimo, że kierunek podejmowanych przez szkołę działań był właściwy, to wdrożone działania okazały się nieskuteczne z uwagi na brak poprawy do 2023 r. wyników ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych;
11.	Samorządowa Szkoła Podstawowa im. Dzieci Wrzesińskich we Wrześni	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania w szkole nadzoru pedagogicznego; – analizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty a wnioski z tych analiz uwzględniano przy organizacji procesów edukacyjnych, a także podejmowano działania mające na celu podniesienie efektów kształcenia i poprawę wyników egzaminu zewnętrznego; – prawidłowo oraz terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; – nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo, a podejmowane w jego ramach działania, w większości przypadków, były właściwe; 	<ul style="list-style-type: none"> – w statucie szkoły nie ujęto szczegółowych kompetencji dyrektora; – nie dokonano aktualizacji planu nadzoru pedagogicznego na rok 2021/2022, w związku z wprowadzonymi przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zmian w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa; – mimo, że kierunek podejmowanych przez szkołę działań był właściwy, to wdrożone działania okazały się nieskuteczne z uwagi na brak poprawy do 2023 r. wyników ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych;
12.	Szkoła Podstawowa nr 89 im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w Poznaniu	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania w szkole nadzoru pedagogicznego; – w należytym sposób opracowano statut szkoły, w tym sposób realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej; – podejmowano działania w celu rozpoznania możliwości psychofizycznych i potrzeb rozwojowych uczniów; – analizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty a wnioski z tych analiz uwzględniano przy organizacji procesów edukacyjnych, a także podejmowano działania mające na celu podniesienie efektów kształcenia i poprawę wyników egzaminu zewnętrznego; 	<ul style="list-style-type: none"> – w statucie szkoły nie zawarto regulacji dotyczących organizacji współdziałania z poradnią psychologiczno-pedagogiczną, oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży; – nie dokonano aktualizacji planu nadzoru pedagogicznego na rok 2021/2022, w związku z wprowadzonymi przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zmian w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa;

			<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo oraz terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; - nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo i rzetelnie a podejmowane w jego ramach działania były właściwe; - dzięki właściwym i wystarczającym działaniom, szkoła uzyskała w 2023 r. poprawę wyników ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych na egzaminie ósmoklasisty; - podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania nadzoru pedagogicznego w publicznych szkołach podstawowych; - prawidłowo opracowano oraz terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; - w każdym przypadku wprowadzenia zmian w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa, Kurator niezwłocznie aktualizował plany nadzoru pedagogicznego oraz publikował je na stronie internetowej Kuratorium; - nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo i rzetelnie a podejmowane w jego ramach działania były właściwe; - opracowano i wdrożono z własnej inicjatywy dwa programy adresowane do szkół podstawowych województwa lubuskiego, mających na celu poprawę efektów kształcenia mierzonego wynikami egzaminu ósmoklasisty; - w ograniczonym zakresie zlecano szkołom osiągnięciem niedostateczne efekty kształcenia opracowanie i wdrożenie programów poprawy efektywności kształcenia; 	<ul style="list-style-type: none"> - nie polecano wszystkim wymagającym interwencji dyrektorom szkół podstawowych z niedostatecznymi efektami kształcenia opracowania programu i harmonogramu efektywności kształcenia; - nie dokonywano oceny efektywności dydaktycznej szkół, w trybie kontroli doraźnych i nie zlecano wyspecjalizowanym instytucjom lub osobom przeprowadzenia takich badań i opracowania ekspertyz; - plany nadzoru pedagogicznego opracowywano bez uwzględnienia wniosków z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w poprzednim roku szkolnym; - nie podejmowano wobec nadzorowanych szkół podstawowych wystarczających działań w celu poprawy średnich wyników egzaminu ósmoklasisty, które od roku 2020 do 2023 nie uległy znaczącej poprawie;
13.	Kuratorium Oświaty w Szczecinie	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania w szkole nadzoru pedagogicznego; - analizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty a wnioski z tych analiz uwzględniano przy organizacji procesów edukacyjnych, a także podejmowano działania mające na celu podniesienie efektów kształcenia i poprawę wyników egzaminu zewnętrznego; - prawidłowo oraz terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; - nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo, a podejmowane w jego ramach działania, w większości przypadków, były właściwe; - z własnej inicjatywy wdrożono programy naprawcze w celu poprawy efektywności kształcenia i uzyskania przez uczniów wyższych wyników egzaminu ósmoklasisty; 	<ul style="list-style-type: none"> - nie dokonano aktualizacji planu nadzoru pedagogicznego na rok 2021/2022, w związku z wprowadzonymi przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zmian w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa; - nie wszystkie zadania ujęte w planach nadzoru pedagogicznego zostały zrealizowane w zaplanowanej ilości i terminach; - mimo, że kierunek podejmowanych przez szkołę działań był właściwy, to wdrożone działania okazały się nieskuteczne z uwagi na brak poprawy do 2023 r. wyników ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych;
14.	Szkoła Podstawowa nr 2 im. A. Mickiewicza w Drawsku Pomorskim	w formie opisowej		

15.	Szkoła Podstawowa nr 2 im. kpt. ż.w. Mamerta Stankiewicza w Gryfinie	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania w szkole nadzoru pedagogicznego; – analizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty a wnioski z tych analiz uwzględniano przy organizacji procesów edukacyjnych, a także podejmowano działania mające na celu podniesienie efektów kształcenia i poprawę wyników egzaminu zewnętrznego; – prawidłowo oraz terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; – nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo, a podejmowane w jego ramach działania, w większości przypadków, były właściwe; – z własnej inicjatywy wdrożono programy naprawcze w celu poprawy efektywności kształcenia i uzyskania przez uczniów wyższych wyników egzaminu ósmoklasisty; – dzięki właściwym i wystarczającym działaniom, szkoła uzyskała w 2023 r. poprawę wyników ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych na egzaminie ósmoklasisty; 	<ul style="list-style-type: none"> – w statucie szkoły nie uwzględniono trybu składania skarg w przypadku naruszenia praw ucznia; – nie dokonano aktualizacji planu nadzoru pedagogicznego na rok 2021/2022, w związku z wprowadzonymi przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zmian w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa; – nie wszystkie zadania ujęte w planach nadzoru pedagogicznego zostały zrealizowane w zaplanowanej ilości i terminach;
16.	Szkoła Podstawowa nr 1 im. Marii Skłodowskiej-Curie w Białogardzie	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania w szkole nadzoru pedagogicznego; – analizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty a wnioski z tych analiz uwzględniano przy organizacji procesów edukacyjnych, a także podejmowano działania mające na celu podniesienie efektów kształcenia i poprawę wyników egzaminu zewnętrznego; – prawidłowo oraz terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; – nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo, a podejmowane w jego ramach działania, w większości przypadków, były właściwe; 	<ul style="list-style-type: none"> – skarga wniesiona do szkoły telefonicznie nie została odnotowana w ewidencji skarg i wniosków; – mimo, że kierunek podejmowanych przez szkołę działań był właściwy, to wdrożone działania okazały się nieskuteczne z uwagi na brak poprawy do 2023 r. wyników ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych;
17.	Szkoła Podstawowa nr 11 z Oddziałami Sportowymi im. Noblistów Polskich w Stargardzie	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> – podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania w szkole nadzoru pedagogicznego; – analizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty a wnioski z tych analiz uwzględniano przy organizacji procesów edukacyjnych, a także podejmowano działania mające na celu podniesienie efektów kształcenia i poprawę wyników egzaminu zewnętrznego; – prawidłowo oraz terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; – nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo, a podejmowane w jego ramach działania, w większości przypadków, były właściwe; 	<ul style="list-style-type: none"> – nie dokonano aktualizacji planu nadzoru pedagogicznego na rok 2021/2022, w związku z wprowadzonymi przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zmian w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa; – mimo, że kierunek podejmowanych przez szkołę działań był właściwy, to wdrożone działania okazały się nieskuteczne z uwagi na brak poprawy do 2023 r. wyników ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych;

18.	Szkoła Podstawowa nr 63 z Oddziałami Integracyjnymi im. Związku Zawodowego Marynarzy i Portowców w Szczecinie	w formie opisowej	<ul style="list-style-type: none"> - podjęto działania organizacyjne zapewniające warunki do wykonywania w szkole nadzoru pedagogicznego; - analizowano wyniki egzaminu ósmoklasisty a wnioski z tych analiz uwzględniano przy organizacji procesów edukacyjnych, a także podejmowano działania mające na celu podniesienie efektów kształcenia i poprawę wyników egzaminu zewnętrznego; - prawidłowo oraz terminowo publikowano plany nadzoru pedagogicznego oraz sprawozdania ze sprawowanego nadzoru; - nadzór pedagogiczny funkcjonował prawidłowo, a podejmowane w jego ramach działania, w większości przypadków, były właściwe; - dzięki właściwym i wystarczającym działaniom, szkoła uzyskała w 2023 r. poprawę wyników ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych na egzaminie ósmoklasisty. 	<ul style="list-style-type: none"> - nie dokonano aktualizacji planu nadzoru pedagogicznego na rok 2021/2022, - w związku z wprowadzonymi przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zmian w podstawowych kierunkach polityki oświatowej państwa; - w związku z niezapewnieniem przez organ prowadzący wystarczających liczby godzin, nie zrealizowano niektórych zajęć zalecanych w orzeczeniach PPP.
-----	---	-------------------	--	--

*J) pozytywna/ negatywna/ w formie opisowej.

6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych

Funkcjonowanie nadzoru pedagogicznego w Polsce

Nadzór pedagogiczny

Przepisy ustawy Prawo oświatowe nie zawierają precyzyjnej definicji nadzoru pedagogicznego. Jest ona formułowana w sposób operacyjny przez wskazanie w art. 55 ust. 1 i 2 tej ustawy podejmowanych działań i badanych obszarów. Wymienione w ww. przepisach wyliczenie obszarów nadzoru pedagogicznego jest wyczerpujące. Nadzór pedagogiczny polega na:

- 1) obserwowaniu, analizowaniu i ocenianiu przebiegu procesów kształcenia i wychowania oraz efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek;
- 2) ocenianiu stanu i warunków działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek;
- 3) udzielaniu pomocy szkołom i placówkom, a także nauczycielom w wykonywaniu ich zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych;
- 4) inspirowaniu nauczycieli do poprawy istniejących lub wdrożenia nowych rozwiązań w procesie kształcenia, przy zastosowaniu innowacyjnych działań programowych, organizacyjnych lub metodycznych, których celem jest rozwijanie kompetencji uczniów.

W zakresie wymienionym w punktach 1 i 2, nadzorowi podlega w szczególności:

- 1) posiadanie przez nauczycieli wymaganych kwalifikacji do prowadzenia przydzielonych im zajęć;
- 2) realizacja podstaw programowych i ramowych planów nauczania;
- 3) przestrzeganie zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów, a także przestrzeganie przepisów dotyczących obowiązku szkolnego oraz obowiązku nauki;
- 4) przestrzeganie statutu szkoły lub placówki;
- 5) przestrzeganie praw dziecka i praw ucznia oraz upowszechnianie wiedzy o tych prawach;
- 6) zapewnienie uczniom bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki.

Nadzór pedagogiczny sprowadza się do stałego i systematycznego badania przez powołane do tego osoby lub organy stanu, warunków i efektów prowadzonej przez szkoły i placówki działalności statutowej oraz do wywierania wpływu przez te osoby lub organy na nadzorowane jednostki w celu zapewnienia prawidłowej realizacji zadań ustawowych i statutowych tych ostatnich⁴². Według komentatorów tych przepisów w sferze kontrolno-oceniającej nadzorowi pedagogicznemu podlega głównie wykonywanie przez szkoły przepisów prawa dotyczących stanu i warunków działalności statutowej oraz efektów tej działalności. Głównie w tym obszarze organy sprawujące nadzór pedagogiczny (a także osoby sprawujące tzw. nadzór wewnątrzszkolny) mają prawo i obowiązek ingerowania w działalność szkół i placówek (a odpowiednio także osób) oraz stosowania wobec stwierdzonych uchybień odpowiednich środków prawnych. Natomiast w sferze doradczo-wspierającej, nadzór pedagogiczny polega na działaniach w dużej mierze prawnie nieopisanych. Chodzi tu o zadania i kompetencje, które właściwie nie polegają na sprawowaniu nadzoru w ścisłym tego słowa znaczeniu, lecz raczej

⁴² M. Pilich [w:] A. Olszewski, M. Pilich, Prawo oświatowe. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2021, art. 55.

oznaczają nałożenie na organy i osoby sprawujące nadzór pedagogiczny obowiązku wspomagania działalności nadzorowanych szkół, placówek i nauczycieli. W art. 55 ust. 1 nie zostały wyraźnie określone cele sprawowania nadzoru pedagogicznego. Nie ma zatem pewności, czy jest nim zapewnienie przestrzegania przepisów prawa, czy też raczej zapewnienie wysokiej jakości kształcenia i wychowania.

Między innymi w związku z wnioskiem Najwyższej Izby Kontroli o zdefiniowanie w ustawie pojęcia nadzoru pedagogicznego oraz określenia zasad jego prowadzenia, z uwzględnieniem możliwości skutecznego oddziaływania w przypadku stwierdzenia odchylenia od przyjętych zasad, a także potrzebą wprowadzenia zmian wskazywaną przez Rządowe Centrum Legislacji, najpierw w art. 21a ustawy o systemie oświaty⁴³, a następnie w art. 44 ustawy Prawo oświatowe, określono obowiązek tworzenia optymalnych warunków realizacji działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz działania na rzecz jego realizacji, wskazując na ich znaczenie w podnoszeniu jakości pracy szkoły lub placówki i jej rozwoju organizacyjnego. Miały one stanowić podstawę prawną przeprowadzania ewaluacji zewnętrznej przez organy sprawujące nadzór pedagogiczny⁴⁴. Na podstawie delegacji określonej w art. 44 ust. 3 ustawy Prawo oświatowe Minister Edukacji Narodowej rozporządzeniem z dnia 11 sierpnia 2017 r.⁴⁵ określił wymagania wobec publicznych szkół i placówek dotyczące realizacji niezbędnych działań, o których mowa w art. 44 ust. 1 ustawy Prawo oświatowe. Wprowadzona regulacja łączy się z art. 56 tej ustawy i umożliwia egzekwowanie wymagań wynikających z ww. rozporządzenia przy zastosowaniu przewidzianych w nim środków prawnych. Na podstawie art. 44a ustawy Prawo oświatowe dodanym przez art. 4 pkt 2 ustawy z dnia 19 listopada 2020 r. o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw⁴⁶, który wszedł w życie z dniem 19 stycznia 2021 r., minister właściwy ds. oświaty i wychowania w celu wspierania realizacji działań, określonych w art. 44 ust. 1 i 2 tej ustawy, został zobowiązany m.in. do udostępnienia szkołom i placówkom narzędzia informatycznego oraz zapewnienia jego funkcjonowania.

W art. 55 ust. 3 i 4 ustawy Prawo oświatowe określono szerokie uprawnienia nauczycieli sprawujących nadzór pedagogiczny w imieniu organów nadzoru pedagogicznego. Mają oni prawo wstępu do szkół i placówek, wglądu do prowadzonej przez nie dokumentacji dotyczącej przebiegu nauczania, wychowania i opieki oraz organizacji pracy, a także wglądu do znajdujących się w szkole lub placówce dokumentów nauczycieli potwierdzających kwalifikacje do prowadzenia przydzielonych im zajęć oraz dokumentów osób, o których mowa w art. 15 ustawy Prawo oświatowe, potwierdzających ich przygotowanie do prowadzenia zajęć, udziału w posiedzeniu rady pedagogicznej, jak również wstępu w charakterze obserwatora na zajęcia dydaktyczne, wychowawcze, opiekuńcze i inne zajęcia organizowane przez szkołę lub placówkę oraz przeprowadzania badań służących ocenie efektywności działalności dydaktycznej, wychowawczej oraz opiekuńczej szkół i placówek. Są oni także uprawnieni do wydawania dyrektorom szkół i placówek zaleceń wynikających z przeprowadzonych czynności z terminem ich realizacji.

Nadzorowi pedagogicznemu podlegają szkoły i placówki działające według przepisów ustawy Prawo oświatowe, wymienione w art. 2 tej ustawy. Nie obejmuje on natomiast działalności organów prowadzących szkoły lub placówki. W stosunku do tych ostatnich organy sprawujące nadzór pedagogiczny wykonują tylko przypisane im funkcje z zakresu administracji publicznej.

⁴³ Uchylony przez art. 15 pkt 28 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 60) z dniem 1 września 2017 r.

⁴⁴ M. Pilich, A. Olszewski [w:] M. Pilich, A. Olszewski, Prawo oświatowe. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2021, art. 44.

⁴⁵ W sprawie wymagań wobec szkół i placówek.

⁴⁶ Dz.U. z 2021 r. poz. 4

Warunki tryb oraz formy nadzoru pedagogicznego

Szczegółowe warunki i tryb sprawowania nadzoru pedagogicznego określa rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego. Określa ono także zakres danych gromadzonych na elektronicznej platformie nadzoru pedagogicznego, sposób i zakres dostępu do elektronicznej platformy nadzoru pedagogicznego osób realizujących zadania w zakresie nadzoru pedagogicznego, nauczycieli, uczniów, rodziców i przedstawicieli organów prowadzących szkoły lub placówki, wykaz stanowisk wymagających kwalifikacji pedagogicznych w kuratoriach oświaty oraz w urzędach innych organów sprawujących nadzór pedagogiczny lub podporządkowanych im jednostkach organizacyjnych, kwalifikacje niezbędne do sprawowania nadzoru pedagogicznego, a także kwalifikacje osób, którym można zlecać prowadzenie badań i opracowywanie ekspertyz, o których mowa w art. 60 ust. 9 ustawy Prawo oświatowe.

Nadzór pedagogiczny jest realizowany poprzez wykonywanie zadań i czynności określonych w art. 55 ustawy Prawo oświatowe trybie działań planowych lub doraźnych. Działania planowe są prowadzone przez kuratorów zgodnie z podstawowymi kierunkami realizacji polityki oświatowej państwa w zakresie nadzoru pedagogicznego, o których mowa w art. 60 ust. 3 pkt 1 ustawy Prawo oświatowe, a doraźne w przypadku gdy wystąpi potrzeba podjęcia działań nieprzewidzianych w planie nadzoru pedagogicznego. Działania planowe i doraźne prowadzone przez dyrektorów szkół i placówek, wynikają z potrzeb szkoły lub placówki (§ 3 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego).

Według § 4 tego rozporządzenia nadzór pedagogiczny powinien być sprawowany z uwzględnieniem: współdziałania organów sprawujących nadzór pedagogiczny z organami prowadzącymi szkoły lub placówki, dyrektorami szkół i placówek oraz nauczycielami, tworzenia warunków sprzyjających rozwojowi szkół i placówek, pozyskiwania informacji zapewniających obiektywną i pełną ocenę działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki.

Od 4 września 2021 r. ograniczono dotychczas stosowane cztery formy sprawowanego nadzoru pedagogicznego do kontroli i wspomagania⁴⁷. Według definicji ujętej w § 2 pkt 9 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego, kontrola to działania organu sprawującego nadzór pedagogiczny lub dyrektora szkoły lub placówki prowadzone w szkole lub placówce w celu oceny: stanu przestrzegania przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki, przebiegu procesów kształcenia i wychowania w szkole lub placówce, efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki. Natomiast przez wspomaganie należy rozumieć działania organu sprawującego nadzór pedagogiczny lub dyrektora szkoły lub placówki mające na celu inspirowanie i intensyfikowanie w szkole lub placówce procesów służących poprawie i doskonaleniu ich pracy, ukierunkowane na rozwój uczniów i wychowanków (§ 2 pkt 10 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego).

Według uzasadnienia do rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 września 2021 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego⁴⁸, potrzeba nowelizacji wynikała z dotychczasowych doświadczeń związanych ze sprawowaniem nadzoru pedagogicznego w formie ewaluacji. W opinii środowisk i osób związanych z nadzorem pedagogicznym korzyści z realizacji tej formy nadzoru pedagogicznego są niewspółmierne do nakładu czasu i pracy koniecznych do przeprowadzenia badania ewaluacyjnego. Ewaluacja jest czasochłonna i generuje

⁴⁷ Do 3 września 2021 r. dodatkowo było to także: ewaluacja i monitorowanie.

⁴⁸ Dz. U. poz. 1618; dalej: rozporządzenie zmieniające.

„biurokrację”, gdyż pomimo faktu, że przepisy prawa nie wymagają tworzenia na potrzeby ewaluacji żadnej dodatkowej dokumentacji, to w szkołach – w związku z ewaluacją, w szczególności ewaluacją wewnętrzną – często tworzone były dodatkowe sprawozdania, opracowania czy też zestawienia mające potwierdzić działania szkoły lub placówki w danym zakresie. W wyniku nowelizacji rozporządzenia ocena jakości pracy szkoły lub placówki miała być dokonywana w ramach kontroli. Rezygnacja z ewaluacji i włączenie obszarów pracy szkoły (dotychczas badanych w ramach ewaluacji) do zakresu kontroli miało pozwolić na ocenę działalności szkół i placówek nie tylko pod kątem zgodności ich działania z przepisami prawa, ale też prawidłowości realizacji procesów kształcenia i wychowania oraz efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły i placówki. Przy czym na czynności kontrolne prowadzone w szkole lub placówce w przypadku kontroli dotyczącej przebiegu procesów kształcenia i wychowania oraz efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki przewidziano czas nie dłuższy niż 5 dni w ciągu kolejnych dwóch tygodni (§ 1 pkt 5 rozporządzenia zmieniającego). Takie rozwiązanie miało zwiększać zakres swobody w ustalaniu ram czasowych danej kontroli z uwagi na jej tematyczny obszar i związaną z nim potrzebę prowadzenia określonych czynności, takich jak np. obserwacja zajęć, analiza dokumentacji, analiza informacji pozyskanych z wykorzystaniem narzędzi nadzoru pedagogicznego od rodziców, nauczycieli i uczniów, rozmowy z dyrektorem i nauczycielami w celu uzyskania dodatkowych informacji i wyjaśnień dotyczących organizacji procesu kształcenia. Ze względu na większy nakład pracy przy opracowywaniu wyników kontroli dotyczącej przebiegu procesów kształcenia i wychowania oraz efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki niż w przypadku kontroli prowadzonych wyłącznie w celu oceny stanu przestrzegania przepisów prawa, określono do 14 dni roboczych termin przekazania dyrektorowi szkoły lub placówki protokołu z takiej kontroli (§ 1 pkt 6 rozporządzenia zmieniającego).

Zasady prowadzenia i dokumentowania kontroli podejmowanych przez kuratora określone zostały w § 13 -16 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego, a procedury związane z odmową podpisania protokołu z kontroli oraz zgłaszania zastrzeżeń do ustaleń w nim zawartych w § 17 i 18 tego rozporządzenia.

W § 19 ww. rozporządzenia określone zostały przykładowe formy wspomaganie przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny szkoły i placówki. Wymieniono wśród nich przygotowywanie i podawanie do publicznej wiadomości na stronie internetowej organu analiz wyników sprawowanego nadzoru pedagogicznego, w tym wniosków z kontroli (do 3 września 2021 r. także ewaluacji zewnętrznych), organizowanie konferencji i narad dla dyrektorów szkół i placówek oraz przekazywanie informacji o istotnych zagadnieniach dotyczących systemu oświaty i zmianach w przepisach prawa dotyczących funkcjonowania szkół i placówek.

Zasady i terminy opracowania przez organ nadzoru pedagogicznego planu nadzoru pedagogicznego i jego zmian oraz podawania do publicznej wiadomości, a także opracowania i przedstawiania ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania wyników i wniosków z nadzoru pedagogicznego sprawowanego w poprzednim roku szkolnym określone zostały w § 20 i 21 ww. rozporządzenia. Zasady opracowania i zmian planu nadzoru pedagogicznego przez dyrektora szkoły lub placówki oraz informowania o wynikach i wnioskach wynikających z tego nadzoru zawarto w § 23 i 24. Natomiast działania jakie winien podejmować w ramach nadzoru pedagogicznego dyrektor we współpracy z nauczycielami zajmującymi stanowiska kierownicze ujęto w § 22 tego rozporządzenia.

Zakres danych gromadzonych na elektronicznej platformie nadzoru pedagogicznego i dostępu do niej wyszczególnione zostały w § 25–28 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego. Wykaz stanowisk w kuratoriach oświaty wymagających kwalifikacji pedagogicznych ustalono w jego § 29 ust. 1, a w ust. 2 i 3⁴⁹ określono wymagania, jakie powinny spełniać osoby zatrudnione na tych stanowiskach. Przy czym według § 32 osoby zatrudnione w dniu wejścia w życie rozporządzenia na stanowiskach wymagających kwalifikacji pedagogicznych, zachowały prawo do ich zajmowania.

Kuratorzy oświaty

Sprawowanie nadzoru pedagogicznego przez kuratorów oświaty

Zadania kuratora oświaty określone zostały w art. 51 ustawy Prawo oświatowe. Kurator oświaty, w imieniu wojewody, wykonuje zadania i kompetencje w zakresie oświaty określone w ww. ustawie i przepisach odrębnych na obszarze województwa. Należą do nich w szczególności: sprawowanie nadzoru pedagogicznego nad publicznymi i niepublicznymi szkołami, które znajdują się na obszarze danego województwa, z zastrzeżeniem art. 53 ust. 2a tej ustawy, współdziałanie z radami oświatowymi powołanymi na podstawie art. 78 ww. ustawy, realizowanie polityki oświatowej państwa, współdziałanie z organami jst w tworzeniu i realizowaniu regionalnej i lokalnej polityki oświatowej, współdziałanie z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi. W art. 51 ust. 2 ustawy Prawo oświatowe wskazano programy, które mogą określać zadania, które kurator wykonuje w imieniu wojewody.

Wojewoda na wniosek kuratora może tworzyć delegatury kuratorium. Są to placówki zamiejscowe kuratorium utworzone w celu usprawnienia funkcjonowania kuratorium na terenie województwa. Kierownik delegatury może z upoważnienia kuratora prowadzić sprawy na terenie delegatury, w tym sprawować nadzór pedagogiczny. Statut kuratorium nadaje wojewoda w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania, a regulamin organizacyjny ustala kurator. Regulamin organizacyjny określa szczegółową organizację oraz tryb pracy kuratorium.

Nadal obowiązuje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 grudnia 1998 r. w sprawie organizacji kuratoriów oświaty oraz zasad tworzenia ich delegatur⁵⁰, wydane na podstawie nieobowiązującego już art. 32 ust. 4⁵¹ ustawy o systemie oświaty. Rozporządzenie to zostało czasowo zachowane w mocy na podstawie art. 365 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe⁵², do czasu wydania przepisów wykonawczych na podstawie art. 52 ust. 4 ustawy Prawo oświatowe.

Szkoły

Sprawowanie nadzoru pedagogicznego przez dyrektorów jednostek oświatowych

W art. 9 KN określono kwalifikacje wymagane od nauczycieli. Stanowisko nauczyciela może zajmować osoba, która: posiada wyższe wykształcenie z odpowiednim przygotowaniem pedagogicznym lub ukończyła zakład kształcenia nauczycieli i podejmuje pracę na stanowisku, do którego są to wystarczające kwalifikacje; przestrzega podstawowych zasad moralnych oraz spełnia warunki zdrowotne niezbędne do wykonywania zawodu. Szczegółowe kwalifikacje wymagane od nauczycieli, w szczególności poziom wykształcenia i jego zakres w odniesieniu do poszczególnych typów szkół i rodzajów placówek określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli⁵³.

⁴⁹ Ust. 3 uchylony z dniem 4 września 2021 r.

⁵⁰ Dz. U. z 2023 r. poz. 2458.

⁵¹ Art. 32 ust. 2 ustawy o systemie oświaty uchylony ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 60), która weszła w życie 1 września 2017 r.

⁵² Dz. U. z 2017 r. poz. 60, ze zm.

⁵³ Dz. U. z 2020 r. poz. 1289, ze zm.

Na podstawie art. 15 ust. 2 ustawy Prawo oświatowe dopuszczono zatrudnienie w szkole publicznej w uzasadnionych przypadkach, za zgodą kuratora, osób niebędących nauczycielami, które posiadają przygotowanie uznane przez dyrektora szkoły za odpowiednie do prowadzenia danych zajęć. Także przepisy art. 10 ust. 9 Karty Nauczyciela przewidują możliwość zatrudnienia nauczyciela bez wymaganych kwalifikacji za zgodą organu sprawującego nadzór pedagogiczny, jeżeli nie ma możliwości zatrudnienia osoby posiadającej wymagane kwalifikacje do zajmowanego stanowiska.

Dyrektorzy szkół i placówek mogą otrzymywać od nauczycieli wykonujących czynności nadzoru pedagogicznego (w imieniu organu nadzoru pedagogicznego) zalecenia wynikające z przeprowadzonych czynności wraz z terminem ich realizacji (art. 55 ust. 4 ustawy Prawo oświatowe). W terminie 30 dni od ich otrzymania, lub w przypadku wniesienia zastrzeżeń w terminie 30 dni od zawiadomienia o nieuwzględnieniu zastrzeżeń, dyrektor zobowiązany jest powiadomić organ nadzoru pedagogicznego o sposobie realizacji zaleceń, a także organ prowadzący o otrzymanych zaleceniach oraz sposobie ich realizacji.

W szkołach i placówkach mogą działać rady szkół i placówek, które uczestniczą w rozwiązywaniu ich spraw wewnętrznych (art. 80 ustawy Prawo oświatowe). Mogą one także występować do organu sprawującego nadzór pedagogiczny nad szkołą lub placówką z wnioskami o zbadanie i dokonanie oceny działalności szkoły lub placówki, jej dyrektora lub innego nauczyciela zatrudnionego w szkole lub placówce; wnioski te mają dla organu charakter wiążący. Rada opiniuje również plan pracy szkoły lub placówki, projekty eksperymentów pedagogicznych oraz inne sprawy istotne dla szkoły lub placówki. Z własnej inicjatywy ocenia sytuację oraz stan szkoły lub placówki i występuje z wnioskami do dyrektora, rady pedagogicznej, organu prowadzącego szkołę lub placówkę oraz do wojewódzkiej rady oświatowej, w szczególności w sprawach organizacji zajęć, o których mowa w art. 109 ust. 1 pkt 2 i 5-7 ww. ustawy.

Według przepisów art. 81 ustawy Prawo oświatowe w skład rady szkoły lub placówki, która powinna liczyć co najmniej 6 osób, wchodzi (z zastrzeżeniem ust. 2-4), w równej liczbie: nauczyciele wybrani przez ogół nauczycieli; rodzice wybrani przez ogół rodziców; uczniowie wybrani przez ogół uczniów. Statut szkoły lub placówki może przewidywać rozszerzenie składu rady o inne osoby. Zebrania rady są protokołowane.

W szkołach i placówkach, działają rady rodziców, które reprezentują ogół rodziców uczniów (art. 83). Rada rodziców może występować do dyrektora i innych organów szkoły lub placówki, organu prowadzącego szkołę lub placówkę oraz organu sprawującego nadzór pedagogiczny z wnioskami i opiniami we wszystkich sprawach szkoły lub placówki (art. 84). Do jej kompetencji należy w szczególności opiniowanie programu i harmonogramu poprawy efektywności kształcenia lub wychowania szkoły lub placówki, o którym mowa w art. 56 ust. 2 ustawy Prawo oświatowe.

6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2022 r. poz. 623).
2. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023 r. poz. 900, ze zm.).
3. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2023 r. poz. 984, ze zm.).
4. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2022 r. poz. 2230, ze zm.).
5. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2024 r. poz. 15).
6. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 grudnia 1998 r. w sprawie organizacji kuratoriów oświaty oraz zasad tworzenia ich delegatur (Dz. U. z 2023 r. poz. 2458).
7. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz. U. z 2020 r. poz. 1289, ze zm.).
8. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 września 2023 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz. U. poz. 2102).
9. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz. U. z 2020 r. poz. 2198).
10. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. z 2024 r. poz. 50).
11. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2023 r. poz. 179).
12. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. z 2020 r. poz. 1309, ze zm.).

6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Minister Edukacji
6. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
7. Rzecznik Praw Obywatelskich
8. Przewodniczący Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu RP
9. Przewodniczący Komisji Edukacji Senatu RP

Minister Edukacji

Barbara Nowacka

DKA-ZKO.0911.8.2023.ŁT
Warszawa, 28 marca 2024 r.

Pan
Marian Banaś
Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Szanowny Panie Prezesie,

w związku z art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2022 r. poz. 623), odnosząc się do Informacji o wynikach kontroli P/23/082 pn. *Organizacja i funkcjonowanie nadzoru pedagogicznego w województwie lubuskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim*, przedstawiam następujące stanowisko.

Należy zgodzić się z zawartym w ww. Informacji stwierdzeniem, że nadzór pedagogiczny powinien być jednym z istotniejszych narzędzi umożliwiających oddziaływanie na jakość i efekty kształcenia oraz ocenę pracy dyrektorów szkół i placówek.

Dyrektor szkoły/placówki sprawuje nadzór pedagogiczny i jest odpowiedzialny m.in. za dydaktyczny i wychowawczy poziom szkoły/placówki, zapewnienie pomocy nauczycielom w realizacji ich zadań i ich doskonaleniu zawodowym.

Przeprowadzanie w szkole analizy wyników egzaminów zewnętrznych oraz formułowanie na tej podstawie wniosków i rekomendacji do dalszej pracy jest jednym z wymagań określonych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. z 2020 r. poz. 2198).

Uzyskiwanie przez uczniów szkoły niskich wyników z egzaminów zewnętrznych powinno skutkować podjęciem działań w ramach nadzoru pedagogicznego również przez kuratora oświaty. Przepisy prawa wskazują środki za pomocą których organ nadzoru pedagogicznego może oddziaływać na podmioty nadzorowane. Kurator oświaty może m.in.: wydawać dyrektorom szkół i placówek zalecenia wynikające z przeprowadzonych czynności wraz z terminem ich realizacji oraz polecić dyrektorowi szkoły lub placówki opracowanie (w uzgodnieniu z organem prowadzącym) programu i harmonogramu poprawy efektywności kształcenia i wychowania - w przypadku stwierdzenia niedostatecznych efektów kształcenia lub wychowania. Kurator oświaty może również oddziaływać na szkoły poprzez wspomaganie realizowane w ramach nadzoru pedagogicznego.

Dostrzegam potrzebę zweryfikowania przez kuratorów oświaty dotychczasowych praktyk dotyczących działań wobec szkół, których uczniowie uzyskują niskie wyniki z egzaminów zewnętrznych, i ich optymalizacji.

Podczas spotkania kierownictwa Ministerstwa Edukacji Narodowej z kuratorami oświaty zostaną omówione zagadnienia dotyczące sprawności i efektywności nadzoru pedagogicznego nad ww. szkołami, z uwzględnieniem wyników przeprowadzonej przez NIK kontroli pn. *Organizacja i funkcjonowanie nadzoru pedagogicznego w województwie lubuskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim*.

Z poważaniem

Barbara Nowacka
Minister Edukacji
/ - podpisano cyfrowo/

**Opinia Prezesa Najwyższej Izby Kontroli
do stanowiska Ministra Edukacji
do Informacji o wynikach kontroli dotyczącej
organizacji i funkcjonowania nadzoru pedagogicznego
w województwach lubuskim, wielkopolski i zachodniopomorskim,
wydana na podstawie art. 64 ust. 2 ustawy o NIK¹**

W wyniku kontroli, Najwyższa Izba Kontroli oceniła jako nieskuteczne działania podejmowane w ramach nadzoru pedagogicznego przez skontrolowanych Kuratorów oświaty oraz 10 dyrektorów (z 15) publicznych szkół podstawowych, gdyż nie przyniosły oczekiwanej poprawy efektów kształcenia mierzonych wynikami egzaminu ósmoklasisty. W związku z tym w Informacji pokontrolnej wskazano na konieczność poprawy funkcjonującego nadzoru pedagogicznego w kontrolowanych województwach oraz jego efektywności mierzonej wynikami egzaminu ósmoklasisty.

Mając na uwadze zapewnienie kuratorom oświaty oraz dyrektorom publicznych szkół podstawowych w obowiązującym stanie prawnym wystarczających narzędzi do podejmowania działań umożliwiających im w sposób trwały, systemowy i kompleksowy poprawę jakości i efektywności kształcenia, NIK nie sformułowała wniosków do Ministra Edukacji.

Ustalenia kontroli zidentyfikowały jednak istotne zaniechania w sprawowanym nadzorze pedagogicznym ze strony dwóch kuratorów oświaty (z trzech kontrolowanych), a także niedopuszczalne różnicowanie udzielanego przez organ nadzoru pedagogicznego wsparcia ze względu na trudne uwarunkowania środowiskowe, w tym liczebność szkół, ich położenie a także niedostatki finansowe i intelektualne rodziców oraz opiekunów).

Kontrolowani dyrektorzy szkół podejmowali wprawdzie w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego różnorodne działania mające na celu poprawę sytuacji, jednak najbardziej skuteczne okazało się wdrożenie programów naprawczych (zarówno kuratorskich, jak i dyrektorskich) oraz kompleksowe działania obejmujące doskonalenie całego procesu dydaktycznego przy zaangażowaniu ogółu społeczności szkolnej (dyrektora, nauczycieli wszystkich przedmiotów oraz wychowawców klas, rodziców, wychowawców świetlicy szkolnej oraz uczniów). Efekty wdrożenia kompleksowych programów naprawczych wskazują, że jest to właściwy kierunek działania, choć dla swej skuteczności wymaga ciągłego monitorowania i udoskonalania przyjętych założeń w odniesieniu do zdiagnozowanych problemów oraz uwarunkowań danej placówki oświatowej.

Wobec powyższego pozytywnie należy przyjąć wskazane w stanowisku zaplanowanie działań Ministra skierowanych do kuratorów oświaty, zobowiązujące ich do weryfikacji dotychczasowych praktyk dotyczących działań wobec szkół, których uczniowie uzyskują niskie wyniki z egzaminów zewnętrznych, i ich optymalizacji.

Marian Banaś
Prezes Najwyższej Izby Kontroli
/ - podpisano cyfrowo /

¹ Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2022 r. poz. 623).